Оперативна програма
„Развитие на човешките ресурси"
Схема за безвъзмездна финансова помощ
BG 051PO01/07/4.2-01

Проект № BG051PO001/07/4.2-01/516
„История и традиции на Лясковец за европейско бъдеще"

Сборник с материали

Община Лясковец

СОУ "Максим Райкович" - гр. Лясковец
НУ "Цани Гинчев" - гр. Лясковец
НУ "Никола Козлев" - гр. Лясковец
Сдружение "Българско образователно общество" - Велико Търново

Проектът се реализира с финансовата подкрепа на
Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси",
съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”
Схема за безвъзмездна финансова помощ BG 051PO01/07/4.2-0.1

Проект № BG051PO001/07/4.2-01/516
„История и традиции на Лясковец за европейско бъдеще”

Сборник с материали

Община Лясковец
2009

ЗА ИДНИТЕ ПОКОЛЕНИЯ СЪВРЕМЕННИЦИТЕ СЪХРАНИХА МИНАЛОТО И С ГОРДОСТ ГО ПРЕНАСЯТ В БЪДЕЩЕТО НА ЛЯСКОВЧАНИ

Пред Вас е книгата, която сътвориха трудолюбиви и всеотдайни, любознателни и горди лясковчани. Това е творение на съвременни хора, живеещи тук и сега, в своя хубав роден край, закърмени с любов и преклонение пред славното минало, стародавните традиции и древните обичаи на жителите на тази прекрасна земя.

Казват, че човек без минало, няма бъдеще, че народ без история е като дърво без корени. Миналото на нашия общ дом - град Лясковец, е безценно богатство за всички поколения лясковчани и ориентир за посоката на бъдещото им развитие. Това книжно издание, наред с други такива, ще направи вечна и неразрушима връзката между миналото, настоящето и бъдещето. Защото тук е историята в събития и личности, тук са нравите и обичаите, така типични за обредния живот на предците ни, тук са лингвистичните особености, заложени в ономастичните названия и специфичните архаични понятия, тук, с две думи, е живото наследство на хората, обитавали родния ни дом. Това наследство нашите деца не само опознаха, не само го пресъздадоха в песни и танци, в представяне на обредни ритуали, в театър на куклите, в изложби от рисунки и фотоси, нещо повече – диханието на миналото те пренесоха в настоящето, то битува в него и учи съвременниците как да ползват сътвореното, непреходното, безценното в живота като основа за реализирането на европейското бъдеще.

Родолюбивите автори на тази книга с гордост сътвориха част от летописа на град Лясковец. Нека съдържанието на този безценен документ ни помага в трудни времена и напътства нас и нашите потомци. Нека черпим с пълни шепи от културната съкровищница и пренасяме през вековете скъпоценните блага, с които щедро са ни дарили нашите предшественици.

Аз вярвам, че тази книга ще ни помага да преодоляваме всички препятствия по пътя си, че наследявайки своите родови черти и ценности, ще съумеем да бъдем по-уверени и по-смели в отстояването на своята уникална и неповторима самобитност пред Европа и света.

Аз вярвам, че където и да сме, имената, събитията и фактите, приютени в този сборник, ще ни напомнят за себе си и ще бъдат наш духовен крепител.

Аз вярвам - повярвайте и Вие, уважаеми читатели!

октомври 2009 година
град Лясковец

д-р ИВЕЛИНА ГЕЦОВА
Кмет на Община Лясковец

Върху изложеното тук се работи в продължение на месеци и авторите оставят на поколенията събрана и записана в книга ценна информация за историята и традициите на родния ни град. Книгата се издава от Община Лясковец по проект, осъществен с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от ЕС чрез Европейския социален фонд. Проектът „История и традиции на Лясковец за европейско бъдеще" даде възможност на 100 деца, заедно със своите учители, да направят проучвания и да изследват и съхранят културно-историческото наследство на лясковчани.

ИДЕНТИЧНОСТ И ВИЗИЯ НА ГРАД ЛЯСКОВЕЦ

ВАЛЕРИЯ ВАЛЕНТИНОВА ТРАЙКОВА

В Предбалкана има едно райско кътче, богато на природа, история и способни хора – родния ни град Лясковец.

Краеведът и автор на първата писана история на града ни[1] Димо Минев, твърди, че на базата на археологически материали, живот в нашия район има от тракийско и римско време. Археологът Петър Славчев[2], твърди, че данни за живот има от неолит и енеолит. Цани Гинчев, Моско Москов, Стефан Поптонев и др. наши съграждани-краеведи твърдят, че родовите корени на лясковчани са лозарството и градинарството (вж. Пр. 1). Различни изследователи се придържат към версиите за манастирско селище или за селище на царски родственици от времето на Второто българско царство. От султански ферман, издаден през 1538 г. се вижда, че Лясковец е селище със специален **войнугански статут**, т.е. привилегирован. Войнуци се наричат мъжете, работещи в тила на турската армия, като коняри, хлебари, соколари и др. За да е мирно и спокойно в селището, в което са останали жените, децата и старците тези селища са чисто български, тъй като фермана забранява:

- турци да се заселват в селището;
- турци да пренощуват в селището;
- турчин да се движи в района на селището преди изгрев и след залез слънце;
- турчин да преминава през селището, яздейки кон (слиза от коня в началото на селището, води го за поводите и се качва на него след напускане на селището);
- туркиня да ражда в района на селището.

Изследователят-краевед Енчо Дочев[3], счита, че Лясковец възниква на базата на пет махали, всяка, от които има църква. Затова и до днес в града ни има 5 църкви (вж. Пр. 2) и манастир „Св. Св. Петър и Павел", който според Звезделин Цонев[4] е създаден върху римски кастел по времето на Асеневци. Поминъкът на предците ни е земеделски. Това определя и градоустройствения план на селището. Какъв е бил той и как се е променял през вековете, това ни интересуваше нас младите краеведи от клуб „Родолюбие" при СОУ „Максим Райкович", които се включихме в проекта „История и традиции на Лясковец за европейско бъдеще" в направление „Живо наследство" по проблема „Идентичност и визия на град Лясковец".

Според изискванията проучвателно-изследователската група се състои от 15 ученика:

1. Венелин Митков Ангелов
2. Даниел Веселинов Димитров
3. Валерия Валентинова Трайкова
4. Веска Илиева Даскалова
5. Ейми Георгиева Георгиева
6. Камелия Веселинова Гърбатилова
7. Светла Тодорова Дабова
8. Соня Илиянова Димитрова
9. Дария Димитрова Тошкова
10. Силвия Георгиева Томова
11. Йорданка Андрианова Христова
12. Катерина Иванова Цветкова
13. Камелия Яворова Георгиева
14. Петър Иванов Стефанов
15. Станимир Живков Петров

и с ръководители:

1. Марийка Давидова Келева – учител по история и цивилизация и научен ръководител на клуб „Родолюбие";
2. Мариана Георгиева Жилиева – учител по информатика и информационни технологии.

Ние краеведите решихме да работим по този проблем, тъй като вече имахме опит с регистрацията и документирането на паметници и паметни плочи в родния ни град (вж. Пр. 3). Добро взаимодействие имаме с работещите в Дирекция „Изграждане на жизнена среда, общинска собственост, общинска охрана и проекти"

Запознахме се с основните изисквания на проекта и разработихме план за работа за периода октомври 2008 – септември 2009 година включително.

Изготвихме библиографска справка. Работихме активно в Държавен архив град Велико Търново (вж. Пр. 4) с материали, разкриващи малкоизвестни моменти от архитектурното развитие на Лясковец в годи-

ните на турско робство и след Освобождението.

Пълно съдействие за ползотворната ни работа с документацията на Община Лясковец получихме от д-р Ивелина Гецова – кмет и от Георги Петров – зам. кмет и ръководител на проекта. Ценна историографска помощ ни дадоха сем. Борислава и Христо Глушкови, а съвети и сведения за архитектурното развитие на град Лясковец – Еленка Драева, арх. Георги Рогев и Тоню Икономов.

Лясковец, като селище се формира по дължината на пътя гр. Горна Оряховица – с. Драгижево. Това фактически определя главната улица. Останалите улици запазват характера на старите махали – големи оградени квартали с прорязани множество тесни задънени улички.

С утвърждаване на занаятчийството и търговията (вж. Пр. 5), като основни поминъци Лясковец променя и същността на градоустройствения си характер – големи дворове, оградени от каменни зидове (вж. Пр. 6) с високи двукрили порти (вратник) (вж. Пр. 7), през които може да мине кола и малка врата за пешеходци (протка). В двора освен къщата са разположени плевника, обора, навеса за селски инвентар и колата (сайван), кочина и др. (вж. Пр. 8). Дворът е разделен на две части – стопански и жилищен.

Гурбетчийското градинарство спомага за архитектурните промени на селището през XIX век. Построени са големи черкви, училище. Основано е читалището. Характерно за Лясковските възрожденски къщи, че са двукатни с южно или югоизточно изложение (вж. Пр. 9). Като основен строителен материал са се използват камък, дърво и глина. Независимо от имотното състояние на населението вътрешното разпределение на жилището и предназначението е еднакво. Покривът е четирискатен, с голяма стряха, покрита от турски керемиди (вж. Пр. 10).

Строителните специалисти-изследователи[5] определят три етапа на строителство на Лясковец за периода от Възраждането до Освобождението:

1. XVIII в. – едноетажни дървени къщи от талпи без особена архитектурна стойност (вж. Пр. 11);
2. първата половина на XIX в. – двуетажни къщи с каменно приземие и етаж с дърво-паянтова конструкция и плет (вж. Пр. 12);
3. втората половина на XIX в. Двуетажни къщи от градски тип (вж. Пр. 13).

До края на 60-те години на XX в. в родния ни град Лясковец са запазени, така наречения комшулук, т.е. малки дървени врати в каменните оградни зидове (дувар) към дворовете на съседите (комшиите). Катинари, решетки и др. предпазни средства не са съществували, знаело се е кой може да открадне. Съседите си помагали в трудни и добри времена.

От предоставените ни от Община Лясковец материали виждаме разрастването на уличната мрежа от Освобождението до наши дни. Анализирайки снимков материал от началото на XX век до сега установихме

промяна на архитектурния облик и централната част на града – преместване на парка, изграждане на нова учебна, административна и културна сгради. Постепенно градът ни се утвърждава като селище с добре развито машиностроене.

До 60-те години на XX век в района на град Лясковец е запазена автентичната улична регулация от времето на Възраждането и тази на жилищните сгради. Всичко това дава основание на административното управление на града ни да направи предложение пред Комитета за изкуство и култура за одобряване на списък, включващ за одобряване 89 паметника на културата – къщи, улици, кладенци (вж. Пр. 14), църкви, площад (мегдан). В ДВ, бр. 62 от 1969 г. се поставя началото на наличните паметници на културата в родния ни град Лясковец. С писмо № 2522 от 26 юни 1987 г. броят на паметниците на културата са увеличени с още 30.

В актуализираният от арх. Д. Иванова на 5 януари 2004 г. списък на паметниците на културата за град Лясковец, числеността е 120 – едно лобно място, един надгробен паметник, три кладенеца, четири църкви, „Ланджов двор", 110 къщи. Всички те са оформени в четири ансамбъла:

1. уличен ансамбъл – югозападен фронт на ул. „3 март" (по посока на град Горна Оряховица);
2. уличен ансамбъл – ул. „Димитър Благоев", ул. „Димитър Найденов", ул. „Велчова завера";
3. уличен ансамбъл – ул. „Чумерна";
4. архитектурен ансамбъл – ул. „Никола Козлев", ул. „Петър Караминчев", ул. „Хайдут Сидер" и Ланджов двор.

Обхождайки и маркирайки паметниците на културата ние констатирахме, че е нарушена устойчивостта на сградите и се наблюдава влошаване на общото им състояние (вж. Пр. 15). Строят се нови сгради, извършват се преустройства, без да е изготвена и съгласувана проектна документация, което води до нарушаване и унищожаване автентичността и самобитността на сградите и тяхната среда за обектите, обявени за паметници на културата.

Кои са факторите? – изселване на лясковчани и даване на жилищния фонд под наем (вж. Пр. 16) или продаването му; поради кончина на собственици без наследници; промени, извършени от новите собственици с цел подобряване според техните изисквания на естетическия външен вид и подобряване на вътрешножилищното пространство за нуждите на семейството им. В проведените разговори със собствениците, чиито жилища са обявени за паметници на културата, че са нарушили статуквото им, те споделят, че не са спазени законовите норми от страна на Общината в момент, когато трябва да се направи ремонт на сградата. Заснехме всички налични паметници на културата. На не малка част от тях записахме данни, разкриващи годината на построяването и промяната на собствеността. Констатирахме наличие на типични възрожденски дърво-

резбовани врати, тавани и розетки и специфични за Лясковец вградени долапи и опервазени тавани, както и кръгли каменни стълби и кладенци – външен, вътрешен и в мазата (вж. Пр. 17 а – 17 д).

Ние имаме желание да продължим своята дейност, до изработване на каталог, включващ снимка, данни за построяването, както и настъпилите промени в хода на историческото съществуване, както и влиянието за състоянието на паметника на културата при промяна на собствеността. Естествено е, че трябва да се проследят етапите на преселвания и изселвания в град Лясковец. Всичко събрано и обобщено от нас младите краеведи ще остане за ползване от бъдещите изследователи на Община Лясковец.

Картите на уличната градска мрежа от Освобождението до втората третина на XX век не ни дават знания за наименования и настъпилите промени. Знанията получихме от главните книги на Община Лясковец и спомените на собственици на жилищните сгради в уличните ансамбли. Констатирахме, че наименованията на улиците в картите на град Лясковец са от 2003 година (вж. Пр. 18).

Благодарим на отзивчивостта и доверието на нашите съграждани, допуснали ни до домовете си и сърцата си с желанието да ни помогнат в родолюбивото дело.

БЕЛЕЖКИ:

1. Минев Д., Град Лясковец, минало, сегашно състояние и дейци, Варна, 1944, с. 12 – 15
2. Сб., Лясковец в миналото, В. Т., 1994, с. 19 – 20
3. Дочев Е., История на град Лясковец (ръкопис 1983 г.)
4. Цонев Зв., История на Горна Оряховица и околностите му Лясковец, Арбанаси; Т., 1932; с. 143 – 144
5. Актуализиран списък на паметници на културата в Община Лясковец от 2004 г.

ПРИЛОЖЕНИЯ

№ 1

№ 2

АНКЕТНА КАРТА
№1

1.Вид на паметника
Мемориален комплекс в манастира „Св. Св. Петър и Павел"- гр. Лясковец(посветен на трите въстания- Мариното от1700г., Капитан дядо Николовото от 1856г. и Хаджи Ставревата буна от 1862г.)
2.Местонахождение
Област- В. Търново
Община- Лясковец
Град- Лясковец
Улица- „Манастирска"
Петропаловски манастир

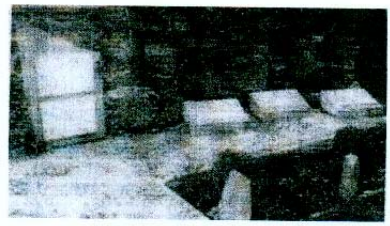

3.Събитие
Виж точка 1
4.Година на построяване
1996г.
5.Кой отпуска средства
Държава
Община
Дарение
6.Инициатор за построяването
Клуб „Родолюбие" при ОбДК (по това време, а в настоящия момент е към СОУ „Максим Райкович")
7.Запазени документи
В архива на клуб „Родолюбие"
8.Автор на паметника
Борис Михайлов Куцев (брат на майка Пелагия- игуменка на Девичически манастир „Св. Св. Петър и Павел")
9.Извършител на паметника
Борис Михайлов Куцев (родом от с. Злати трап, област Пловдив)
10.Материали
Мрамор
11.Настоящо състояние
Задоволително
12.Поддръжка на паметника
Виж точка 1
13Съхраняване на документацията
Виж точка 7
14.Краевед, описал паметника
Клуб „Родолюбие" с научен ръководител Мариика Давидова при СОУ „Максим Райкович", гр. Лясковец
15.Обичай, ритуал за почитана паметта на загиналите
Поднасяне на венци и цвѣтя

№ 3

№ 4

№ 5

№ 6

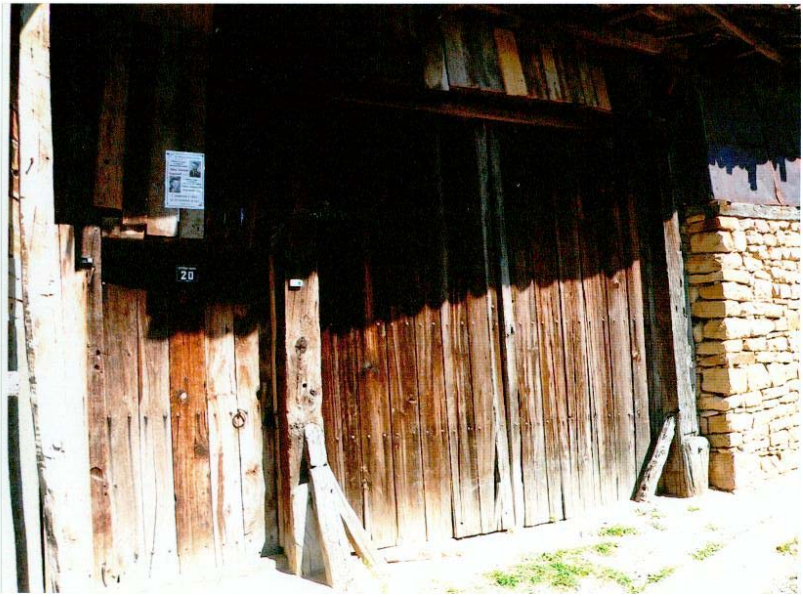

№ 7

№ 8

№ 9

№10

№ 11

№ 12

№ 13

№ 14

№ 15

№ 16

№ 17 а

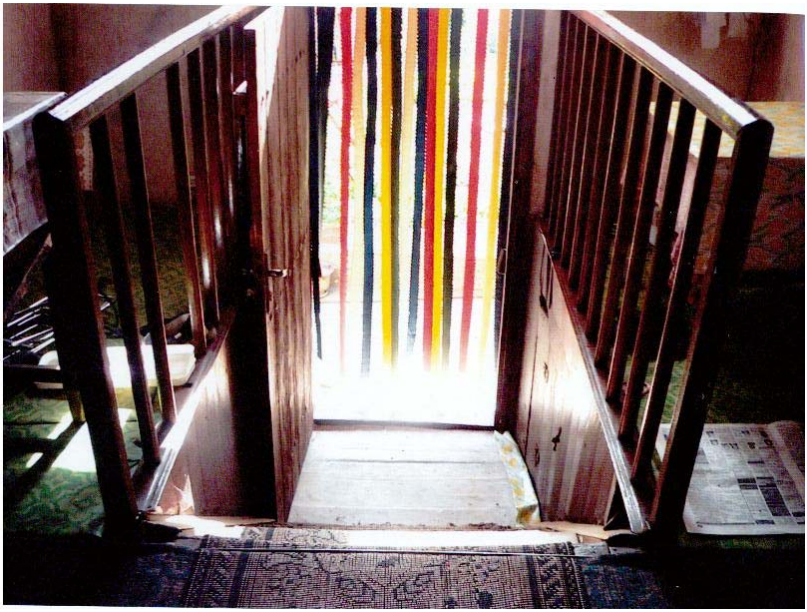

№ 17 б

№ 17 в

№ 17 г

№ 17 д

№ 18

БЕЛЕЖИТИ ЛЯСКОВЧАНИ

ГЕОРГИ МАРИНОВ ЛЕЧЕВ
АНЕЛИЯ ДИМИТРОВА НЕДЯЛКОВА

Всеки човек се гордее със своето минало и още по-вече със своето настояще. Ние участниците в групата „Бележити лясковчани" продължаваме своята работа по проект на Община Лясковец „История и традиции на Лясковец за европейско бъдеще", свързан именно с хората, които по нещо се различават от другите и са допринесли най-много да бъдат това, което сме днес и това, което е за нас родният ни град Лясковец. Казва се, че дърво без корен няма, а именно тези корени са хората които са допринесли най-много за икономическото, културното и управленско развитие на нашия роден град Лясковец.

Енчо Стайков – бележит политик и общественик допринесъл за икономическото издигане на града, съдействал за построяването на основните заводи и фабрики в Лясковец. По негова идея се провежда събора надпяване през 1964 г. край Петропавловския манастир. Съдейства за асфалтирането и обновлението и на самия манастир.

Димитър Стоичков – общественик и политически деец, който заедно с Енчо Стайков допринася за това, което Лясковец е сега. Съдейства за построяването на новата сграда на училището в Лясковец /корпус I/ и на икономическото развитие на родния си град. Съдейства за изграждане на единствения специализиран в света Музей на гурбетчийското градинарство.

Христо Пимпирев – общественик, изследовател и популяризатор на родния си град. Участва в няколко експедиции на белия континент – Антарктида. Дал името на един от върховете там, а именно – Лясковец.

Калоян Махлянов – роден на 19 февруари 1983 г. в с. Джулюница в семейство на служащи. Основното си образование завършва в с. Джулюница, а средно образование във гр. Велико Търново – спортно училище. Първоначално започва да тренира борба, където е забелязват и поканен да тренира сумо.

Калоян Махлянов /на японски – Котоошу Кацунори/ е първият представител на България, който се състезава в най-силната категория в сумото. На 24 май 2008 г. стана първия европеец, спечелил Купата на Императора.

Игумения Пелагия – близо половин век оглавява Петропавловския манастир и съдействала за неговото възстановяване, за да има този прекрасен вид.

Иван Славчев – учител и общественик, допринесъл със своето дело Пълна реална смесена гимназия „Максим Райкович" да има най-добрата и пълна ботаническа градина. Ползва се с уважението на своите съграждани като дългогодишен учител и директор.

Ганчо Заеков – дългогодишен учител и директор на гимназията в град Горна Оряховица, която приема учениците от Лясковец след закриване на местната гимназия.

Петър Слабаков – бележит актьор и филмов артист отдал всички сили за издигането на българския театър и кино. По време на социализма става заслужил артист. Колоритна личност. Почетен гражданин на Лясковец.

Александър Михайлов – диригент и основател на софийския духов оркестър, човекът който със своите изпълнения е задоволил от естетическа и духовна гледна точка не една човешка душа. Самият Аграм Хачатурян случайно попада на изпълнения на Софийския духов оркестър от пиесата „Гаяне" и така се впечатлил, че не се стърпял, поздравил оркестъра и диригента с: „Невероятно звучи! Молодци". Той също е почетен гражданин на Лясковец.

Енчо Копанков – дългогодишен кмет на град Лясковец. Съвременния облик на града именно дължим на него. Почетен гражданин на град Лясковец.

БЕЛЕЖКИ:

1. Летописна книга на почетни и заслужили граждани в Община Лясковец
2. Протоколни решения на Общински съвет, град Лясковец (1998 – 2008 г.)

АРХАИЗМИ И ИГРИ, СЪХРАНЕНИ ОТ НАШИТЕ СЪГРАЖДАНИ

ПЕТЯ КРЪСТЕВА КОЕДЖИКОВА

Архаизмите в системата на съвременния български книжовен език се изявяват в определен вид контексти.

Същността на архаизмите се свежда до тяхната неактуалност за съвременната система на езика.

В живата говорима реч все още има съхранени архаизми. Те правят езика още по-богат. Някои от архаизмите са добили ново значение и се използват в устната реч с отделно метафорично въздействие.

Лексикалните архаизми се наричат още „остарели думи”, но те имат своето място в устната реч.

Архаизмите са в пасивния фонд на езика и стоят там, за да бъдат привлечени в общуването само в конкретни ситуации. Могат да се използват и за създаване на определен комичен ефект.

Лясковец – името на града, идва от дървото леска (лещак), което в миналото е растяло на територията му.

бран - война
дан - данък
купец - търговец
ложе - легло
смешение - смесване
сътворение - създаване
люде - хора
горница - стая
девичество - моминство
пир - веселие
поличба - съдба
отбой - край, спиране
телохранител - пазител
прося - моля
самотия - самота
житие - живот, биография
хан - със съвременно значение
грош - монета
отрок - напълно безправен
деспот - жесток човек
престолница - столица
призовател - призовава някого
охулник - клеветник
войскар - войник
кръщение - кръщене
покаяние - разкайва се

боголюбие - обича Бог
богопомазан - избран
богоугоден - недосегаем
свещенодействие - значимо действие
бирник - събиращ данъците
боляр - със значение „важен"
повели - заповеди

Критерий за архаичния характер на дадено езиково средство могат да бъдат някои количествени наблюдения за употребата им. Липса на честа употреба води убеждението, че тези думи са излезли от активния речников запас. Към архаизмите спадат и думи от старославянската и черковнославянската лексика.

Архаизмите притежават определена експресия, онзи допълнителен елемент, който при произнасянето на думата предизвиква някакво чувство, реакция, асоциация с друг предмет или явление.

Освен архаизми лясковчани са съхранили и детски игри.

МОМЧЕТАТА са играли на **чилик и кленза.**

Чиликът представлява малко правоъгълно дръвче, скосено в двата края. На всяка от страните е написана по една римска цифра I, III, X и XII. Изкопава се малко правоъгълно трапче и дръвчето се поставя върху него. С друга пръчка се удря, за да се изхвърли. Гледа се колко надалеч ще падне, на коя страна ще падне и дали някой друг няма да го пресрещне и удари.

Кленза – подобна е на чилика, само че парчето дърво е кръгло около една педя дълго. Хвърля се високо и се удря с друга пръчка. Трябва да се удари и изпрати колкото се може по-надалече. Момичетата също са я играели.

МОМИЧЕТАТА са играели най-често на кукли и на замбъ (т.е. на „дама”).

Куклите са си ги правели сами от парцали. В изработването им са помагали по-големите им сестри и приятелки.

Замбъта (дамата) представлява разчертан на земята правоъгълник и малко плоско камъче или керемидка, която се хвърля в определения квадрат и след това, подскачайки на един крак, трябва да я прехвърлиш през всички квадратчета, започвайки от първия.

И момичета и момчета са играели на „Гори, гори кърпа” и „Отваряй, Кальо, порти”. И днес тези игри имат своя.

БЕЛЕЖКИ:

1. Минев Д., Град Лясковец. Минало, сегашно състояние и дейци., В. 1944
2. Гинчев Ц., Земя и хора, С. 1988

МЯСТОТО НА ДИАЛЕКТИТЕ И ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ В ЕЗИКА НА СЪВРЕМЕННИЯ ЛЯСКОВЧАНИН

МАРИЕЛА ИВАНОВА ДИМАНОВА
МАРИЯ ПЕТКОВА ХАЙДУТОВА

Съвременният български книжовен език се характеризира с богатство и обработеност – разполага с разнообразни възможности за изразяване на различни отсенки на мисълта; оформени системи от езикови средства (стилове), предпочитани в различните сфери на общуване; общозадължителни кодифицирани норми, осигуряващи единство в начините на говорене и писане. Диалектът (народният говор) е разновидност на общонародния език с относително единна езикова система, която се използва за непосредствено общуване от говорещите на дадена територия. Диалектите имат определена сфера на употреба, променяща се с развитието на българската народност.

Отделните говори се различават и помежду си, и по отношение на книжовния език по фонетични, граматични и лексикални особености.

Град Лясковец принадлежи към източните говори, Балканска група.

В източните говори променливото Я се произнася като Я; много често настъпва смекчаване на съгласните и пред гласните Е, И. „Мекото" произношение е типично, североизточен белег с редукцията на гласните. Изговорът на Ъ вместо А и до днес силно е запазен за говора на лясковчани.

Издирването на лексикални диалекти става все по-трудно, защото книжовният език убедително се използва от съгражданите ни.

В книгата „Град Лясковец – минало, сегашно състояние и дейци" на Димо Минев от 2004 г. Второто издание – са изброени няколко диалектни думи, но не всички сега са в активния речников запас. **Поголямата част** от тях не се срещат, отпаднали са от употреба.

Анализирахме поместените лексикални диалекти и установихме, че все още се използват:

зачапарастям – изненадвам някого, но и със значение захвърлям;

китвам – хвърлям камъчета, но тази дума се използва и с представките за и по: *запокитвам*, *захвърлям* така, че да не може предметът да се открие.

Попълваме диалектното богатство с думите:

бъчва с кисело зеле - армеяна каца;
адет - обичай, навик;
антерия - дреха;
бара - поток;
балтия - брадва;
боллук - изобилие;
биля - дори;

бръв - дървено мостче;
бъчкам - бутам;
бой - ръст;
борч - дълг;
боца - стъклен съд;
герджик - гиздав, напет;
гети - чорапи;
загалвикам - отвличам вниманието на някого;
капесвам - поканвам гости на годеж, на сватба;
липир – вампир, лош човек;
лестница - клони за храна на добитък;
мекере - прислужник, човек на когото можеш да се присмееш;
месал - покривка за покриване на тесто;
повратки - младоженци отиват на гости у родителите на булката наскоро след сватбата;
пош - кърпа;
протка - вратичка между два съседни двора, но и в по-широк смисъл – врата;
харания - голям домакински съд;
чутура - дълбок дървен съд;
тумби - възглавница;
тарга - дъсчена платформа с четири дръжки за пренасяне на товар, щайга;
теферич - гощавка на открито;
тумба - група хора;
чауш - вид грозде – бяло и едро;
яхър - обор;
вилает - област;
джамал - иззидана печка;
джинс - род;
прикя - дрехи на момата, приготвени от майка й и от нея;
дувар - зид;
кофар - катинар;
кушия - надбягване с коне;
кър - поле;
ластар - лозови мустачета;
лехуса - родилка;
мандало - желязна или дървена кука за притваряне на врата, прозорец;
мера - пасбище;
мисир - царевица;
панта - скитник;
провезло - дръжката на котела;
самун - голям кръгъл хляб;
соба - вътрешна стая;
сой - род;

табан - ходило.

В Лясковец се използват и много фразеологични словосъчетания. Фразеологизмите имат експресивна функция.

Свършвам живота си – умирам
Отивам на дъното – потъвам
Вода бродя, жаден ходя – нямам
Свивам гнездо – създавам семейство
Наливам масло в огъня – подсилвам
Накъдето ми видят очите – в неизвестна посока
Хващам някому юздите – строго възпитавам
Буца ми е заседнала на гърлото – измъчвам ме тревога
Слагам ръка на сърцето си - признавам си
Обръщам някому гръб – не се интересувам
Бия се в гърдите – хваля се незаслужено
Показвам вратата – изгонвам
Гладя го по главата – лаская го
Падам в краката – умолявам
Бия тревога – съобщавам
Не подгъвам крак – не се спирам
Вдигам се от леглото – ставам
Там му е хвърлен пъпът – обича това място
Нямам троха хляб – нямам храна
Да ме духнеш и ще падна – нямам сили
Не давам пукнат грош – нищо не плащам
Тъмно като в рог – непрогледно
Стои като гръмнат – изненадан
Буква по буква – всичко знае
Очи в очи – направо
Под път и над път – навсякъде
Млад и зелен – неопитен
Рано или късно – все някога
Правя на прах и пепел – унищожавам

Записването на фразеологичните словосъчетания, които все по-рядко се използват от съвременните хора, ще съхрани многообразието на изразните възможности на нашия език.

Опазването на езика от чуждици е грижа на всеки българин. Издирването на диалекти е отговорност, защото те са богатството на нашия език, те го правят емоционален и въздействащ.

БЕЛЕЖКИ:

1. Минев Д., Град Лясковец - минало, сегашно състояние и дейци, С. 2004
2. Стоянов С., Граматика на българския книжовен език, С. 1980
3. Георгиев Вл., Езикознание, С. 1978
4. Стилистика на българския книжовен език – лексика и фразеология, В. Т. 1980
5. Попов П., Въпроси на българската лексикология, С. 1978
6. Пашов П., Помагало по българска морфология, С. 1978
7. Гинчев Ц., Избрани произведения, т. I, II, С. 1986,

КЛУБ „МЛАДИ ТАЛАНТИ”
ГРУПА ЗА РИСУВАНЕ, МОДЕЛИРАНЕ И ПРИЛОЖНО ИЗКУСТВО

АНИТА КОСТАДИНОВА
МАРИЯНА ГЕОРГИЕВА

Корените на българския дух могат да се открият в своеобразието на българските традиции, запазени и до днес в гр. Лясковец. Чрез участието си в този проект учениците получиха знания за различните празници и обичаи. Възпитаха се у тях нравствени ценности като любов към българския бит, съхранение и предаване от поколение на поколение на българските традиции. Чрез формите на изкуството и богатството на българския фолклор, децата по един естествен и близък до емоционалността им начин, засилиха интереса си към училището и усъвършенстваха начина на комуникация, попадайки в нова, интересна за тях ситуация.

Чрез дейностите, в които участваха, децата надградиха своите знания за българския фолклор и културното наследство на България, възпитаха се в култура на толерантност и хармония, запознаха се със своите корени и традиции. По този начин те сами могат да осмислят собствените си различия и да ги приемат, учат се да приемат толерантно и различията на другите. Принадлежността към групите по изкуство, публичната изява, работата в екип се оказаха отличен стимул за задържане на децата в училище и осмисляне на свободното им време.

Във връзка с осъществяването на проекта в началото бяха проведени информационни дни за запознаване на всички участници с целите на проекта. Учениците с интерес се запознаха с рекламните брошури. В проекта взеха участие 30 ученика от СОУ „Максим Райкович”, гр. Лясковец. С всички участници в клуб „Млади таланти” беше проведен пленер из улиците на града с цел събиране на снимков материал и наблюдаване особеностите на старите лясковски възрожденски къщи и паметници.

Учениците рисуваха по памет и от нагледни материали: читалище „Напредък 1870” в гр. Лясковец и Музей на градинарството, както и наблюдаваните от тях възрожденски къщи с помощта на различни материали – маслен пастел, темперни бои и др.

С голямо желание учениците се включиха в подготовката и участието в конкурс за най-хубава рисунка на тема: „Историята на моя град”. В процеса на работа бяха използвани най-разнообразни материали и техники. Учениците рисуваха върху керемиди: герба на Лясковец или елементи от герба на Лясковец от нагледни материали – предварително направени цветни копия на герба на Лясковец и на отделни елементи от него. Готовите керемиди бяха лакирани с безцветен лак и с тях направихме изложба.

Особен интерес у учениците предизвика и рисуването върху бу-

тилка. Тази нова техника се оказа голямо предизвикателство да участниците. За дейността бяха използвани темперни бои, безцветен лак за лакиране /синтетичен/, четки за лакиране. Голямо беше желанието на децата да работят с гипсова шпакловка и глина. Върху отливка от гипсова шпакловка с помощта на различни материали – темперни бои и флумастери, те с интерес изобразяваха символите на града, цветя, манастира „Св. Св. Петър и Павел" и други. В процеса на работа учениците нарисуваха различни изображения върху отливките. С помощта на глината бяха изработени релефни пана с грозде. Готовите изделия представихме на изложба.

В процеса на работа се стремяхме да предизвикаме въображението на децата за създаване на оригинални и красиви творби. В раздел приложно изкуство децата имаха възможност още повече да развихрят фантазията си.

Тук те работиха върху стари грамофонни плочи, като използваха разнообразни техники – черупки от яйца, цветен пясък, природни материали, мъниста и пайети, цветна хартия, мидички и рапанчета и др.

На провежданите срещи – дискусии учениците показваха изработени от тях изделия и рисунки и те бяха одобрени с аплодисментите на присъстващите. Учениците бяха удовлетворени от своя труд и от това, че ще бъде оценен и видян и от други ученици, учители, граждани. Някои от участниците в групата получиха грамоти и награди за постиженията си в областта на изобразителното изкуство.

Групата по изобразително изкуство благодари на всички организатори в проекта за оказаната им възможност да изпитат удоволствие и да се насладят на собственото си творчество, разкривайки историята и традициите на град Лясковец за европейско бъдеще.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ЛЯСКОВЕЦ

ИМА ТОЯ ЛЯСКОВЕЦ.
ДА ГЛЕДА ЧОВЕК,
ТА ДА НЕ МУ СЕ
НАГЛЕДА.
ЧУДНА Е СТРАНА
ПО МЕСТОПОЛОЖЕ-
НИЕТО СИ:
НЕГО Е НАДАРИЛА
ПРИРОДАТА
ТВЪРДЕ ЩЕДРО
С ВСИЧКИТЕ СИ

MUNICIPALITY

BULGARIA

BULGARIA

ЧИТАЛИЩЕ „НАПРЕДЪК"

ЛЯСКОВЕЦ

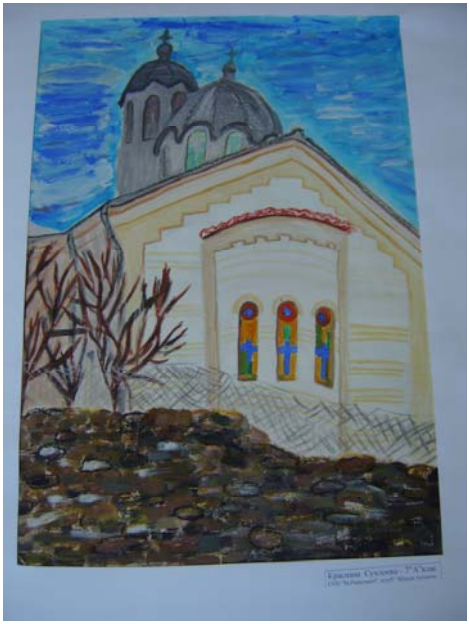

Яница Красимирова Коеджикова
СОУ "М. Райкович"-IV"а" клас
Клуб "Млади таланти"

ЛЯЦКОВЕЦ

ДЕТСКИ ТАНЦОВ СЪСТАВ „БУРОВЧЕ”
при НУ „ЦАНИ ГИНЧЕВ” – гр. Лясковец

ДИАНА ПЕТКОВА - ВЕЛЧЕВА

ДТС „Буровче”, е създаден през месец февруари 2007 година, в навечерието на 100 – годишния юбилей от построяване сградата на НУ „Цани Гинчев”. Наречен е „Буровче” в знак на признателност към братя Бурови и тяхната майка, дарили средства за построяване на училището. Художествен ръководител и хореограф на състава е Николай Събев. Участници в ансамбъла са деца от I-ви до IV-ти клас.

Танцовият състав е създаден с цел издирване, съхраняване и популяризиране на богатия български музикално - певчески и танцов фолклор. От създаването си до сега ТС „Буровче” взема участие в много концерти и събори. Удостоен е с много грамоти и дипломи за участие.

През учебната 2008 / 2009 година дейността на ДТС „Буровче” бе финансирана от ЕСФ по ОП „Развитие на човешките ресурси” по проект „История и традиции на Лясковец за европейско бъдеще”. В този проект НУ „Цани Гинчев” партнира на община Лясковец с групата по автентичен лясковски фолклор, клуб „Млади таланти”.

Децата от ДТС „Буровче” ще продължат в свободното си време да изучават спецификата на българския фолклор и да го представят чрез участия в национални и международни конкурси, фестивали и събори, защото песните и танците са огнище на българщината, носят радост и светлина в живота на хората.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

Честь и хвалей!

Честь и хвалей!

НУ „НИКОЛА КОЗЛЕВ”

СТЕФКА ЯЗАДЖИЕВА

Учениците от НУ „Никола Козлев”, гр. Лясковец участваха в клуб „Млади таланти”, група „Театър на куклите” с ръководители: Стефка Язаджиева, Таня Кирова и Недка Павлова.

Те имаха възможност да се докоснат до богатата съкровищница на народната култура, да се запознаят с празничния народен календар, с обичайно-обредната система и използвания обреден реквизит, чрез книги и сборници „Българска митология и фолклор” – изд. ИК „Просвета”; „Български народни обичаи и вярвания” – авт. Рачо Славейков; “Изкуство и народни обичаи” – авт. Лозинка Йорданова; интернет сайтове; разкази на баби, дядовци, учители и уредничката на Градинарския музей. Събраха интересна информация и материали за местното празнуване на КОЛЕДА, ТРИФОН ЗАРЕЗАН, БАБА МАРТА, ЛАЗАРОВДЕН и ВЕЛИКДЕН.

Коледуването е зимен обичай за плодородие, здраве и щастие. На Бъдни вечер чета коледари предвождани от статеник, празнично облечени посещават домовете с песни и благопожелания, изпълнявани от две певчески групи. Коледарите влизат и излизат от дома с народни песни. Статеникът на изпроводяк казва дълга коледна благословия изпъстрена с хумор. Стопанката ги изпраща с краваи, орехи, сливи, ябълки, а поголемите черпят с вино. Доволни, радостни, с надежда да се сбъднат благословиите на коледарите, стопаните благословят коледарите.

Учениците проектираха пана на тема „Коледуване”, след което най-сполучливите бяха предложени за изработка. С помощта на ръководителите направиха детайлите, и върху ленена панама – красиви коледарски пана. Проучиха местните народни носии на жените и мъжете, за да изработят пана на моми и момци.

Децата започнаха да се подготвят за пресъздаване на ритуала”зарязване”,след като бяха научили достатъчно за местното празнуване, а именно, че Свети Трифон се счита за пазач на лозята и празникът е в негова чест. Празнуват не само лозарите, но и градинарите, и кръчмарите. Рано сутринта стопанката омесва хляб-пресен или квасник. Освен това сготвя и кокошка, която по традиция се пълни с ориз или булгур. В нова вълнена торба се слага питата, кокошката и бъклица с вино. С такива торби на рамо мъжете отиват на лозето. Там се прекръстват, вземат косерите и от три главини всеки отрязва по три пръчки. След това отново се прекръстват и поливат с донесеното вино лозите.

Изработиха кукли, които в българската традиционна култура имат ярка историческа следа в живота на лясковчани: Трифон Зарезан, Цар на лозята, мъже-лозари и кукли-жени, стопанки на лясковски къщи, и подходящ декор. В градинарския музей в присъствието на много гости главните герои Свети Трифон, царят на лозята, мъже лозари и стопанката артистично възпроизведоха местния ритуал.

Участниците творчески приложиха уменията си в изработването образа на Баба Марта.

В нейната работилница бяха първи помощници децата, за да изработят мартеници, съобразени с местните народни носии.

Ръчно изработените кукли гостуваха на първокласниците. Малките зрители завладени от майсторството на кукловодите, научиха легендата за мартеничката и каква е традицията свързана със закичването на домове, хора и животни с пресукани бели и червени конци. „Сечи,Сечко, фучи, Марто, пак на лято мирише!”, казвали дедите ни и забождали на дрехите си пъстри мартеници - за здраве и за радост, топлото време се завръща. Тая радост от завръщащото се лято станала причина в нашия район на месеца да му викат Летник. Но и това е времето на Баба Марта – жена с променлив характер.

Рано сутринта стопанките постилат или закичват пред домовете си червени престилки, червени пояси, червени черги или пресукани конци, за да не влезе в къщата болест или немотия. Предния ден жените усуквали бели и червени вълнени конци-мартеници, с който накичват всички от семейството, селскостопанските животни и плодните дръвчета .Който не се закичи с мартеница, може да бъде споходен от болест, уроки или магии. Затова не бива мартеницата да се пренебрегва като „детинщина”.

Мартениците по традиция се свалят, когато се види щъркел, но не се хвърлят в боклука, а се закичват на плодни дръвчета.

Баба Марта върза мартенички на първокласниците и гостите, и ги благослови.

Във връзка с един от най-големите християнски празници Лазаровден и Великден, учениците от групата съвместно с ръководителите проведохме различни дейности. Проучването за местните традиции и обичаи започна с организираната среща-разговор с госпожа Добринка Стателова, бивш дългогодишен учител в нашето училище и самодеец, която ни разказа характерните за Лясковец традиции и дейности, изпя ни местни лазарски песни и показа танц на Лазарките. Проучване продължи с разглеждане на народни носии свързани с обичая и четене на подходящи текстове в интернет. Беше ни интересно и забавно, защото научихме от нашите баби и родители как са празнували тези празници. Всичко това ни впечатли,развълнува и вдъхнови.

Започнахме да изработваме кукли-лазарки, като се стараехме да пресъздадем най-характерното и типично от народната носия в лясковския край. Използвахме автентични материали, като домашно тъкано платно, дантела плетена на една кука, вълнени конци, пъстри платове и разноцветни пайети.

В един от часовете изработихме кошнички за куклите-лазарки, който украсихме с многообразни по вид цветя. Най-интересно ни беше да правим венчета от цветя и да сплетем плитките на куклите.

Подготвихме програма, в която разказахме за празника Лазаровден и Връбница на децата от ЦДГ „Радост”. Пред тях пяхме, танцувахме и се забавлявахме заедно, радвайки се на красивите пролетни празници. Децата от детската градина бяха впечатлени от интересно направените кукли-Лазарки. Те бяха истинска изненада за тях. Много ги харесаха и искаха да ги докоснат.

Доволни от своя труд учениците продължиха проучването .Подготвиха нов спектакъл „Бабо, разкажи ми приказка”, за деня на славянската писменост и култура. Те по- молиха своите баби да им разкажат приказка от тяхното детство. Научиха, че детството им е било трудно, изпълнено с труд, дисциплина, уважение към другите. И, че ги избирали за снахи, а именно както е казано в приказката „Сливи за смет”.

Бабата, в ролята прекрасната Яна, продължи с поучителните думи от „Много ум не се иска”, за да разберат децата, че мързеливи е имало и в миналото, но мъдростите в народните приказки ще ги подготвят да се справят и отговорят на въпроса и: Кой е най-скъпоценният плод?

Артистичната Десислава държейки своята кукла - внучето с нетърпение и ентусиазъм отговори като смяташе за верен отговор своя любим плод банана. Но бабата говореше за друго, плодовете от приказката „Най-скъпоценният плод”. Така внучето и всички зрители разбраха, че приказките от детството на техните баби са поучителни, и те много ги харесват.

Решиха да разсмеят бабата, като я сложиха да седне, за да си почине и чуе за патиланците от Ран Босилек - „Патиланско училище”. В модерния свят, в който живеем бабините приказки и кукли имат своето запазено, наситено с емоции пространство.

С много овации бяха изпратени участниците, защото бяха забавни и интересни със своите кукли изработени от тях с много фантазия.

Изработените кукли по оригинален начин от кратуни, дървени лъжици, житни и ечемични класове, от обвивката на царевица, от слънчогледови пити и допълнени с домашно тъкани кърпи станаха уникални и излъчваха завладяващо настроение.

Тези играчки в българската традиционна култура имат ярка историческа следа в живота на народа ни и незаличима диря от детството на всеки човек.

Всички кукли като безценно художествено наследство участваха в „Седянка”, където заедно с артистите-ученици в една есенна вечер показаха какво са правели младите жители на селата. Щом започне да се смрачава, момите се пременяват и бързат да излязат от дома. Всички се запътват към една къща в своята махала. Там ще правят седянката. Момите са уговорили още през деня в коя къща ще се съберат, но грижливо пазят в тайна от ергените. Защото докато подготвят седянката, момите извършват свои малки „магии” и изричат заклинания, за да разпалят любовни желания у ергените и да си осигурят тяхната преданост. В същото време в съседните махали на селото други моми устройват своите седенки. Така в една и съща вечер няколко момински групи ще си съперни-

чат. Но как ергените откриват къде има седянка и на коя от тях ще заварят своята любима? Когато момите свършат своите магически ритуали и запалят седенкарския огън в двора на къщата-ергените ще видят къде е „накладена” седянката. И още с един знак момите „издават” къде са се събрали. Те запяват и звънливите им гласове се чуват надалеч. Всеки влюбен умее да разпознава гласа на своята любима. Щом чуят такава песен–покана, ергените на свой ред забързват към някоя от седенките. Най-желани са младежите умеещи да свирят и да веселят другите. И моминските песни скоро ще се слеят със свирните на ергените. Тогава вече започва истинската седенкарска веселба и ще продължи до късно през нощта.

Участниците в подходяща обстановка и облечени в празнично облекло от времето на техните баби с кукла в ръка показаха умения за управление на кукла и се потопиха в атмосферата на десетки години назад. Публиката високо оцени работата им, като често се включваше в песните и дейностите на седенкарите и продължително време ги аплодира.

Лясковските традиции и празници са памет за миналото ни , но и грижа за бъдещето. И днес създаването на модели-кукли развива творческата фантазия на децата и им дава възможност да изследват родните ни традиции по един оригинален начин.

Учениците от НУ „Никола Козлев” със същия интерес ще продължат да проучват и събират информация, и материали за местни традиции и обичаи, да майсторят кукли и на сцената да „оживяват” мигове от миналото, когато тези празници са били свята традиция за българското семейство.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

НИЕ ЗНАЕМ, МОЖЕМ И ТВОРИМ

МАРИЯ МАРИЯНОВА ПЪРВАНОВА

Годината е 1977 г. в ОУ „Максим Райкович” град Лясковец за дружинен ръководител е назначена Марийка Давидова Келева (дипломиран висшист - историк от ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий”). Като бивш член и председател на историческия кръжок „Роден край” с ръководител Анка Дицова, тя установява, че традицията е прекъсната. В училището има ТНТМ, но не и кръжок по краезнание. Прави разгласа сред учениците и на 1 октомври с. г., когато тържествено се открива Новата учебна година на ТНТМ се обявява, че се създава клуб” Родолюбие с три направления – история, етнография и млади таланти. Сред основателите четем имената на Петя Дойчинова, Кирил Коеджиков, Наталия Балакева, Емил Христов, Велка Мъркушева, Румен Велинов, Албена Стайкова и др. За научен ръководител на клуба е утвърдена Марийка Давидова.

Всеки кръжок работи в своето направление, но под общата клубна цел за реализиране, която е в пряко съответствие с местни (вж. Пр. 1), регионални и национални годишнини (вж. Пр. 2), събития и личности. Освен план за работа участниците си избират свои символи:

- знаме – националното;
- емблема – тази на град Лясковец, но с втори външен кръг и междинен надпис клуб „Родолюбие” гр. Лясковец (вж. Пр. 3);
- песен „Хубава си татковино”;
- девиз – „Историята – учителка на народите”.

Разлиствайки дневниците на клуб „Родолюбие” установихме, че по предложение на участниците му за първи път в нашето училище се чества патронен празник на 10 март 1978 година. Запазените спомени на Гено Джамбазов – директор на училището и учителите – Михаил Алексиев, Павел Марков, Лидия Попова, Пенка Караджова, се вижда богата и разнообразна подготовка за това училищно събитие. Най-сърдечна благодарност е изказана от училищното ръководство към училищния колектив на едноименното училище в гр. Дряново, дарили ни Химна на Максим Райкович – текст и нотирана музика, които за първи път са изпълнени от училищния хор и фанфарен оркестър с диригент Добри Тинчев. Проектът за покана е изработен от кръжока „Млади таланти”, одобрен на клубен съвет и изпълнен от ТПК – „Ситопечат” в града ни.

В навечерието на честванията на 1300 годишнината от създаване на българската държава, кръжоците прерастват в експедиционни отряди, но клубът остава като цяло да функционира. Краеведите правят три дарения:

- на Фонд „1300 години България”;
- на Градски исторически музей в града ни;
- на Музей на гурбетчийското градинарство в града ни (единст-

вениятспециализиран в света).

В архива на клуба се пазят благодарствени писма от ГК на БКП и ГНС в града ни и талон от Фонд „1300 години България”.

Минават годините, а с тях и участниците, но дейността на клуб „Родолюбие” продължава да се развива. В родния ни град се създава Пионерски комплекс, който в последствие се трансформира в Център за работа с деца с директор Ангел Тодоров. Клуб „Родолюбие” лежи в основата на новосформираната институция за извънкласни дейности. В началото на 90-те години на XX век Михаил Докторов създава фондация „Детето и природата” с две направления - „Родолюбие” и „Пази ме, за да оцелееш” (екология). Сред първите членове на НК „Родолюбие” е и нашия. Краеведите-родолюбци ежегодно участват с разработки, свързани с генеалогията, местната история и приноса на предците ни в националната и световна история и вземат призови места в национален мащаб.

Клуб „Родолюбие” във връзка със 120 годишния юбилей от създаването на Първото висше учебно заведение в българските земи в манастира „Св. Св. Петър и Павел” над града ни по богословие, на 11 май 1994 г. проведе Първата ученическа научна сесия (вж. Пр. 4). В работата и участват ученици-краеведи, местните свещеници – Николай Геранлиев, Николай Горанов и Цоньо Маринов, проф. Христо Глушков от ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий”, Борислава Глушкова от Държавен архив гр. Велико Търново и внучката на Недю Жеков (вж. Пр. 5).

Във връзка с 50 годишния юбилей от създаването на Пълна реална смесена гимназия „Максим Райкович”, гр. Лясковец родолюбците стават инициатори за възобновяване на традицията и издават бр. 1 на в. „Училищен вестник” – 4 стр., отразяващ богата и разнообразна дейност на учениците и техните награди на регионално и национално ниво. Следващата година е издаден и бр. 2 на вестника, като средствата и за двата броя са събрани под формата на дарения от физически лица и фирми. През 2000 г. с финансовата помощ на Община Лясковец се издава бр. 3 на в. „Училищен вестник” – 6 стр. След няколкогодишно прекъсване традицията е възобновена чрез издаване на Информационен бюлетин „Училищен звънец” под ръководството на Мариана Жилиева – учител по информатика и бивш краевед.

В края на 90-те години на XX век клуб „Родолюбие” поставя началото на видеофонд, дарявайки на училището 12 видеокасети и 2 диска, отразяващи дейността на клуба, свързани с тематични вечери, кръгли маси, конференции, викторини, училищни тържества. Краеведите дариха на училищната библиотека чрез директора на СОУ „Максим Райкович” клубните награди – книги, исторически календари и справочници, грамоти, благодарствени писма, с цел ползване от учениците в повереното му училище (за това свидетелства Приемно-предавателен протокол с имената и подписите на 5-членното клубно ръководство и на Николай Кожухаров – директор на училището).

Младите краеведи получават признание и от Фондация „Ценности” за своите изследователски разработки, класирани в призовите места на национално ниво. По инициатива на краеведите в национални, регионални и местни прояви вземат участие и ученици, които не са членове на клуб „Родолюбие”.

Във връзка със 150 годишнина от Капитан дядо Николовото въстание в Петропавловската обител се проведе тематична вечер с участието на ученици от начален, среден и горен курс (вж. Пр. 6). Освен проучвателно-изследователска (вж. Пр. 7 – 11), краеведите имат и богата екскурзионно-туристическа дейност (вж. Пр. 12 - 18). Проследявайки видеофонда откриваме различни форми на отбелязване на 20 и 25 годишните юбилей на клуб „Родолюбие”. На 30-тото юбилейно честване се проведе среща-разговор на краеведи от различните периоди на клуб „Родолюбие”. Наред с участниците в честванията бяха и нашите учители – бивши краеведи: Димитър Григоров, Татяна Гърмидолова, Кремена Големанова, Мариана Жилиева, Марияна Георгиева, която прочете две стихотворения, посветени на научния ръководител на клуба Марийка Давидова.

За ползотворната работа на клуб „Родолюбие” ценна помощ краеведите са получавали от своите родители – Слави Граматиков, Дочка Шопова, Антония Тонкова, Борислав Банов, Снежана Стефанова, Светла Минчева и др. Помощници на младите проучватели със съвети и научни указания са Петър Славчев, сем. Борислава и Христо Глушкови, проф. Вера Динова-Русева, проф. Добрин Мичев и проф. Стефан Бъчваров. За естетическото оформяне на документацията ценен принос има Бисерка Йорданова, Силвия Георгиева и Параскева Иванова.

Изучавайки миналото, живеейки в настоящето ще градим бъдеще, здраво стъпило на устоялите през бурите на времето български традиции (вж. Пр. 19). Където и да сме гордо ще заявяваме, че сме ЛЯСКОВЧАНИ и както предците си, ще отдадем знания, умения и творчество за просперитета на родния ни град Лясковец (вж. Пр. 20). Ще предадем факела на проучвателно-изследователското краезнание, за да се отдаде заслужено и вярно от историческа гледна точка знание „на ползу роду”.

ПРИЛОЖЕНИЯ

№ 1

№ 2

КЛУБ "РОДОЛЮБИЕ"
СОУ "МАКСИМ РАЙКОВИЧ"
ЛЯСКОВЕЦ

№ 3

УЧЕНИЧЕСКА НАУЧНА СЕСИЯ
„120 ГОДИНИ ОТ ВИСШЕ БОГОСЛОВСКО УЧИЛИЩЕ У НАС"
11 МАЙ 1994 год.
ЛЯСКОВЕЦ

№ 4

№ 5

№ 6

№ 7

№ 8

№ 9

№ 10

№ 11

№ 12

№ 13

№ 14

№ 15

№ 16

№ 17

№ 18

№ 19

№ 20

ФАМИЛНИ ИМЕНА - ТИПИЧНИ ЗА ГРАД ЛЯСКОВЕЦ

МАРИЙКА ДАВИДОВА КЕЛЕВА

Най-важният фактор за развитието на човешката цивилизация в навечерието на третото хилядолетие е семейството. То обединява собствената ни фамилия в бащиния дом, а родът – поколенията.

Днес, в този преходен период се получават симптоми на деградация, чийто причини са икономически и социални. Към икономическите спадат ярката поляризация на богато малцинство и силно обедняващо мнозинство, ниската раждаемост и липсата на законова уредба за защита на детето и семейството. Към социалните спадат родовото обезпаметяване, за което способстват системното изменение на традиционната именна система у нас; националния нихилизъм започващ с вътрешното безразличие към рода в резултат на липсата на установена семейна традиция за вътрешно контактуване и уважение между отделните членове; липсата на информация за наличието на вътрешно-семейна и родова ценностна система, за традициите и специфичните нюанси на обичаите. В зависимост от политическата конюнктура е и честата смяна на учебни програми и съответно на учебници и помагала. Това от своя страна води до объркване и обезверяване на младото поколение. Липсата на самочувствие у българският гражданин води до бягството му от родовия корен, в търсене на препитание и реализация извън страната.

Училището, като стожер за формирането на добродетелите природолюбие и родолюбие, чрез системната си учебно-възпитателна дейност и чрез извънкласната си кръжочна дейност по интереси се стреми да предотврати емигрирането на младите хора и засилващата се нравствена деградация на учащите се, изразяваща се в увеличаване на престъпността, намаляване на възрастовата граница за употреба на наркотици, все по-широкото разпространение на религиозни секти, насилие, хазарт и проституция.

Краеведският клуб „Родолюбие” при СОУ „Максим Райкович” – град Лясковец, под мое ръководство, работи по темата „Краезнанието – за екологизацията на учащите”, избърши проучвателно-събирателска дейност за установяване на типичните фамилни имена за град Лясковец. Благодарим за помощта на Давид Келев, Моско Топалов и Иван Кондев. В хода на работата ценна помощ оказаха – проф. Николай Ковачев от ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий” и специалисти от Държавен архив, гр. Велико Търново.

Младите краеведи събраха 206 типични за град Лясковец фамилни имена. При изследване на произхода и значението им [1] те бяха подредени в азбучен ред.

1. АНДРЕКОВИ – има румънски произход; видоизменено лично собствено име (на румънски - Андрека)

2. АРАБАДЖИЕВИ – има турски произход; означаващ колар
3. АРАБОВИ – има турски произход; означаващ кола
4. БАБУКЧИЕВИ – има турско-персийски произход; в превод означава папукчия, т.е. изработващ обувки (папуци)
5. БАБУЛКОВИ – има албански произход; от „бубулак”, означаващ буен огън
6. БАНАБАКОВИ – има турски произход; от „бана бак”, означаващ – мене гледай
7. БАНОВИ – от старинното „бан”; означаващ областен управител (големец)
8. БАРБАЛОВИ – има румънски произход; от „барба”, означаващ брада
9. БАХОВИ – има персийки произход; означаващ щастие
10. БЕЛОШАПКОВИ – от диалекта „белошапки”; означаващ човек, носещ бяла шапка
11. БЕРОВИ – съкратено от старинното име Беривой; означаващ човек, събиращ войска
12. БИНГОВИ – от мъжкото лично име Бинко
13. БОЗДУГАНОВИ – има турски произход; означаващ боздуган (вид оръдие)
14. БОЛЯРОВИ – от болярин; означаващ богат, гиздав човек
15. БОРСУКОВИ – има две определения:
- от турското „борсук”; означаващ язовец;
- от прякора „борсук”; означаващ намръщен, необщителен човек

16. БРУСЕВИ – от брус, означаващ вид камък или малоценен предмет
17. БУДАКОВИ – от старинното мъжко име Будак
18. БУМБАЛОВИ – от диалектната дума „бумбало”; означаващ кълбо от рехава материя
19. БУРОВИ – има две определения:
- от буря, т. е. силен като буря;
- от личното мъжко име Буро

20. БУРНЕВИ – от личното мъжко име Буро
21. БЪРЗАКОВИ – от прякора „бързак”; означаващ, човек, който работи бързо или много бърза
22. БЪЧВАРОВИ – от бъчвар, човек правещ бъчви
23. ВИСОКОВИ – от прякора „високия”
24. ВОЙВОДОВИ – от войвода
25. ВЪРТИКЪЩОВИ – от диалекта „върти къща”; означаващ добър домакин
26. ГАЙДОВИ – има две определения:
- от прякора „гайда”, означаващ човек, който често плаче (надува гайдата);
- от прякора „гайда”, означаващ човек, който говори бързо и неразбрано (като ручило на гайда)

27. ГАЙНУРОВИ – от старинното лично мъжко име Гайно

28. ГАМИЗОВИ – има гръцки произход; в превод означава псуване
29. ГАРГОВИ – от прякора „гарга”
30. ГЕРАНЛИЕВИ – от названието на изчезналото село Геран (до Лясковец)
31. ГЕРДЖИКОВИ – има турски произход; означаващ спретнат, гиздав, хубав човек
32. ГЕШЕВИ – от личното мъжко име Гешо (умалително на Георги)
33. ГЕЦОВИ – от личното мъжко име Гецо (видоизменено от Георги)
34. ГЛУШКОВИ – от диалекта „глушко”; означаващ възглух или глух човек
35. ГОЛКОЧЕВИ – от голия Кочо
36. ГОНГАЛОВИ – от диалекта „гонгел”; означаващ кокал с месо
37. ГРУДКОВИ – от личното мъжко име Грудко
38. ГУГУЧКОВИ – от диалекта „гугучка”; означаващ гугутка
39. ГЪРБАТИЛОВИ – от диалекта „гърбатил”; означаващ гърбав човек
40. ГЪРМИДОЛОВИ – от диалекта „гърмидол”; означаващ човек с гръмлив глас
41. ГЮЗЕЛЕВИ – има турски произход; означаващ хубав, красив човек
42. ДАБОВИ – от личното мъжко име Дабо (съкратено от Дабижа, Дабишев); означаващ старинното пожелание „да бъде жив”
43. ДАРАКЕВИ – има турски произход; означаващ дарак (съоръжение за чепкане на парцали, вълна)
44. ДАРЕНКОВИ – от личното умалително мъжко име Даренко
45. ДЕБЕЛЙОРГОВИ – от съчетанието дебел и мъжкото име Йорго
46. ДЕРВИШЕВИ – има турско-персийски произход; означаващ мохамедански монах
47. ДЕРЕМИШКОВИ – от прякора „деремишка”; означаващ човек, който дере мишки (човек, който иска да извлече полза от всичко, дори и от невъзможното)
48. ДЕЛИИВАНОВИ – има турски произход; съчетание на турското „дели”, което означава луд, буен и мъжкото име Иван
49. ДЖЕЖЕВИ – от личното мъжко име Джезко (видоизменено от Герчо)
50. ДЖУПУНОВИ – видоизменено от прякора „джапона”; означаващ японец (дребен на ръст като японец)
51. ДИЦОВИ – от личното мъжко име Дичо с друго окончание
52. ДОДУРОВИ – от прякора „додурата”; означаващ гайдаря („дуду” означава ручило на гайда)
53. ДОЛМОВИ – има две определения:
- от диалекта „долма”; означаващ насип;
- на турски език „долма” означава пълнени чушки

54. ДРАГИЕВИ – от личното мъжко име Драго
55. ДРАГОСТИНОВИ – от драг син, драго чедо
56. ДРАЕВИ – от съчетанието на мъжките имена Драго и Райо
57. ДРАНДАРЕВИ – от дрындар; означаващ човек, занимаващ се с разби-

ване на памук, ярина, вълна
58. ДРЪЦОВИ – от личното мъжко име Дръцо, Дрътьо (чийто някогашен смисъл е забравен)
59. ДУКОВИ – има латински произход; означаващ вожд, войвода
60. ДУНЕВИ – от личното мъжко име Дуно (видоизменено от Радун, Сладун)
61. ДУРАЛЕШЕВИ – от диалекта „дуралеш" (жител на село Дурал, (Дуровци, Еленско)), т. е. преселил се от там
62. ДЪРГЪНОВИ – има турски произход; означаващ сърдит, кисел
63. ЖАБИЛОВИ – има турско-арабски произход; означаващ насилие, принуда
64. ЖИЛИЕВИ - има две определения:

- жилав човек;
- от прякора „жильо", т. е. човек с изпъкнали жили

65. ЗАНТОВИ – от личното мъжко име Занко (съкратено от Харизан или Захари)
66. ЗАПРЯНОВИ – има две определения:

- защитно име (Запрян) при детска смъртност, т. е. да се запази детето;
- заклинателно име при нежелано многодетство, т. е. да спрат ражданията

67. ЗАЯКОВИ – от заек (нещо напомнящо на заек - плах, с едри горни зъби и др.)
68. ЗЛАТКИНИ – от старинното име Злат; означаващ златен
69. ЗОРЛУКОСТОВИ – от съчетанието на прякора „зурльо" (човек, с издадена напред челюст и устни) и личното мъжко име Коста
70. ИКОНОМОВИ – от иконом (почетно звание на свещеник, пазещ светите дарове)
71. КАБАКЧИЕВИ – има турски произход; означаващ бирник, събиращ пари в прорязана кратуна
72. КАЛЯНДЖИЕВИ – има две определения:

- има испански произход; означаващ моряк;
- има гръцки произход, от „каляни"[2] – водач на бойни лодки

73. КАМАРАШЕВИ – има румънски произход; означаващ ключар, домакин
74. КАМБУРОВИ – има турски произход; означаващ гърбав
75. КАПНИЛОВИ – има гръцки произход; означаващ страстен пушач
76. КАРАЕНЕВИ – има турски произход; означаващ съчетание на „кара" – черен и личното мъжко име Еньо
77. КАРАЗАХОВИ – аналогично на № 76
78. КАРАИЛИЕВИ – аналогично на № 76
79. КАРАМИШЕВИ – аналогично на № 76
80. КАСАБОВИ – има турско-арабски произход; означаващ касапин, месар

81. КАЧАМАКОВИ – от прякора „качамака”, т. е. човек, който обича и приготвя качамак
82. КАЦОВИ – от личното мъжко име Кацо (видоизменено от Койчо)
83. КЕЛЕВИ – има две определения:

- от турското „келле”; означаващ глава;
- от персийското „кел”; означаващ плешив

84. КЕРИНТОДОРОВИ – съчетание от Керин (по майка, или баба) и Тодор (по баща, или дядо)
85. КИКЕРЕШКОВИ – от диалекта „кикерешко”; означаващ бъбрив, креслив човек
86. КИРМАГОВИ – има две определения:

- от турски „кирма”; означаващ крепост;
- от персийски – вретено

87. КИСЬОВИ – от прякора „кисьо”; означаващ кисел, навъсен човек
88. КЛАТЕВИ – от диалекта „клатьо”; означаващ човек, който върви и се клати
89. КОЕДЖИКОВИ – от диалекта „коеджик”; означаващ овчарче
90. КОЗЛЕВИ – от прякора „козльо”
91. КОНДЕВИ – от личното мъжко име Кондо
92. КОПАНКОВИ – от копанка
93. КОЧКОВИ – умалително на лично мъжко име Кочо
94. КРАЧКОВИ – умалително на личното мъжко име Крачо
95. КРИВОШИЕВИ – човек с крива шия
96. КРЪНЗОВИ – от диалекта „крънза”; означаващ скъперник, скрънза
97. КУКЛОВИ – от прякора „кукльо”; означаващ конте, много издокаран
98. КУРКЕВИ – има румънски произход; означаващ пуйка
99. КЪДЕЛКОВИ – от къделя (предполага се, че е имал голяма брада)
100. КЪЖЕЛКОВИ – от прякора „кънжел”; означаващ човек, имащ брадичка като кънжел (заострена къделя от конопена дреб)
101. КЪЛЧИШКОВИ – от диалекта „кълчишка”; означаващ кълчища
102. КЪРКЕЛАНОВИ – има турски произход; означаващ голям лъжец
103. КЪРПАЧЕВИ – от кърпач
104. КЪСЦАНЕВИ – от съчетанието на късия и личното мъжко име Цани
105. КЪЦАРКОВИ – има румънски произход; означаващ катеря се
106. КЬОРСТАЙКОВИ – има турски произход „кьор” – сляп и личното мъжко име Стайко
107. КЬОРЧЕВИ – има турски произход; означаващ сляп
108. КЬОСЕГЕНЕВИ – има турско-персийски произход; означаващ „кьосе” – мъж, на когото не растат брада и мустаци в съчетание с личното мъжко име Генчо
109. КЮРОКЧИЕВИ – има турски произход; означаващ кожухар
110. ЛИСИЧКОВИ – от прякора „лисицата”; означаващ хитър, лукав човек
111. ЛЪХЧИИВАНОВИ – има турско-персийски произход; означаващ

бърборко, бъбрив човек
112. ЛЯСОВИ – видоизменено лично мъжко име от Алекси, Желязко
113. МАДЖУНКОВИ – от прякора „маджунко”; означаващ човек, който обича маджун
114. МАТРОВИ – има латински произход; означаващ мъжката форма на Матрона (почитана жена)
115. МАЧАНОВИ – от личното мъжко име Мачан, съкратено от Матей
116. МЕДНЕВИ – от меден
117. МЕЧКОВИ – от мечка (едър, силен като мечка)
118. МРЪЦМУСТАКОВИ – съчетание на мръцко (слаб, болнав човек) и мустак
119. МЪЛЧИНИКОЛОВИ – съчетание на мълчалив и личното мъжко име Никола
120. МЪНГОВИ – от личното мъжко име Мънго, видоизменено от Манол
121. МЪРКУШЕВИ – от личното мъжко име Марко и уши
122. МЪСЕВИ – от прякора „мърсьо”; означаващ човек, който мърси
123. МУСТАКИЧЕВИ – от мустакат
124. МУТАФОВИ – има турско-персийски произход; означаващ козинар
125. МУХТАНОВИ – от диалекта „мухтан”; означаващ муфтанджия
126. МЯНУШЕВИ – от диалекта „мена”; означаващ годежен пръстен, годежен дар
127. ОБРЕШКОВИ – от старинното Обретен; означаващ намерен (Най-ден)
128. ОДЖАКОВИ – има турски произход; означаващ огнище
129. ПАРАСКОВИ – има гръцки произход; означаващ петък, т. е. подготовка за празник
130. ПАРНЕВИ – има турски произход; означаващ вид дребен дъб
131. ПАРЦАЛЛАЗАРОВИ – съчетание на парцал с лично мъжко име Лазар (носел дрипави дрехи)
132. ПАСКОВИ – от личното мъжко име Паскал, Паско
133. ПАСТУХСТОЕВИ – съчетание на диалекта „пастух”; означаващ пастир и личното мъжко име Стойо
134. ПАТАРЕВИ – от диалекта „патар”; означаващ човек, който отглежда патици или гъски
135. ПАЦИРЕВИ – видоизменено от Пастирови, т. е. пастир
136. ПИМПИРЕВИ – от диалекта „пимпирия”; означаващ нагизден, наконтен
137. ПРАПИНОВИ – има гръцки произход; означаващ домашна вещ, покъщнина
138. ПРЕДОВИ – има румънски произход; означаващ предтеча
139. ПРЕЧКОВИ – от прякора „пречко”; означаващ човек, който пречи на другите
140. ПРОСЕНИЧКОВИ – от просеник (царевичен хляб)
141. ПЪРГОВИ – от Пърго – пожелателно име да е пъргав човек

142. ПЪРЛИКОКОШКОВИ – от пърли кокошка
143. ПУЕВИ - има румънски произход; означаващ пиле
144. ПУРЦОВИ – има румънски произход; означаващ чистофайник
145. РИЗОВИ – има две определения:

- лично мъжко име Ризо, съкратено от Харизан;
- има гръцки произход; означаващ корен, род, племе

146. РОГЕВИ – от личното име Рогьо (от рог, рогат); означаващ буден, оперен човек
147. РОГОЖЕРОВИ – разновидност на Рогозарови, т. е. рогозар; означаващ човек, който плете рогозки
148. РЪЖЕНКОВИ – от прякора „ръженко"; означаващ прав, щръкнал като ръжен
149. РЯПОВИ – от ряпа
150. СЕКАЛОВИ – от личното мъжко име Секул
151. СИВЧЕВИ – от личното мъжко име Сивчо; означаващ защитно име против уроки, т. е. да отблъсква от зли очи
152. СЛАБАКОВИ – от слабак, т. е. немощен, слаб човек
153. СКОЧЕВИ – разновидност на Скоков (от скок)
154. СТАТЕЛОВИ – от личното мъжко име Стати и ел
155. СТРАШИЛОВИ – видоизменено лично мъжко име Страхил
156. ТАБАКОВИ – има турско-арабски произход; означаващ кожар
157. ТАРАПАНОВИ – има арабско-персийски произход; означаващ изобилие, богатство лесен поминък
158. ТАРХАНДЖИЕВИ – от названието на махалата Тарханджи от Еленско
159. ТАХРИЛОВИ – има турско-арабски произход; означаващ опис, писане
160. ТЕЛБИЗОВИ – има турско-арабски произход; означаващ лукав, коварен, лъжлив, хитрец
161. ТИНКУЛОВИ – от личното мъжко име Тиньо, видоизменено от Христо
162. ТОДОРИЧКОВИ – от личното мъжко име Тодорик, умалително на Тодор
163. ТОПАЛОВИ – има турски произход; означаващ куц човек
164. ТОПУЗАНОВИ – от диалекта „топузан"; означаващ насилник, побойник
165. УЗУНОВИ – има турски произход; означаващ дълъг, висок
166. ФЪСЕВИ – от личното име Фъсьо, видоизменено от Въсьо, Васил
167. ХАДЖИВАЧЕВИ – съчетание от хаджия (човек, ходил на Божи гроб) и лично мъжко име Вачо
168. ХАДЖИНИКОВИ – аналогично на № 167
169. ХИКОЛЕВИ – от личното име Хико, Хичо, видоизменено от Христо
170. ХИТРОВИ – от хитър
171. ХРАНОВИ – от личното мъжко име Храно

172. ХРУЛЕВИ – има гръцки произход; означаващ зелен
173. ЦАРКОВИ – от цар
174. ЦАЦОВИ – от личното мъжко име Цацо, видоизменено от Стамен, Станко, Стефан
175. ЦОНЗАРОВИ – има румънски произход; означаващ вид народно хоро с буен такт
176. ЦУХЛОВИ – от прякора „цухлъо”; означаващ пръдльо
177. ЦУЦУЛОВИ – има две определения:

- от диалекта „цуцул”; означаващ щурец
- има румънски произход; означаващ въртележка

178. ЦУЦУМАНОВИ – от диалекта „цуцуман”; означаващ исполин, великан
179. ЧАПКЪНОВИ – има арабски произход; означаващ женкар, безделник, бързоходец
180. ЧЕРГИЛАНОВИ – от диалекта „чергилан”; означаващ човек живеещ под чергило
181. ЧЕРВЕНДОНЕВИ – съчетание на червен и лично мъжко име Дончо
182. ЧЕХЛАРОВИ – от чехлар, обущар
183. ЧИЛИНГИРОВИ – има турски произход; означаващ ковач на дребна железария
184. ЧИФУДОВИ – има турски произход; означаващ скъперник, саможив, необщителен човек
185. ЧОКОЕВИ – има румънски произход; означаващ едър земевладелец
186. УСЕНЛИЕВИ – от название на село или местност Осен (ово)
187. ШАБАНАКОВИ – има турски произход; означаващ лично име Шабан, или човек на Шабан
188. ШАРАНКОВИ – съкратено от прякора „лапнишаран”; означаващ заплес
189. ШКИПЪРНОВИ – има две определения:

- от диалекта „шкипърня”; означаващ албанец;
- според Цани Гинчев на гръцки език означава брадва, тесла [3]

190. ШОЙЛЕВИ – от шоле; означаващ защитно име на още некръстено дете (в последствие изместило и кръщелното име)
191. ЯЗАДЖИЕВИ – има турски произход; означаващ писар, краснописец
192. ЯЛАНДЖИЕВИ – има турски произход; означаващ лъжец
193. ЯРКОВИ – съкратено от старинното име Ярослав

На 193 от типичните за град Лясковец фамилни имена са остановени определенията [4], а на 13 – не. Това са:

1. БЪНАНОВИ
2. ГИНЗАРОВИ
3. ГРУЕВИ
4. ГУЛАКОВИ
5. ГУЖГУЛОВИ
6. КАВАКЛИЕВИ
7. КОЙНАКОВИ
8. КОЧЕМИДОВИ
9. КУКУШЕРОВИ
10. ПАПОВИ
11. ПИЦЪКОВИ
12. ПУЩИЕВИ
13. ФЪРЛИНГОВИ

Младите родолюбци установяват влиянието, което указват при формирането на фамилните имена политическите и икономическите фактори. Пет вековното турско робство дава своя отпечатък върху фамилните имена – 22,5 % от тях имат в основата си турски произход. Лясковец е център на гурбетчийското градинарство. Многовековното му развитие дава своя отпечатък при формирането на фамилните имена – 5,7 % от тях имат румънски произход, а 5 % са с гръцки, латински, персийски и албански произход.

Фамилните имена са групирани в три направления относно взаимовръзката на човека със заобикалящият го свят:

- I-во направление – разкрива взаимовръзката на човека с природата. Към него спадат (№ 5, 15, 16, 19, 29, 30, 36, 38, 47, 53, 61, 67, 68, 90, 92, 98, 110, 116, 124, 134, 135, 137, 140, 142, 143, 144, 149, 158, 172, 177, 186);
- II-во направление – разкрива взаимовръзката на човека със стопанството и социалния живот. Към него спадат (№ 2, 3, 4, 7, 11, 14, 18, 22, 24, 25, 31, 43, 46, 52, 55, 57, 59, 62, 66, 70, 71, 72, 73, 75, 80, 81, 85, 86, 87, 89, 96, 97, 101, 102, 103, 105, 109, 111, 122, 125, 131, 133, 135, 136, 144, 146, 147, 150, 151, 156, 157, 170, 175, 176, 179, 182, 183, 184, 185, 188, 189, 191, 192);
- III-во направление – разкрива физическото и здравно състояние на човека. Към него спадат (№ 8, 21, 23, 26, 34, 39, 40, 41, 45, 48, 50, 64, 69, 74, 83, 88, 95, 99, 100, 104, 106, 107, 108, 117, 118, 119, 123, 152, 163, 165, 178, 181).

Основните изводи, които направихме младите краеведи са:

1. Проследявайки произхода и смисъла на фамилните имена се вижда отпечатъка на обществено-икономическия и политическия живот през вековете;

2. Няма човек, който да не се гордее с фамилното си име;

3. Честата смяна на традиционно-именната система довежда до уеднаквяване и загубване на фамилната идентичност на човека;

4. Фамилното име независимо как е придобито, трябва да се носи с чест и достойнство, да се съхранява и предава заедно със специфичните родови традиции и обичаи, защото само чрез запазване корените на рода ще развием хуманизма и неговите най-силни добродетели – природолюбието и родолюбието.

Материалът е популяризиран на кръгла маса, съвместно с материала на нашия съгражданин – д. ф. н. Симеон Дочев „Фамилия с герб” (за рода Калянджиеви). Изследванията на фамилните имена накара младите краеведи от клуб „Родолюбие” при СОУ „Максим Райкович”, град Лясковец да проследят генеалогията на своето семейство и да разкрият ролята му за съхраняване на традиционната българска ценностна система в хода на историческото ни развитие.

БЕЛЕЖКИ:

1. Илчев Ст., Речник на личните и фамилни имена, С, 1989
2. Минев Д., Град Лясковец - минало, сегашно състояние и дейци, В., 1944
3. Гинчев Ц., Избрани произведения, С, 1986
4. Мизов Н., Тайната на личното име, С, 1975

МЯСТОТО НА ЛЯСКОВЕЦ В НАЦИОНАЛНАТА НИ ИСТОРИЯ

ХРИСТО СТЕФАНОВ ГЛУШКОВ

На 15 март 1880 година с решение на Княжеската канцелария в свободна България селището Лясковец се провъзгласява за град. По това време в него живеят около 6 500 жители, има седем училища и около 1 400 ученици. Очевидно, не тези факти са били определящи за решението на българското правителство тогава да промени статута на Лясковец, а е оценена ролята на лясковчани в националното ни Възраждане, приносът им за усъвършенстване на градинарството и лозарството, както и патриотизмът им, проявен в борбите за национално-политическа и духовна независимост.

В десетилетията на утвърждаването на българската нация през XVIII – XIX век лясковчани показват удивителна привързаност към православната си вяра и пословично родолюбие, което им отрежда челни позиции в епичния конфликт за национална книжнина и църква. У лясковчани през Възраждането се изгражда истински култ към образованието и просветата, което позволява в селището да се създаде една специфична духовна атмосфера и условия за утвърждаването на повече от четиридесет книжовници, свещеници и просветители – автори на учебници, на книги, на преводи, редактори на вестници. С делата си те допринасят не само за утвърждаването на своя град, но и за формирането на свободна България.

В такъв план Лясковец се родее със селищата от подбалканската долина, които в периода на Възраждането се превръщат в истински крепости на българската нация, в които трайно се съхраняват народните традиции, език и вяра. Възходът на занаятите и стопанската инициатива на жителите им предизвиква не само икономически промени, но поражда траен интерес към развитието на просветата и легализира надеждата за самостоятелно културно, църковно и политическо усъвършенстване на българския народ.

Само на пръв поглед е странно, че у лясковчани се формира особен вид предприемчивост, която съчетана с безспорното им трудолюбие обезпечава материалното им благополучие и духовен просперитет. Редица добросъвестни изследователи на миналото на град Лясковец и на неговите жители са обръщали внимание на особеностите в развитието на селището и са търсели появата на уменията за развитието на градинарството и лозарството в привилегиите, които лясковчани имат по силата на различни султански фермани от XVI век насетне. Задължението им да изпращат младежи за работа във военните фурни на турската столица позволяват на лясковчани да изучат от гърците тънкостите на градинарството и да го пренесат в последствие из балканските страни, Русия и Централна Европа.

По такъв начин лясковчани си обезпечават една доходна, но тежка професия, която ежегодно отпраща стотици мъже далеч от родния край в търсене на пазари и печалби. Според наблюденията на възрожденеца Павел Калянджи ежегодно през 30-те години на XIX век от Лясковец излизат по 50 – 60 тайфи от по 12 градинари или най-малко 600 души годишно. С цената на усърден труд и спестовност те се връщат в Лясковец със спестените средства, които влагат за строеж на солидни двуетажни домове, подкрепят петте църкви и създадените около тях училища. Доброто материално състояние на Лясковец през 1872 г. впечатлява много австрийския пътешественик Феликс Каниц, който изучава подробно северобългарските земи преди Освобождението.

Но освен материалното замогване, гурбетчийското на лясковските градинари в развити в индустриално отношение държави със самостоятелен политически живот им дава възможност да оценят ролята на училищата и на просветата за прогреса на тези общества, принуждава ги да учат езици, да се образоват и да си дават ясна сметка за ползата от образованието на техните деца. Тъкмо контактите на лясковчани с различни европейски градове насърчава дарителството за просвета, за българската църква и за развитието на Лясковец. Тъй като при отсъствието на българската държава единствена общините поемат върху себе си грижата за нашите училища, за обезпечаването им с необходимите учебници и учители.

Счита се, че първото килийно училище в Лясковец възниква през 1810 г. в църквата „Св. Димитър”, а малко по-късно такива училища са открити и към останалите църкви в селището. В тях преподават едновременно гръцки монаси и българи, като последните откриват училища в собствените си домове. Такива са Стоян Иванов, Пею Цонев, Тодор Бързаков. През 1810 г. лясковският чорбаджия хаджи Илия х. Цонев посещава светогорските манастири и при завръщането си довежда учител за местната общинска килия. Десетина години по-късно хаджи Илия поканва от Преображенския манастир Максим Райкович, който учителства повече от десетина години в Лясковец.

От 40-те години на XIX век се преустановява преподаването на гръцки език в лясковските килийни училища, тъй като образованите лясковчани се включват в националната борба за независима българска църква. Известно е, че още преди Кримската война на няколко пъти будни лясковчани изнасят от църквите гръцките богослужебни книги и ги изгарят в знак на процес срещу дейността на гръцките духовници, които се опитват да монополизират пропагандата и отстояването на православието. Всъщност с алчността си и потъпкването на българския елемент те компрометират и отблъскват лясковчани от църквата и по думите на Цани Гинчев църковните служби тогава не са масово посетени.

С установяването в Лясковец на Иван Ст. Иванов – Калянджиев, на Недю Жеков, на Никола Козлев, а по-късно и на Бою Беров, на Милан

Миланов, на Петър Оджаков – в училищата са наложени по-модерни методи на обучение и преподаване. Петте църкви остават и просветни средища в града, тъй като до последните години преди Освобождението се запазва относителната самостоятелност на всяка от петте махали, финансиращи собственото си училище и църква. И в Лясковец през Възраждането не липсват характерните за епохата конфликти между местните чорбаджии, обединени в училищното настоятелство и образованите учители-лясковчани, които поради неразбиране често са принуждавани да учителстват в други селища. Разприте, безпаричието, грубата намеса от страна на влиятелните чорбаджии в училищните дела довеждат лясковските училища до криза през 60-те години на XIX век.

По идея на Недю Жеков през май 1871 година в Лясковец е създадено шестокласно училище и нова училищна мрежа на селището. Само за два дни лясковчани събират 47 хиляди гроша за училищата, с които да подкрепят реформата на Недю Жеков, който е назначен за главен учител. Солидното образование, получено от лясковските деца и юноши им дава възможност да продължат да образованието си успешно в Русия, съседните балкански столици и в Западна Европа. Лясковчани учат още преди освобождението си в Одеса, Киев, Белград, Загреб, Прага, Сремски Карловици, Виена. След завършването си мнозинството от тях се завръщат в българските земи и с просветната си и книжовна дейност допринасят за успеха на борбите за самостоятелна българска държава, а по-късно и за формирането на българска администрация.

Удивителен факт е, че шестхилядният Лясковец отгледа и възпита над 40 учители и книжовници с изключителен принос за обогатяването на духовната култура на нацията. Никола Козлев, Цани Гинчев, Петър Каляндж, Петър Оджаков, Пеньо Давидов, Тодор Хрулев, д-р Иван Касабов, Петър Кьорчев, Недю Жеков, Петър Генчев, Димо Хранов, Коста Коев, Манол Стателов – едва ли е възможно да се изброят само имената им в подобен кратък преглед на историята на града през Възраждането. Десетки са книгите и учебниците, написани и редактирани от лясковчани, многобройни са речниците, преводните издания, вестниците и научните списания, в които участват и издават наши съграждани.

Към тази заслужена гордост на Лясковец трябва да отбележим и активното участие на лясковчани в революционните акции, чети и завери срещу чуждото политическо господство. Няма политическа акция от национален мащаб, която лясковчани да не са се включили, да не са я подкрепили финансово и морално. След Кримската война те на два пъти отправят искане към руското правителство да открие консулство в Търново, което да ги закриля от своеволията на турската власт. Най-напред през 1866 г. е изпратена молба до посланика в турската столица – граф Игнатиев, която е подписана от 47 лясковчани и е подпечатана с печата на общината. По-късно през ноември 1872 година подобна молба отново е изпратена до руските власти и отново под нея са подписите на съратни-

ка на Левски, Марин Станчев, на свещеника Никола Гинев, на Марин Цонзаров.

Лясковец е сред българските селища, които дават най-много участници в българското опълчение по време на Освободителната руско-турска война – 39 души. Този факт също не е случаен, а е резултат на родолюбието и стремежът към свобода, които се култивират у лясковчани. Те участват в борбите срещу кърджалии, по-късно в Браилските бунтове, в Кримската война, четат на дядо Никола и хаджи Ставревата буна. 220 лясковчани загиват през войните за национално обединение в периода 1912 – 1918 година. Градинари, лозари, дребни търговци, чиновници, занаятчии се отзовават на българското правителство за отстояване на справедливите национални интереси. И най-малко бе тяхната вина, че за пореден път българския национален въпрос остана неразрешен.

Бележити дати и годишнини са повод за размисъл и преклонение пред лясковчани, които утвърждават положителните традиции от епохата на Възраждането, доказвайки своето родолюбие, вярност към обичаите на предците и неизменна любов към България.

БЕЛЕЖКИ:

1. Минев Д., Град Лясковец, минало, сегашно състояние и дейци, Варна, 1944
2. Мантов Д., Лясковец. Исторически очерк, София, 1965
3. Драганова Т., Участие на населението от Лясковец в национал-ноосвободителните борби, Сб. 100 години Лясковец, София, 1987
4. Косев К., Жечев Н., Дойнов Д., История на Априлското въстание 1876, София, 1976
5. Сб. Петропавловският манастир – средище на духовен живот, В. Търново, 1992
6. Славчев П., Лясковец в миналото, В. Търново, 1994, с. 11 – 34

ДОКУМЕНТИ ЗА ИСТОРИЯТА НА ЛЯСКОВЕЦ, СЪХРАНЕНИ В ДЪРЖАВЕН АРХИВ – ВЕЛИКО ТЪРНОВО

БОРИСЛАВА ЯНКОВА ГЛУШКОВА

В античността древните гледали на историята като на изкуство, което има и своята муза – Клио. Повечето описани събития тогава са изградени върху легенди и митове. Постепенно историците започват да градят своите съчинения върху факти, почерпени от документите. Преклонението пред доказателствената стойност на документите се засилва неимоверно в началото на XIX век, когато са създадени архивите в европейските страни.

Многовековното чуждо робство унищожава държавните ни институции, забавя културното ни развитие, откъсва духовното ни приобщаване към Европа. Но след Освобождението през 1878 година настъпва голям подем в обществено-политическия, икономическия и културен живот на младата българска държава. Небивал интерес се проявява към славното ни историческо минало.

Будното и родолюбиво население на Лясковец веднага откликва на това народополезно дело. Ето какво е записано в протокола на учителския съвет на Лясковското класно смесено училище: „Днес 2 март 1905 г., учителският съвет при Лясковското III класно смесено училище в пълен състав и под председателството на и. д. директора Д. Ангелов, разгледа въпроса, относително основаването на училищни местни музеи.

Като се взе предвид, че в град Лясковец и околностите му са се намирали до сега разни старини като: монети, материали от постройки, надгробни плочи, медали и други свидетелства за стари култури, които са пропадали безследно, защото не е имало учреждения, които да ги ценят, прибират и запазват, съветът реши: 1. Да се основе и в град Лясковец такъв музей, който да се помещава за сега в един от шкафовете на учителската стая. 2. В този музей да се прибират всички паметници, които свидетелствуват за прежна някоя култура. 3. Ако при събирането на паметници стане нужда да се плати нещо на стопаните им, съвета намира, че тази сума ще може да се плати от фонда за поощряване на учителите за педагогическа, научна и литературна дейност. 4. Пазенето на музейни вещи се поверява за сега на директора на училището. 5. Всички учители се задължават да се грижат за постигане на целта и обогатяване на музейните сбирки.”[1]

Изминали са 90 години от това решение на учителския съвет, а младото поколение на Лясковец с още по-голяма всеотдайност събира материали за историята на родния край. Твърде много източници за обществено-политическото и икономическо развитие, за географията, културата и лингвистиката на град Лясковец се съдържат в документалните фондове на Държавен архив – Велико Търново. Какво представляват тези

материали и какви сведения ни дават те? Бихме могли да разделим документите на два вида:
1. Документи на учреждения, културни организации и дружества, които от характера на своето създаване имат обективен поглед към станалите събития.
2. Документи на отделни личности, живели и творили в град Лясковец.

Най-голям по обем и по количеството на своята информация е фондът на Лясковското градско общинско управление, който се състой от 156 тома, за периода от 1890 до 1946 година.[2] От протоколните книги могат да се почерпят ценни сведения за работата на съвета по благоустрояването и хигиенизирането на града, за строеж на обществени и частни сгради, за развитието на учебното дело и др. Интерес предизвикват дебатите на общинските съветници при приемане на бюджета на общината, при отпускане на безплатни лекарства и средства за изхранване на бедното население, за прогресивно облагане с данъци. От документите научаваме за протеста на местното население за настаняването на Врангеловите войски в България, за отношението на общинските съветници към политиката на отделните правителства. Прави впечатление духа на толерантност и уважение в дискусиите между градските избраници, паричните дарения, които заможни лясковчани дават за развитието на родното място.

Документите на общинското управление ни дават възможност да проследим провеждането на избори за градски съветници, на кметовете и техните помощници. Сведения за учебното дело в града черпим от запазените архивни материали на смесена прогимназия „М. Райкович" и първоначално училище „Никола Козлев".[3]

След 1908 година учениците в смесената прогимназия наброяват 407, от които 180 ученички и 227 ученика. От 1914 година до 1925 година към училището се откриват и три гимназиални класа. От протоколите на учителския съвет могат да се издирят данни за проведените извънкласни мероприятия, за вземане на мерки по опазването на хигиената и дисциплината в училището, за обособяване на фонд за подпомагане на бедни ученици. Интересен снимков материал съдържат двата албума – единият, със снимки и биографии на учителите, вторият, със снимки от живота на училището.[4]

Важно място в живота на лясковчани е заемала църквата, не толкова като религиозна институция, колкото като културно-духовно присъствие, като начин на самоизява и национално самочувствие. И никак не е случаен фактът, че един от най-известните манастири в страната е лясковския „Св. Петър и Павел", място от където са поемали не малко чети, бунтовници и въстания против османското владичество. Историческа става заслугата на манастира, когато през май на 1874 година тука се открива Първото богословско училище в страната, с ректор лясковчанина Недю Жеков. В архива се съхраняват документи за икономическото със-

тояние на манастира, за земетресението от 1913 година, за настаняването на руските бежанци след 1920 г. на пансион в сградите на манастира и др. Най-голям интерес предизвикват документите на Петропавловското богословско училище, от които личи, че ректор на училището от 1878 до 1884 година е епископ Климент Браницки /Васил Друмев/. В писмо до българския екзарх, епископ Климент посочва благотворното влияние на красивата манастирска местност за патриотичното възпитание на учащите се. От кореспонденцията на Климент Браницки научаваме и за даренията, които училището получава от княз Дондуков – Корсаков, от Панарет Рашев и др.[5] Петропавловската семинария просъществувала само 12 години, но за времето си е най-престижното училище в младото българско княжество. След преместването на богословското училище в Търново, през 1886 г, манастирът запада. За 6 месеца в манастира е затворен митрополит Климент, след прословутата му реч против княза и правителството на Стефан Стамболов, произнесена на 14.02.1893 г. Лясковското гражданство проявява почит и уважение към осъдения владика. Това дразни Стамболов и той премества изгнаника в Гложенския манастир.

Сведения за духовната култура на лясковчани ни дават и документите на църквите. Петте църкви в града са построени със средствата на богати дарители в енориите. От катастрофалното земетресение през 1913 година са разрушени почти всички църкви, но само след няколко години отново са издигнати от дарения и помощи. През 1934 година Добри Ганчев, общественик и писател подарява на храма „Св. Василий Велики" голям часовник, който е инсталиран в камбанарията на храма.[6]

Във Великотърновския архив е обособен специален документален фонд на Комитета за културно и стопанско повдигане на Лясковец.[7] Създаването и дейността на този комитет е ясно потвърждение за обществената инициативност на лясковското гражданство. Целта на комитета е да спомага стопанското и културно издигане на Лясковец. От годишните отчети на комитета научаваме за дейността му по построяването на жп линията Горна Оряховица - Лясковец, създаване на разсадник, на районна винарска изба, издаване на сборници за Цани Гинчев и Никола Козлев.

През 1925 г. е създаден друг комитет, чиято единствена цел е събиране средства за въздигане паметник на загиналите във войните лясковски граждани.[8]

При използването на посочените архивни материали може да се добие една представа за живота в Лясковец непосредствено след Освобождението до края на Втората световна война. Източници за епохата на Възраждането се съхраняват най-вече в документите на отделните личности. Най-богат е архивният фонд на Недю Жеков, роден през 1841 г. в Лясковец.[9] Шестнадесетгодишен става учител, след като завършва килийно училище в града. През 1863 г. постъпва в Богословското училище в Белград, а след отличното му дипломиране, записва и философия. В 1870 г. вече е учител в родния си град, а по-късно и ректор на Богословс-

кото училище. Дълги години е учител, умира през 1907 година, като ни оставя огромно документално богатство. Ще посочим малка част от документалното наследство на Недю Жеков – статии по политически въпроси, бележки и тълкувания на надписи от археологически паметници, преписи на народни песни, кореспонденция с културно-просветни и църковни дейци, списъци на книги. Голяма ценност са няколкото запазени снимки от 1869 година. Документалните материали на Недю Жеков, освен че ни запознават с една енциклопедична личност, са твърде ценни и с това, че техният автор е живял и творил по време на събитията, за които говорим.

Друг известен изследовател на възрожденския Лясковец е Димо Минев. Макар и живял в наши дни, по своята ерудираност и разнообразни творчески изяви, прилича на Недю Жеков. Димо Минев е роден на 19 октомври 1905 година. Учи в Лясковец и Велико Търново, а през 1924 година става студент по романска филология в Софийския университет. Няколко години е учител по френски език, а след това преподавател във Варненското търговско училище. През 1963 г. е поканен за преподавател във Великотърновския университет.

През целия си живот наред с преподавателската работа Димо Минев се занимава с научно-изследователска дейност в областта на българската истории и литература. Роден и израсъл в град с богато възрожденско минало, първите му научни изследвания тематично са посветени на родния край. През 1932 г. Минев издава книга, посветена на възрожденските писатели Никола Козлев и Цани Гинчев. Следват години на упорита събирателска работа, плод на която е излязлата през 1944 г. книга: „Град Лясковец - минало, сегашно състояние и дейци". Ръкописните тетрадки, събраните факти и данни, отделни статии се съхраняват в документалния фонд на този съвестен учен.[10] След изследването на град Лясковец през Възраждането Димо Минев издава студии и монографии за Иван Вазов, Пейо К. Яворов, Петко Ю. Тодоров. След смъртта на Д. Минев, по негово желание, близките предават документите му във Великотърновския архив, където те са обособени в 159 архивни материали.

Съхраненото документално богатство е ценен източник за изследванията, посветени на град Лясковец.

БЕЛЕЖКИ:

1. ДА - Велико Търново, ф. 449, оп. 1, а.е. 2, л. 3-4.
2. ДА - Велико Търново, ф. 146, к, оп. 1, а.е. 1-156.
3. ДА - Велико Търново, ф. 449, оп. 1, ф. 504, оп. 1.
4. ДА - Велико Търново, ф. 449, оп. 1, а.е. 16,17.
5. ДА - Велико Търново, ф. 805, оп.1, а.е. 124
6. ДА - Велико Търново, ф. 613 к, оп. 1, а.е. 2, 3, 4.
7. ДА - Велико Търново, ф. 103 к,
8. ДА - Велико Търново, ф. 84 к.
9. ДА - Велико Търново, ф. 83 к, оп.1, 2.
10. ДА - Велико Търново, ф. 1440, оп. 1.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

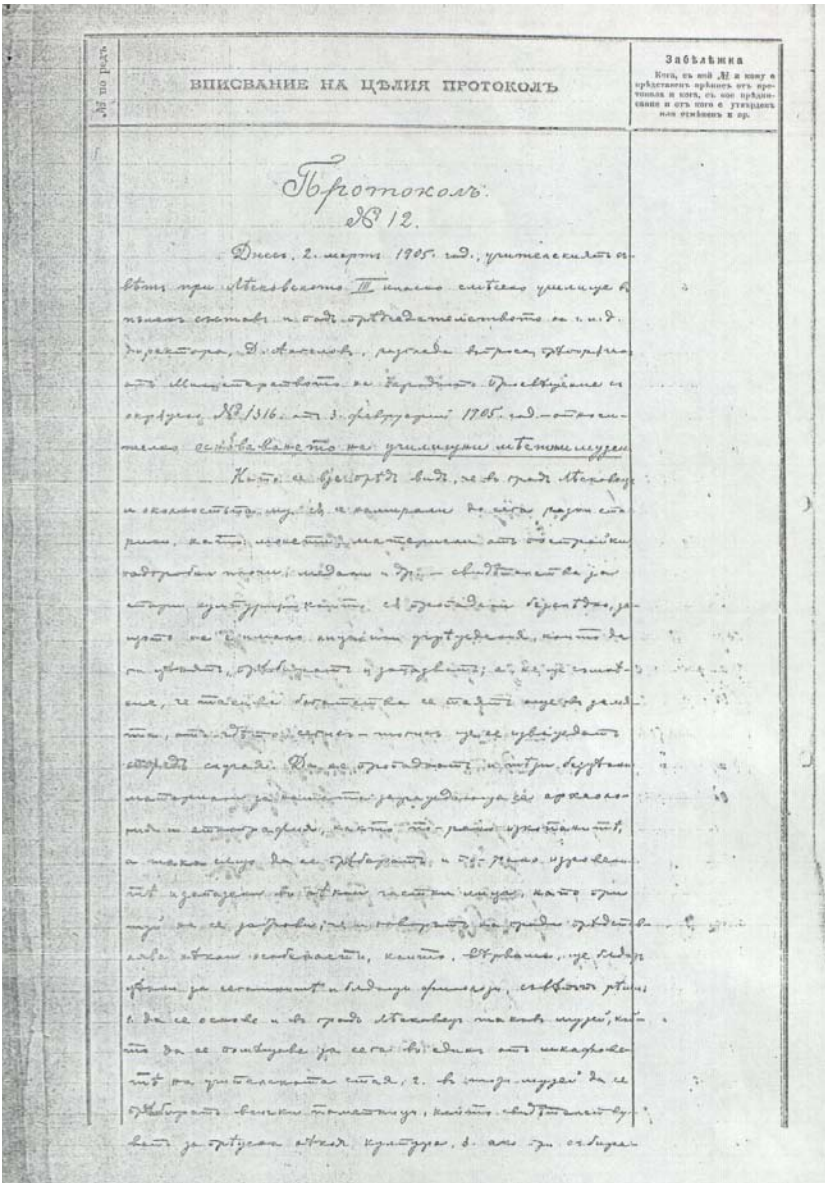

№ по ред.	ВПИСВАНИЕ НА ЦѢЛИЯ ПРОТОКОЛЪ	Забѣлѣжка Кога, съ кой № и кому е прѣдставенъ прѣпис отъ протокола и кога, съ кое прѣдписание и отъ кого е утвърденъ или отмѣненъ и пр.

Протоколъ.
№ 12.

Дисс. 2. мартъ 1905. год., учителскиятъ съвѣтъ при Лѣсковското III класно смѣсено училище въ пъленъ съставъ и подъ прѣдсѣдателството на г. и. д. директора, Д. Ангеловъ, разгледа въпроса, прѣпоръченъ отъ Министерството на Народното Просвѣщение съ окръжено № 1316. отъ 3. февруарий 1905. год. — относително основаването на училищни мѣстни музеи.

Като се вземе прѣдъ видъ, че въ градъ Лѣсковецъ и околностьта му, ся е намирали до сега разни старини, като монети, материали отъ постройки, надгробни плочи, медали и др. — свидѣтелства за стари культурни, които ся пропадали безслѣдно, защото не е имало лица или учрѣждения, които да ги цѣнятъ, прѣбиратъ и запазватъ; а, не ще съмнѣние, че тасиви богатства се таятъ още въ земята, отъ чѣто сегисъ-тогисъ ще се извеждатъ спорѣдъ случая. Да не пропадатъ и тѣзи бъдѣщи материали за нашата зарождающа се археология и етнография, както по-рано изкопанитѣ, а така сещо да се прѣбиратъ и по-рано изровенитѣ и запазени въ нѣкои частни лица, като при тѣй на се забрави, че и говорятъ на гради прѣдставляве нѣкои особенности, които, вѣрваме, ще бѣдатъ цѣнни за сегашнитѣ и бѣдащи филолози, съвѣтъ рѣши: 1. да се основе и въ градъ Лѣсковецъ таковъ музей, който да се помѣщава за сега въ единъ отъ шкафоветѣ на учителската стая, 2. въ тозъ музей да се прѣбиратъ всички тематици, които свидѣтелствуватъ за прѣдсѣна нѣкоя культура, 3. ако при събира-

№ по ред.	Вписвание на цѣлия протоколъ	Забѣлѣжка. Кога и съ какво предписание е утвърденъ или отмѣненъ отъ правителството протоколътъ и пр.

ката му съ свои кола; а другите ще откупятъ, като има прѣдъ видъ, че ако се отдаде на предприемачъ доставката на тия материали, то постройката ще възлезе за по голѣма сумма, като има прѣдъ видъ, че ако общинското управление купува отъ гдѣто намѣри съ по уродни цѣни материала, то ще може да израсходва по малка сумма, и като има прѣдъ видъ, че ако се отдаде на торгъ само изработването (усталъка) на зданието, то ще бѣде въ полза на общината и на тия основания.

Постанови:

I/ Прѣвозването на материала за постройката на училищното здание, като дърво, камани, тухли, керемиди, варъ и пр. да стане отъ населението на г. Лѣсковецъ, а купуването имъ отъ общинското управление.

II/ Изключватъ се отъ прѣвозването бѣднитѣ семейства.

III/ Да се отдаде на прѣдприемачъ само изработването

Кн. за протоколитѣ за гр. общ. упр. — Обр. 30.

№ по ред.	Вписвание на цѣлия протоколъ	Забѣлѣжка. Кога и съ какво предписание е утвърденъ или отмѣненъ отъ правителството протоколътъ и пр.
	Постановление № 4	Утвърждава се съ предписание подъ № 759-5/II т. отъ г-на Търновский Окръженъ Управитель, кото е съобщено отъ г-на Бр. Орѣховско Начальникъ съ отношение № 1193-12/II т.

Присътствуваха Кмета Коста Диновъ, помощницитѣ Иванъ Бурзаковъ и Петко Р. Кочоваровъ и общинскитѣ Пленове: Моско Добревъ, Герги Досевъ, Тоню А. Ненковъ, Петко Т. Лочевъ, Йорданъ Просѣничковъ, Димо Мечковъ, Енчо Ст. Гайдовъ, Никола Хелевъ и Моско Осѣчковъ. Отсътствуваха: Василъ Абрамовъ и Драганъ Вончевъ, Днесъ 22 Януарий 1891 година, Осѣковский Град. Общ. съвѣтъ, събранъ въ помѣщеното на Осѣковского Град. Общ. Управление на извънрѣдно засѣдание съгласно чл. 68 отъ закона за Град. общини подъ предсѣдателството на Кмета Коста Диновъ, откри се засѣданието, въ което се разисква въ прилѣтъ по какъвъ начинъ ще стане постройната на училищното здание, прѣсъ настъпающата прилѣтъ.—

Общинскийтъ съвѣтъ като имъ прѣдъ видъ, че училището като здание въ което ще се помѣщаватъ всичкитѣ ученици отъ г. Осѣковецъ, на които повечето отъ родителитѣ ще могътъ доспрѣвезятъ материала за построй

МОЯТ ЛЯСКОВСКИ РОД – МОЯ ГОРДОСТ

ВЕРА ДИНОВА РУСЕВА

Моето родово потекло по линия на баща ми – журналиста и поета Енчо Костов Динов (1887 – 1934) е свързано плътно с Лясковец. При това не само с един лясковски род – националреволюционери, просветни и стопански деятели през епохата на Националното възраждане и първите десетилетия след Освобождението, а и с цели четири обществено проявени фамилии – Динови, Паскови, Цонзарови и Бояджиеви.

В патриотизъм съм закърмена от баща си, който в детството ми у дома декламираше поеми и стихотворения от Иван Вазов и Петко Р. Славейков. Като реликва пазим в семейството визитната картичка на народния поет до баща ми, с която му благодари за почитта към него: „Крайно поласкан и покъртен от вашето хубаво стихотворение, посветено на мене, изказвам Ви сърдечната си благодарност за добрите чувства и честна оценка. Желая Ви радостна и щастлива новата 1917 г., И. Вазов”.

Твърде ранната смърт на моя баща попречи да чуя достатъчно от самия него за лясковските му родове, към които изпитваше дълбоко преклонение. Но затова той остави важни документи в личния си архив, касаещи особено обществената дейност на баща му Коста Николов х.Динов (1851 – 1930) – член-основател на лясковски таен революционен комитет от 1869 - 1872 г., народен представител във Велико Търново, кмет на Лясковец в 90-те години на миналия век и председател на читалището в града, съратник на Стефан Стамболов и Димитър Петков, с които е запазена важна кореспонденция.

Моят дядо Коста Динов е син на Никола Н. Костадинов, произхождащ от много стар арбанашки род, който като млад се е преселил в Лясковец, когато е станал свещеник в Петропавловския манастир. Тук той се задомил за сестрата на член-основателя на Тайния революционен комитет в Лясковец Никола Бояджиев – Анна, чиито прародители са преселени от Елена. Един от братята на прадядо ми Никола – Спиро Костадинов (1832 – 1911), натрупва голямо състояние като търговец във Влашко, а друг от тях Георги Костадинов остава в Арбанаси и наследява като най-голям син тежката двуетажна къща от XVII в., която е запазена и се намира над арбанашката чешма срещу Костанцалиевата къща (сега музей). Синът на Георги–Димитър, на преклонна възраст се оженва за вдовицата на кап. Бенцерев. Исторически невярно е тя да носи днес името на капитана, т.е. на човек, който дори не е живял в нея. Би трябвало да остане в културната ни история като „Костадинова” или най-добре „Динова”. Сред поколението на дядо ми фамилията започва да се води като „Динова”.

В националреволюционната ни история от семейството на моя баща остават главно две имена – на Спиро Костадинов и на дядо ми Коса

Динов. За революционния деец Спиро Костадинов са съхранени не малко документи, един от които от 1896 г. е подписан от Панайот Хитов, дядо Георги Гаджал – Войвода, Тома Хитров, Христо Сяров и др. войводи, членове на БРЦК в Букурещ и от опълченци. Запазени са също стари и по-нови публикации, между които и на моя брат – кинорежисьора и журналиста Венцислав Динов (р. 1920 г.), за родолюбивата дейност на Спиро Костадинов („Кой подари сабята на Хаджи Димитър?", „Баш чорбаджията Спиро пожертва всичко за България, а накрая молеше, за да преживее" и др.). Спиро Костадинов урежда среща на 20 март 1867 г. в Габровския хан в Букурещ с Хаджи Димитър и Стефан Караджа, за да уговорят въоръжаването на четата със средствата на нашия дядо – чичо. Той дава цялото си състояние за оръжия, 500 оки барут и подарява на Хаджи Димитър известната сабя с револвер на дръжката, съхранявана сега във Варненския исторически музей. В 1869 година Спиро свързва Апостола с брат си поп Никола в Лясковец, който укрива Левски в манастира и в къщата си в града.

Несъмнено е и идеологическото влияние на Спиро Костадинов върху племенника му Коста – моя дядо, който както свидетелстват редица документи и публикации (Тодорка Драганова, „Лясковец в миналото", В. Т., 1994, с. 104 и др.), е бил член-основател на Местния революционен комитет. По сведения на Лъчезар Георгиев (вж. „Лясковец в миналото", с. 141), Коста Динов е участвал в създаването на знамето на Лясковския революционен комитет, като под лозунга „Свобода или смърт" сам е извезал думите „Село Лясковец".

През 1870 година вече 19-годишен, дядо ми става буден и активен деец по създаването на читалището в Лясковец, като под прикритието на театралната дейност заедно с другарите си е провеждал революционна пропаганда. Историкът на Лясковец Димо Минев в книгата си „Град Лясковец – минало, сегашно състояние и дейци" (Варна, 1944, с. 165) опира изследването си на театралната дейност на читалището върху единствените писмени спомени, писани от Коста Динов, депозирани от дядо ми в архива на читалище „Напредък" с вх. № 375 на 23 декември 1928 г., т. е. две години преди смъртта си. Тези спомени се отнасят до представлението на нашумялата пиеса „Многострадална Геновева" в Лясковец през 1870 година. Те са цитирани от Константин Державин в книгата му „ Болгарский театр", Л., 1950, с. 49), както и от проф. Пенчо Пенев в труда му „История на българския театър". Подробно за това културно събитие писах и аз в монографията си „Българска сценография" – 1846 – 1974 (С., 1975, с. 59). Режисьор е бил национал-революционерът Коста Коев, а театрален декоратор – близкият приятел на дядо ми, байрактарят на Зографската чета в Трявна Симеон Ц. Симеонов. Постановката била играна в училището при църквата „Св. Атанас" в Лясковец, в чиято махала е бил и стария дом на поп Никола и синът му Коста Динов – неговата родна къща. Домът, преустройван след Освобождението е запа-

зен и до днес, закупен след смъртта на баща ми Енчо Динов от г-н Захариев – Швайцера (на у-ца „Георги Раковски”). По семейно предание в избата на старта къща на поп Никола се е крил при пребиваването си в Лясковец самият Левски. Върху фасадата на дома днес стои обаче името само на бащата на моята баба – революционера Енчо Пасков (1833 – 1900), на когото е кръстен баща ми, но той е живял в насрещната, вече разрушена къща. Мисля, че в бъдеще там трябва да стоят три имена – на прадядо ми Никола, на дядо ми Коста и на Енчо Пасков, тъй като домът на последния вече не съществува. Подобна корекция би трябвало да се направи и по отношение на арбанашката къща на моите прадеди в името на истината в родната ни история.

След Освобождението Коста Динов е народен представител в Търново, където се ражда баща ми. Запазена е в семейния архив отпечатана разпоредба на Общинско управление, издадена в град Лясковец на „10 априлий 1894 г.”, отнасяща се до задълженията на гражданите, подписана от кмета Коста Динов: „Предвид, че г-да гражданите много пъти забравят своите задължения към Общинското управление…, то за да не попаднат под разни глоби и обременения, счетох за нужно да им известя…”. Разпоредбата завършва с думите „…всеки е свободен, щом чуе за някакви злоупотребления, да дойде и да иска сметка от управлението, която минутно ще му се даде, и в случай, че намери да се е злоупотребило, то той ще получи и похвала от г-да гражданите, а злоупотребителят ще се накаже”.

Ценни са и запазените в семейния архив писма на Стефан Стамболов и Димитър Петков до Коста Динов. Писмото до Стамболов датира от 16 март 1895 г, т.е. по-малко от три месеца, преди да бъде жестоко съсечен. То е изпратено от София. „Коста, пише Стамболов, днес пиша писмо до г-на Дунева за процеса, който ми е отворил Добри Ганчев”. Като споделя тревогите си, той завършва: „Тук засега няма нищо ново. Чакаме Стоилова, за да видиме какви новини ще ни донесе от Австрия. Твой С. Стамболов... Поздрави Калча, Енча и другите приятели” (става дума за братя Цонзарови, б.м. ВДР).

Писмата от Димитър Петков са 11 на брой и датират между 1896 и 1905 г. Те имат делови характер и обществено-политическа окраска. „Бае Коста х. Динов, писмото ти получих. За кандидатурите в Търново и Кесарево нямам нищо, но окончателно ще уредим въпроса, като дойдем с Грекова... За Горна Ряховица аз не съм си полагал кандидатурата и ако щете да знаете, хич не ми се иска, да се пъхам там, гдето виждам, че има много местни кандидати, които искат да се избират”. Писмото е дълго и изпълнено с разсъждения по предстоящите избори: „За околийски началник ще мисля и какво да направя. Но когото и да назначат, това не трябва да Ви спира работата, защото изборите ще бъдат свободни и полицията няма да смее да бърка никому... До виждане, с поздрав Д. Петков”.

Едно от писмата с дата 5 февруари 1905 г. е писано до Стефан

Енчев Пасков; т.е. до сина на националреволюционера Енчо Пасков, бащата на моята баба Донка, съпруга на Коста Динов. Най-ранен от запазените официални документи в архива на дядо ми обаче е от „При служба на нейно царско височество Княгинята” и датира от 16 декември 1893 г. Изпратено е до „г-ну Коста Динову, народен представител” и представлява покана за аудиенция. Дядо ми почина през 1930 г. в Лясковец, където е бил погребан с големи почести.

Споменах името на видния и активен революционер Енчо Пасков, който заедно с брат си Калчо Пасков е също член-основател на Тайния революционен комитет в Лясковец от 1869 – 1872.

Енчо Пасков, както вече споделих, е баща на моята баба Донка, съпругата на Коста Динов. По майка Донка Енчева Паскова (поч. 1932) – една рядко благородна българска патриотка, е от рода на близкия сподвижник на Левски Марин Цонзаров – Големия (1829 – 1907), който е брат на майка й Велика Цонзарова (1840 – 1911).

За М. Цонзаров като член-основател на Лясковския комитет и негов председател, разузнавач през Освободителната война и пр., е писано толкова много, че е излишно да го повтарям.

Дейността на моя баща Енчо Костов Динов като поет и журналист е ценна за историята на Лясковец в културно отношение. Пазя не само отпечатаните му стихотворения и стихове в проза на издадената му през 1927 г. книга „Приказки от някога”, но също подготвените за печат и останали в ръкопис творби в мерена реч, подредени в книжки-проекти.

Корицата – лице и гръб на „Приказки от някога”, е илюстрирана със сецесионни цветни рисунки от баща ми, който притежаваше и художествен дар. Илюстрирани от него са и кориците на книжките-проекти, като изображенията носят символистичен характер.

Самите стихове са решени в лирично или епично-философски план, а някои от тях са изцяло в патриотичен дух. Посятото от неговите дядо и баща – Никола и Коста Динови, родолюбиво семе в душата му е дало своя добър плод. Между стихотворенията му са и посветените на Иван Вазов и Алеко Костантинов. Обръщайки се към Вазов в „Роден поет” (в. Мир, бр. 5042 от 26 декември 1916 г.), Енчо Динов пише:

Балкани - горски самотии.
Пръв ти обходи в младостта...
За робство – грозни страхотии
Пак ти разказа на света
Песни за подвизи и слава –
Корона за един народ,
Могъщ, кален, с душа корава -
Народ със чест и славен род!

ЕДИН ЗАСЛУЖИЛ ДЕЕЦ НА ВМРО ОТ ЛЯСКОВЕЦ

ДОБРИН ДЕЧЕВ МИЧЕВ

По силата на Ньойския диктат от 1919 г. България беше разпокъсана и унижена с тежки репарационни задължения. Но макар и дълбоко покрусен от националната катастрофа, българският народ потърси начини и средства, за да продължи да се бори за завършване на своето национално освобождение и обединение. Същата година бившите членове на ЦК на ВМОРО Тодор Александров, Александър Протогеров и Петър Чаулев възстановиха организацията под името Вътрешна македонска революционна организация (ВМРО). За кратко време тя набра сили и стана фактор, от който се страхуваха вътрешните и външните врагове на българската национална кауза. В нея членуваха не само македонски българи, но и голям брой родолюбци от вътрешността на страната. Един от тези патриоти беше и нашият съгражданин Добри Петков Бумбалов.

Добри Бумбалов е роден на 9 септември 1900 г. в град Лясковец в бедно трудолюбиво семейство. Началното си образование завършва в родния град, а гимназия в Горна Оряховица. После учи в учителски институт и става учител в първоначалното училище „Никола Козлев”. Като младеж има буен характер. Увлича се от идеите на анархизма и дружи с известните анархисти в града. Затова е уволнен и заминава за гр. Кула, където става първоначален учител в с. Старопатица, Кулско. Вероятно още преди да бъде уволнен като учител в Лясковец, се свързва с дейци на ВМРО и прегръща нейното националноосвободително дело.

В с. Старопатица учителят Бумбалов не само учи децата, но се занимава и с революционна дейност. През селото минава един от задграничните канали на ВМРО. Скоро полицията надушва неговата тайна работа и го уволнява. От тук той се прехвърля във Видин. През 1929 г. по заръка на ЦК на ВМРО заминава за Неврокоп, в Пиринска Македония. Първоначално е начален учител в с. Сатовча, Неврокопско, а после в самия Неврокоп.

След убийството на Тодор Александров през август 1924 г. учителят Добри Бумбалов застава решително на страната на Иван Михайлов и неговите другари. Затова е назначен лично от Иван Михайлов за неврокопски околийски войвода. Тази високо отговорна длъжност в организационната йерархия той изпълнява до преврата на 19 май 1934 г. Като околийски войвода и учител не само учи децата, но и се грижи за боеготовността на околийската организация, като постоянно обикаля Неврокопска околия, организира скривалищата и съхранението на оръжието, грижи се за обучението на четниците в овладяване на стрелковото оръжие, участва активно в стопанския и културен живот на околията. Негови чести гости са членове на ЦК на ВМРО Иван Михайлов, Жак Настев, Владимир Куртев, Константин Дрангов и други отговорни дейци. Д.

Бумбалов участва активно в околийските учителски конференции, в околийските и окръжните конгреси на ВМРО. Неговите ученици и другари и днес си спомнят за житейските му уроци по патриотизъм и всеотдаване в името на освободителното дело на македонските българи.

Като околийски войвода Д. Бумбалов води решителна борба против враговете на ВМРО. Когато дейци на ВМРО (об) правят атентат на народния представител от Неврокоп и деец на организацията Стоян Филипов, той се заема с разследването на заловените, които получават справедливо възмездие.

На 19 май 1934 г. в България е извършен военен преврат. На мястото на коалиционното правителство на Народния блок дойде правителството на Кимон Георгиев. Във външната си политика то е ориентирано към сближение с франция и Югославия. Непосредствено след преврата правителството суспендира Търновската конституция и разгони Народното събрание. Правителството разтури политическите партии. Забранени бяха всякакви политически събрания и митинги, както и партийно-политическата агитация и пропаганда.

Изхождайки от своята политика на сближение с Югославия и пренебрежение към разрешаването на македонския въпрос, правителството на Кимон Георгиев предприе сурови мерки против ВМРО и нейните дейци. Както организацията, така и нейните легални бежански подразделения бяха разтурени. Пиринска Македония практически беше поставена от войската и полицията в обсадно положение. Бяха извършени масови обиски и иззето оръжие и снаряжение на ВМРО, както и арести на нейни дейци. Между арестуваните е и Д. Бумбалов.

На 8 и 9 април 1935 г. Софийският военен съд гледа в Неврокоп делото против членовете на ЦК на ВМРО. Между обвиняемите е и неврокопският околийски войвода Бумбалов. На подсъдимите са издадени няколко смъртни присъди, като Д. Бумбалов е осъден на доживотен затвор. По друго дело, с присъда № 266, той е осъден на смърт. По-късно, на 6 април 1936 г., смъртната му присъда е отменена с указ на царя с доживотна. Както по време на следствието, така и по време на процесите Д. Бумбалов се държи достойно и без да трепне по време на произнасяне на тежките присъди.

От Неврокопския затвор през 1936 г. Д. Бумбалов и други осъдени дейци на ВМРО бяха преместени в Софийския централен затвор. Тук са и други организационни функционери, между които членовете на Централния комитет, войводи, инструктори и терористи. Сред тях цари висок революционен дух и морал, всички живеят задружно зад високите стени на затвора с твърда вяра в освободителното дело на ВМРО.

В Софийския централен затвор Д. Бумбалов лежи до 3 октомври 1939 г., когато със своите другари е амнистиран и освободен. След като се връща в родния град за няколко месеца, по препоръка на ВМРО постъпва на работа в държавното стопанство в с. Вардим, Свищовско, като

пом. директор. И тук е под постоянното наблюдение на полицията, за която е „политически неблагонадежден” и „опасен" гражданин.

През юни 1944 г. Д. Бумбалов по призива на ВМРО заминава заедно със стотици патриоти за Югозападна Македония. В Костурско той е войвода на доброволческа чета, която брани българските села от набезите на гръцките андартски банди. Поради настъпилите събития на Балканите през август – септември 1944 г. доброволческите дружини и чети на ВМРО започват да се изтеглят. Сред четниците е и Д. Бумбалов. През Солун 150 доброволци стигат до Скопие, където научават горчивата истина за новото сръбско и гръцко робство, което очаква македонските българи. След едно бурно събрание доброволците се мъчат да изберат най-верния път. И решават да се поклонят пред паметника на героинята Мара Мунева на брега на Вардара, да изпеят марша на ВМРО и да се взривят с бомби. С тази саможертва те смятаха да демонстрират протеста си пред надвисналото ново робство над Македония. Накрая те се отказват от безсмисленото безразсъдство и една група четници, между които е и Д. Бумбалов, се изтеглят на север и поемат тежкия път на емиграцията. По-късно през Виена и Италия заминава за Америка.

В Америка Д. Бумбалов не престава да се вълнува от проблемите на Македония. Тук се Включва активно в дейността на Македонската политическа организация (МПО) и установява връзки с Иван Михайлов в Италия. За неговите разностранни интереси като деец на МПО свидетелства многобройната му кореспонденция, запазена в неговия личен архив. В нея личи отношението му към управлението в България, сърбокомунистическия режим в Скопие, живота на българската църква в САЩ и пр., свидетелство за едно будно и високо национално българско чувство и отговорност. Д. Бумбалов почива като политически емигрант на преклонна възраст през януари 1991 г. в Детройт, оставяйки ни своя пример на безкраен идеалист, смел и беззаветно предан на освободителната кауза, на човек с широко сърце, но и с проницателен ум. Жив пример беше и той, за да си спомняме оня легион от доброволци от България, извършили толкова бляскави дела и оставили костите за свободата на Македония.

НАРОДНИ ПЕСНИ - СЪЗДАДЕНИ И ИЗПЪЛНЯВАНИ В ЛЯСКОВЕЦ

МАРИЙКА ДАВИДОВА КЕЛЕВА

Българската народна песен, дошла като ехо от вековете, съхранила автентичния си характер за много поколения и днес е жив, неизчерпаем избор на радост и гордост, че сме наследници на богата музикална култура.

Българският фолклор с жанровото си и тематично многообразие разкрива богатата съкровищница на възпитателни идеи и методи за интелектуалното развитие на младия човек. Интелектуалната мощ всякога е на почит в народното творчество. [1] Тя винаги е свързана с добрите нравствени подбуди. Винаги сполучва знаещият, умният, досетливият, съобразителният и находчивият.

Песните, създадени по два начина – от отделни изпълнители и колективно [2], разкриват преди всичко човека със своите проблеми, отношения и среда.

Петър Динеков класифицира народните песни в 9 групи.[3] В настоящият материал ще спрем вниманието си на 3 от тях – исторически, социално-битови и съвременни.

Мотивите, които ме накараха да заинтригувам младите краеведи от клуб „Родолюбие" при СОУ „Максим Райкович", гр. Лясковец с проучвателно-събирателска дейност на създадените в града ни народни песни са:

- малко народни песни се пеят в учебните часове;
- учениците носят генетично фолклорното ни наследство;
- съвременните семейства не оценяват хубавата ни народна песен и предпочитат да слушат музиката на други народи, вместо да я съхраняват и разпространяват;
- липсата на знания за предпоставките и историческото време на създадената народна песен;
- неумението от естетическо преживяване при съпричастието с богатото ни фолклорно наследство.

Младите краеведи запознавайки се с трите писани и взаимно допълващи се истории за град Лясковец установиха, че изследователи и събирачи на местния фолклор са съгражданите им – Димо Минев, Цани Гинчев, Петър Оджаков, Недю Жеков, Тодор Хрулев, Юрдан Стателов, Иван Стратев, Никола Тахрилов, Моско Москов, Петър Кьорчев, Павел Каляндж, Иван Камбуров и други.

При написване на първата история на град Лясковец, Димо Минев [4] публикува 8 народни песни. Всичките те спадат към раздел „Исторически", а именно:

- на страница 147 [5] в подкрепа на схващането си за създаването на

манастира „Св. св. Петър и Павел” над Лясковец, авторът публикува „Песента за Бояна”;
- на страница 131, 134 и 139 [6] са публикувани създадените в Лясковец народни песни, разкриващи участието на лясковчани в борбите за българска светска просвета и независима българска църква. Под № 8 и 17 виждаме две от тях отразени и от Тодор Моллов [7];
- на страница 59, 61, 62 [8] са публикувани народните песни, създадени в Лясковец, относно избухването, участието на лясковчани и погрома на Капитан дядо Николовото въстание с център Петропавловският манастир над селището през 1856 г.;
- на страница 78 [9] е публикувана народната песен, създадена в Лясковец във връзка с изпълнение на решението на Лясковският революционен комитет в присъствието на Апостола на свободата, за убийството на турския доносник – чорбаджи Васил Козлев. Под № 14, Тодор Моллов я посочва в своя труд „Материали за фолклорното богатство и фолклористиката в Лясковец”. [10]

Учениците – краеведи записаха текста и на песента „Цар Мурад Мару думаше”, която също я причислиха към раздел „Исторически”. В навечерието на завладяването на българските земи от османските турци, Лясковец е било подвластно селище на сестрата на Иван Шишман. След отиването и като съпруга на султан Мурад в турския харем, тя успява да извоюва статут на Лясковец като войнуганско селище с турски ферман. До Освобождението на България Лясковец запазва своето привилегировано положение чрез поредица турски фермани. Тъй като за нея дава сведения и Тодор Моллов [11] текста й няма да се публикува.

В раздел „Социално-битови” учениците записаха следните песни създадени в Лясковец:

I. ХРИСТУЙЦЕ, БУЛКА ХУБАВА

1. Христуйце, Христуйце,
Христуйце, булка хубава,
не ходи мари, не ходи
не ходи рано за вода.
Не ходи мари, не ходи
на пазарашката чешма.

2. Не дрънкай мари, не дрънкай,
не дрънкай бели бакъри.
Не буди мари, не буди,
не буди млади ергени,
и бащите мари, и бащите,
и бащите на дребни дечица.

3. Там седи мари, там седи,
там седи, Енчо Даскалу.
Той люби мари, той люби,
той люби моми хубави.
Закача мари, закача мари,
закача булки гиздави.

4. Котлите им напива мари,
котлите им напива.
В челото ги целува мари,
в челото ги целува,
и по двете страни алени,
алени, като гюлове.

II. ХОРО СЕ ВИЕ ПОД МАНАСТИРА

1. Хоро се вие под манастира,
да идем Кало моме, да идем,
да идем Кало моме да видим.

2. Калугер гледа от прозореца,
да идем Кало моме, да идем,
да идем Кало моме да видим.

3. Колкото гледа, по му се гледа,
да идем Кало моме, да идем,
да идем Кало моме да видим.

4. Че си захвърли черното расо,
да идем Кало моме, да идем,
да идем Кало моме да видим.

5. Че се улови той при момите,
да идем Кало моме, да идем,
да идем Кало моме да видим.

III. РАЗБОЛЯ СЕ БЯЛА НЕДА

1. Разболя се бяла Неда,
болна лежи не излиза,
че ми дойде младо бейче,
да я пита какво иска.

2. Тя му иска туй що няма,
туй що няма посред зима –
бяло грозде резекия,
жълта дюля – цариградска.

3. Че си отиде младо бейче,
че си отиде в Цариграда,
да си търси бяло грозде,
бяло грозде, жълта дюля.

4. Кат се върна що да види,
насред двора на носило,
ред попове, ред даскали,
бяла Неда на носило.

5. Че им казва младо бейче:
- Двеста давам сложете я,
двеста давам сложете я,
триста давам открийте я.

6. Отговарят ред попове,
ред попове, ред даскали:
- Нашта вяра не се дава
с пари не се купува.

IV. ТОДОРКЕ ЛЕ, ЛИБЕ ЛЕ

1. Тодорке ле, либе ле,
ти като си ма либила,
като си ма либила,
защо не ми каза,
и аз тебе да либя,
аз тебе либе, ти меня.

2. Хапка хапнах не мина,
пак я повторих, приседна.
После легнах, задрямах,
първа си съня позаспах.
На сън ми се присъни,
че лежиш либе при мене.

3. Като се от съня събудих,
тебе те либе нямаше.
Тебе те либе нямаше,

а студен камък до мене.
Дали ти си го донесла
и при меня сложила.

V. ЛЮБЕ МАРИНЧО, МАРИНЧО

1. Любе Маринчо, Маринчо,
последно писмо ти пиша,
последно писмо ти пиша,
от сърце люто, ранено.

2. Знаеш ли любе, помниш ли,
кога се двама любехме,
кога се двама любехме,
какви си думи думахме.

3. Който се любе ожени,
три годин болен да лежи,
три годин болен да лежи,
на четвърта да стане.

4. През пръстен да се провира
и пак да му е лице широко.
Със сламка да се подпира
и пак да му е дебела.

5. Комар за конче да язди
и пак да му е високо.
Защо ме либе остави,
остави и ме забрави.

VI. ЗАСПАЛА Е ДАМЯНКА

1. Заспала е Дамянка
насред стадо голямо,
на овчарско коляно,
че я овчар будеше.

2. Я стани, стани Дамянке,
да погледаш облаците,
от кой облак дъжд иде,
от кой облак дъжд иде.

3. Дано капне в градинка,
да разсеем цветенца,
черноок дребен босилек
и черноока манакша.

Първите пет песни не са публикувани никъде. За шестата песен под № 51 пише Тодор Моллов. [12]

В раздел „Съвременни”, учениците-краеведи записаха следните две песни, създадени в Лясковец и разкриващи съвременния начин на живот:

I. МОЙ ЛЯСКОВЕЦ РОДЕН

1. С мечтата прераснала в устрем победен,
в стремежа към слънчев и светъл живот,
ти днеска след черните дебнещи бури,
нов облик добиваш, вървиш към възход.
Мой Лясковец роден след черните бури,
нов облик добиваш, вървиш към възход.

2. Плодът на земята, заводския ритъм,
бележат възхода на новите дни,
искрящото вино и сладкото грозде,
прославиха тебе в далечни страни.
Искрящото вино и сладкото грозде,
прославиха тебе в далечни страни.

3. Със новият ритъм ти днеска живееш,
човешката радост прелива в теб.
Ти наша си гордост и слава, и песен,
мой Лясковец роден, мой граде любим.
Ти наша си гордост и слава, и песен,
мой Лясковец роден, мой граде любим.

II. МОЙ ГРАД

1. Лясковец ти за мен си мил,
че в теб съм се родил.
Всеки ден си по-красив,
всеки ден си по-щастлив.
Мой град!
Мой чудно хубав град!

2. Красив и стар,
но вечно млад.
Расти, цъфти и хубавей,
и волни песни пей.
Мой град!
Мой чудно хубав град!

Чрез местният фолклор младите родолюбци разкриват етапите на историческо развитие на родния ни град Лясковец и неговото място в борбата за духовно и политическо освобождение. Народните песни, създадени в Лясковец звучат не само на тематични вечери и кръгли маси, но и в часовете по българска история в V и VI клас. Чрез местният фолклор младите краеведи - родолюбци стават разпространители на любовта към родния език, живота на народа, към родната земя. Те стават подбудители сред учащите за търсене на мъдрост, знания, идеи и похвати, за художествена реализация на вечните нравствени вълнения на човека.

БЕЛЕЖКИ:

1. Атанасов Ж., Българска народна педагогика, С., 1986
2. Колев Н., Българска етнография, С., 1987
3. Динеков П., Български фолклор, С., 1972
4. Минев Д., Град Лясковец – минало, сегашно състояние и дейци, В., 1944
5. Виж № 4.
6. Виж № 4.
7. Моллов Т., Лясковец в миналото, ВТ., 1994
8. Виж № 4.
9. Виж № 4.
10. Виж № 7.
11. Виж № 7.
12. Виж № 7.

ЕТНОГРАФСКИ МАТЕРИАЛИ В ТВОРЧЕСТВОТО НА ЦАНИ ГИНЧЕВ

НИКОЛАЙ КОЛЕВ

Известният български общественик Цани Гинчев завършва житейския си път, ненавършил и шестдесет години (1835 – 1894). За своя кратък живот той оставя значителна следа като фолклорист и етнограф. Творчеството му може да бъде използвано като извор за народната култура на населението от Лясковския край.

Роден в семейството на градинари и земеделци, благодарение на своята любознателност и наблюдателност, още в детските си години той се запознава с бита на българите от Лясковския край. Тринадесетгодишен той отива градинар в Букурещ, откъдето се прехвърля пак като градинар в Белград. Тук той учи и завършва Белградската гимназия, където се среща и сприятелява с Г. С. Раковски, с когото през 1859 г. издават „Показалец...” една разширена програма за етнографско-фолклорни проучвания.

След Белград Цани Гинчев пребивава известно време в Одеса, а през 1860 г. се записва волнослушател в Киевския университет, където изучава естествени науки. От 1862 г, се посвещава на учителска дейност, най-напред в едно бесарабско село, а после в Русе и Габрово. Взема дейно участие в подготовка на Априлското въстание от 1876 г. и след разбиването на четата на Цанко Дюстабанов, заедно с други учители в Габрово е заловен и изпратен в Търновския затвор. След два месеца е оправдан и пуснат на свобода.

Малко по-късно е назначен за учител в Търново. Когато руските войски, начело с ген. Гурко, заемат Търново Цани Гинчев е привлечен на отговорна административна служба. Бил е депутат в Учредителното народно събрание, а по-късно окръжен управител в Оряхово. Следват отново учителски години в Ломската реална гимназия, а по-късно в Търновската девическа гимназия. От учителството се оттегля през 1893 г., за да се посвети изцяло на литературно-общественото си дело.

През юли 1894 г. Цани Гинчев взема участие в I конгрес на писателите и публицистите. След завършването на конгреса, на прощалния банкет, шестдесетгодишният Цани Гинчев, заедно с другите делегати

играл хоро и ръченица, простудил се и след кратко боледуване починал. Така завършва земния си път един възрожденски учител, общественик, писател, фолклорист и етнограф.

През 1887 г. започва да издава сп. „Труд”, където той печата много стихове, басни, повести и много други статии, чиито заглавия говорят за неговите определени интереси към българската народна култура: „Обичаи на Благовещение”, „Няколко думи за нашите народни баяния”, „Няколко думи за Гергьовден”, „Няколко думи за историята на нашето градинарство и за уредбата на градината”, „Няколко думи за народните поверия и шиковската сватба в с. Калипетрово”, „За самодивите и празника Русаля”.

Любимо занимание на Гинчев е фолклора – събирането и тълкуването на народните умотворения. Със съветите си към своите колеги учители да събират такива материали той спомага да се спасят от забрава стотици народни умотворения.

С повествувателното си творчество Цани Гинчев утвърждава реалистична насока на следосвобожденската ни литература, като изобразява с вещина няколко момента от историческото минало на своя народ, патриархалните нрави на своите деди и бита на своите земляци. Цялото това наследство от 90-те години на миналия век е богат етнографски извор.

В областта на материалната култура от творчеството на Цани Гинчев добиваме представа за лясковската къща, нейното разпределение и обзавеждане, храненето на домакинството: „Тогава хората не знаеха що е фъркулица (вилица – Н. К.) и ядяха с пръсти гъстите ястия, а чорбата с лъжици и затова преди яденето си миеха ръцете – такъв беше в онова време обичаят”[1].

Все в това творчество се вижда и облеклото на кмета на Лясковец от края на XIX в. от описанието на облеклото на дядо Аврам Пимпиря: „Дрехите му бяха димитни шалвари, със синьо – черни гайтани по джобовете, по дикишите и по трите ката долу на крачолите. Поясът му беше син, мукадиен, върху когото лягаше синя димитна салтамарка, и тя с такъв гайтан наоколо. Зимно време дядо Аврам носеше син, подплатен с черни агнешки кожи кожух, дълъг до под коленете му. Зиме той обуваше черни опашати калеври (вид обувки - Н. К.), с бели абени кончалии калцуни... ”[2].

С етнографска стойност е описано и приготвянето на гозбите по лясковски: „Като му набелиха три китки зелен лук, той ги надроби на едро; надроби и меродия (магданоз – Н. К.) и малко юзем (гюзум – Н. К.), размиброшно в паницата и като го нареди в тавата, поля го отгоре с разбито брашно и го посоли нареди сомовете, които бяха на две прерязани, посоли ги с чер пипер, разби четири яйца, разджурка ги с малко брашно и поля с тях сомовете отгоре. Като натъкми всичко, оттули пещта и извади лъскавите червено-жълти предни пити, които разпръснаха наоколо такава

приятна миризма, която няма име. Кехаята не се стърпя – отиде при пещта и лигите му напълниха устата...”[3].

Цани Гинчев ни е оставил подробно описание на градинарския бит – изпращането и посрещането на градинарите, устройството на градинарската наредба, за това как се подготвят и сеят ястъците, как се поливат градините с т. н. долап (уред с колело за вадене на вода).

Цани Гинчев е лишен от теоретическата подготовка на етнографа и фолклориста, поради което той не обобщава и не синтезира събрания материал. Но той ни оставя на страниците на сп. „Труд” десетки записи на песни, приказки, народни обичаи и вярвания, описания на бита, занаятите, земеделския труд, веселбите и тъжбите – едно събрано богатство за сегашни и бъдещи фолклористи, етнографи, историци и краеведи. Материалите са от различни краища, където той е учителствал, но най-ценни са тези от района на Търново, Лясковец, Поликраище, Самоводене, Златарица, Церова кория.

Ето какво пише Гинчев за Гергьовден: „Гергьовден е началото на лятото у нас. Той е най-големият и най-веселият празник у нас... Той е празник на овчарите, пастирите, орачите. Него го почитат и турците под името Едрелес (Н. К.) и сичките пагано-азиатски народи. Нашият овчар и земеделец и до днес счита за голям грях да яде младище (младо агне – Н. К.) преди този велик благоделен за него празник; той му принася с благовение жертва – курбан от първото произведение на пролетта – Гергевена нежна сестра – шаро агне...”[4].

А за самодивите пише: „Самодивите живеят във влажни места, в горите, край долищата, край реките, около водениците, по големите стари дървета, запустели здания и други тъмни и страшни места и пещери... Те са няколко сестри и най-старата от тях е царицата, която возят другите сестри по въздуха нощем, догде не са пропели първи петли, на кола; тази кола е направена от человечески кости... Самодивите се сърдят, когато им спят на игрищата, под дърветата им, когато им прегазят през трапезата... и който направи това, за което се сърдят, те го обхтвали более и той осакатява”[5].

Повестта „Женитба” е ценна с това, че в нея са описани всички обичаи и обреди, които съпровождат сватбата в Лясковец към средата на XIX в.: питеж, менеж, годеж, нареждането на дарите, засевките и хлабът у момъка и у момата, виенето на венец, калесването на сватбарите, бръсненето на младоженеца, сватбеното бдение на жениха и на другарите му, месенето на хляба, самата сватба, у кръстника, у невястата, захранването, окропа, ракията, хвърлянето на булото, извеждането на булката за вода, повратки, спанието у майката, отвратки. Ето един малък откъс: „От хаетната врата до колата имаше постлано бяло платно, по което щяха да минат младоженците. Дядо Стоян и баба Стояница, слязоха пред стълбата. Баба Стояница държеше в ръце един превит кравай, на който стояха едни сребърни пафти (ченгеле) с коланя си. Младоженците им се поклониха

три пъти. Пред вратата стоеше една млада булка с бяло менче в ръка и в менчето мед и клонче босилек. Цвята взе босилека и помаза горния и долния край на вратата с мед на кръст, тогава прекрачиха прага. Така тя помаза всички горни и долни прагове на къщните врати. Това се правеше в онова време да обикне невястата къщата и къщните, както пчелите обичат меда и да живеят всички мирно, съгласно и трудолюбиво както пчелите...”[6].

Творчеството на Цани Гинчев е извор и за социално-нормативната култура на българите от Лясковския край. В него могат да се проследят отношенията в селото, в семейството, по-нататък народното обичайно право – провиненията и наказанията според това право.

Приносът, значимостта на творчеството на Цани Гинчев най-добре е охарактеризирал българският учен литературовед, етнограф и фолклорист проф. Ив. Д. Шишманов, който пише: „Едва ли има у нас, въобще човек, който тъй добре и отблизо да е познавал народа, както Цани Гинчев”.

БЕЛЕЖКИ:

1. Гинчев Ц., Избрани произведения, София, 1986, с.55
2. Пак там, с. 40
3. Пак там, с. 227
4. Гинчев Ц., Няколко думи за Гергьовден, цит. съч., с. 167, 173
5. Пак там, с. 208
6. Пак там, с. 276

НИКОЛА КОЗЛЕВ - ЖИВОТ И ДЕЙНОСТ

ДИМО МАРИНОВ ТОНКОВ

Сгушен в полите на Стара планина, Лясковец е един малък град с богато историческо минало. Заедно с околните селища Горна Оряховица, Долна Оряховица и Арбанаси според един запазен турски ферман, издаден през 1810 година от султан Махмуд II и потвърждаващ друг ферман на султан Сюлейман I /1520 – 1566 г./, е заемал особено място в турската империя. Даже неговите привилегии били по-големи, тъй като бил войнуганско селище[1]. Затова на лясковчани се разрешавало да носят оръжие и да стрелят по празници. Лясковец бил селище с чисто българско население. В него турчин нямал право да преспива, да минава, яздейки на кон и да се заселва. Дори лясковският мюдюрин живеел в Горна Оряховица. Лясковчани изучили от гърците градинарския занаят и го пренесли по-късно във Влашко, Сърбия, Австро-Унгария, Южна Русия и др. страни. Като земеделско и градинарско селище още през I-вата половина на XIX век Лясковец имал завиден стопански разцвет. Унгарския пътешественик Феликс Каниц посетил Лясковец през 1872 година пише: „...богато село с градски изглед, чиито жителите проявяваха в поведението си известна гордост, самочувствие, каквито никога по-рано не бях забелязал у българските селяни. Мнозина от тях носеха, градски дрехи ... и бяха твърде горди с познанията си за далечни страни.”[2] Икономическият разцвет дава отражение върху духовния живот на селището. Още в 20-те години на XIX век в Лясковец е имало килийно училище за четене и писане на славянски език, което през 50-те години прераства в четири такива училища /към всяка една църква в петте махали/. Гръцкият език е премахнат от църквите твърде рано и в богослужението бил въведен черковнославянския език. Лясковчани са участвали в няколко бунтове и въстания през годините на османското робство. От направената бегла характеристика се вижда, че Лясковец е вземал дейно участие в трите направления на Българското възраждане – за независима българска просвета, за самостоятелна българска църква и за национално-политическо освобождение.

Един от малцината съчетали в себе си трите вида възрожденци е

НИКОЛА КОЗЛЕВ. Роден е през 1824 година в Лясковец. В своята автобиография той пише: „Аз съм се родил 1824 година, в кой месец и кой ден на месеца не знам”[3]. Автобиография си той диктува на най-малкия си син Иван в последните години на своя живот. Когато е на една година умира майка му, а на дванадесет – остава кръгъл сирак. Това е причината да напусне училище и да стане воловар. По застъпничество на лясковският чорбаджия Тоню Узунов след тригодишно прекъсване Никола Козлев продължава своето обучение в местното училище при учителя Манол Стателов. По-късно учи при архимандрит Максим Райкович, който му вдъхва любов към българското четмо и писмо, и силна омраза против гръцкия език, натрапен по това време в църквата. Седемнадесетгодишният юноша през 1841 година успява да открадне гръцките богослужебни книги от църквата „Св. Димитър” и заедно със свако си Цани Калянджиев да ги изгори в пещта. В своите спомени, той пише: „Това беше най-вкусния хляб, който съм ял в живота си”[4]. Постъпката му е част от борбата за независима българска църква. Немотията отново го накарва да прекъсне училище и да стане работник на бахча (градинарство) в Провадийско и Силистренско. Това са едни от най-тежките му години в живота. За тях той пише следното: „Бахчеванството е едно от най-варварските занятия. Рядко може да се намери човек с човещината. Затова много от тези, които се разболяват на бахча, защото няма кой да ги погледне и им донесе вода, кога поискат, а всички гледат кога ще умрат, умират безпомощно. Няма градина**,** в която да няма гроб, или два, макар че отиват все здрави и млади хора.”[5] През 1845 година той продължава да учи при Иван Момчилов в гр. Елена. След което учи в Пазарджик при Никифор поп Константинов и при Димитър Михайловски в Свищов. За да продължи образованието си в Одеса той продава малкото си имотно състояние. Тук той записва Духовна семинария и след като я завършва се връща като учител в махленското училище при църквата „Св. Димитър”. Своето учителско поприще той започва с реформаторска дейност – отхвърля килийната система и я замества с ланкарстерската, въвежда чиновете и програмата за образование. Свещениците го обвиняват в ерес и се опитват да насъскат населението срещу него. Прогресивните чорбаджии по това време хаджи Тодор Бързаков и хаджи Досю Буров се застъпват за него и той продължава реформаторската си дейност.

В навечерието на Кримската война Никола Козлев е арестуван по донос на турски шпионин, тъй като на публично място е защитил честта на руската армия и нейното голямо значение за българите, при преминаването й отсам Дунава.[6] Поради липса на доказателства след петнадесетдневен престой е освободен, но пък за това влиза трайно в турските списъци на подозрителните лица. В края на Кримската война взема дейно участие в организирането на Капитан дядо Николовото въстание с център Петропавловския манастир над Лясковец. В навечерието на въстанието отново е арестуван, но поради липса на конкретни доказателства е осво-

боден, след което Никола Козлев своевременно информира Капитан дядо Никола и му предложил да отложи датата на въстанието. Но последния отказва и малобройната въстаническа група от 13 човека /9 от които са лясковчани/ тръгва по пътя към своята голгота. За 2 години е в Бесарабия, като учител и след завръщането си се задомява за 16 годишната Кириаки Кчулкова от село Арбанаси. Козлев я преименува Неделя. Не след дълго двамата заминават отново за Бесарабия, където се установяват в с. Болбока. Тук той написва своите епически поеми „Черен Арап и хайдут Сидер" и „Бивол Гольо и мечка стръвница"[7] (Хайдут Сидер е историческа личност, роден през 1726 година в Лясковец. Бил е земеделец и кираджия. Добил изключителна известност със своята сила и храброст при закриляне на пострадалите от турските насилия. Самата битка е станала северно под Полски Тръмбеш близо до стария път за Свищов.)

През 1868 година се завръща в Лясковец, където става учител. Тук се раждат четирите му деца – Димо, Сава, Иван и Радка. Никола Козлев е деен участник в лясковския революционен комитет. Крил е Апостола на свободата, помага за изграждане на революционни комитети в съседни селища. За да избегне арест е принуден да емигрира в Турну Магурели, където се занимава с градинарство. Завръща се с навлизането на освободителните руски войски в България. След Освобождението продължава учителската си дейност в с. Плаково и Стражица.

Благодарение на Марин Дринов той получава минимална пенсия – 600 лв. годишно, но успява да даде завидно образование на децата си – Димо завършва военно училище, Иван и сестра му Сава – поемат учителския път на своя баща. Убеден русофил Никола Козлев има неприятности при управлението на Стефан Стамболов и българският монарх – Фердинанд Сакс Кобург Готски.

Умира през 1902 година. Признателното потомство в родния му град Лясковец му издигат бюст-паметник в градския парк и именуват едно от началните училища и старинната улица, където и до днес е запазена родната му къща.

БЕЛЕЖКИ:

1. Известия на института за литература, кн. XI, 1961
2. виж № 1
3. Сп. Родина., кн. VII – X., 1923
4. виж № 3
5. Минев Д., Град Лясковец. Минало, сегашно състояние и дейци, В. 1944
6. виж № 5
7. Сп. Общ труд, 1868

МАКСИМ РАЙКОВИЧ - ВИДЕН ВЪЗРОЖДЕНЕЦ ПОБОРНИК

КОЛЮ ДИМИТРОВ КОЛЕВ

худ. Харалампи Ламбев

Всеки човек в живота си остава известни следи. Но има хора, които оставят след себе си такива трайни следи, че поколенията с особен възторг и смирено страхопочитание се отнасят към тях. Те увековечават не само себе си, но и родината, и дори епохата, в която са живели. Нашият народ не е лишен от такива духовни и светски лица. Един от тези, който се записа в „Златната книга на дарителя" е архимандрит Максим Райкович.

Светското му име е Минчо. Роден е в многодетното семейство на Райко Крински в Дряново през 1801 година. Но нито в спомените на Никола Козлев и Цани Гинчев, нито в трудовете на Димо Минев, Михаил Арнаудов, Пандели Кисимов, Недю Александров и Васил Арнаудов са дадени данни относно датата и месеца на неговото раждане. Първоначално учи в килийното училище в Дряново. Поради липса на средства, баща му го спира от училище и го цани за чирак при един бакалин. Но Минчо имал наклонност към книгите и притежавал големи умствени способности. Макар и малък, той проявява твърда воля и железен характер. Нарушавайки патриархалните норми, като не се подчинява на бащината воля, той избягва в манастира „Св. Арахангел" – югозападно от Дряново. Тук с голямо старание той усвоява всичко що се преподава. Но на един от църковните празници неговите съседи с радост установяват, че детето е живо и здраво, и баща му го взема от манастира. Минчо Крински е цанен за чирак в Лясковец при бакалина Кьорк Марин. Прозорливият търговец разбира на къде го тегли малкия чирак и го насочва да продължи образованието си в Преображенския манастир. Не след дълго Минчо Райков Крински бил подстриган за монах и ръкоположен за дякон с духовното име - Максим.

През 1820 година Максим Райкович е поканен от лясковския чорбаджия хаджи Илия Хаджицонев да оглави килийното училище в Лясковец. За целта е наета една къща до храма „Св. Никола" и е открито училище. За да може да служи в храма на дякон Максим, хаджи Илия Цонев, който бил в добри отношения, както с тур ската власт, така и с гръцката духовна управа в Търново, му издействал йеромонашески сан.

До този момент в Лясковец е имало две килийни училища – при църквата „Св. Никола” и църквата „Св. Атанас”, в които се е преподавало на гръцки език. С идването си в Лясковец Максим Райкович започва да обучава децата първоначално в наетата частна къща, а по-късно в храмовата килия на църковно-славянски език. Наред с това той служи в църквата „Св. Никола” на славянски език. Става ясно, че йеромонах Максим решително и успешно провежда борбата срещу гърцизма в Лясковец. Веднага следва въпросът: „Как е възможно това?” Отговора намираме в публикуваните спомени на Цани Гинчев: „Догдето са били Лясковските влиятелни чорбаджии, като хаджи Илия, дядо Тоню Буюклията, дядо Тоню Мънзата, дядо Нико Лясата и други лясковски първенци, никой не смеел да го напада”.[1]

Лясковчани виждали как пред очите им светата Петропавловска обител се разрушавала и имуществото й било присвоявано от Търновските митрополити, които назначавали за игумени гръцки монаси. Отново се намесват Лясковските първенци, които издействали архимандритско звание на йеромонаха Максим и през 1835 година той е назначен за игумен на манастира „Св. Св. Петър и Павел”. Така от 1700 година Максим Райкович се явява първият български игумен в светата манастирска обител. Тежка и трудна била задачата му за спасяването на манастира от по-нататъшно разоряване. Освен това той продължава да наблюдава и работата на учителите в килийните училища към всяка църква в Лясковец /а те са пет/.

По същото време в Търновската митрополия протосингел бил архимандрит Неофит Бозвели. Между двамата отявлени борци срещу гърцизма се създало сътрудничество и близко приятелство. Затова и когато настъпва разрива между Търновския митрополит Неофит - Византиеца и Неофит Бозвели, последният намира сигурно убежище в манастира „Св. Св. Петър и Павел”. През нощта на великата сряда, през месец март на 1841 година Неофит Бозвели е арестуван и заточен в Атон, а Максим Райкович е принуден да емигрира в Белград. Тук се представя на митрополит Петър, който го настанява в манастира „Шабу”. Иларион Макариополски прави постъпки пред Рашид бей за двамата изгнаници. В резултат на това Неофит – Византиеца е отзован от Търновската митрополия. На негово място е назначен през 1846 година Атанасий. Веднага Максим Райкович се завръща и поема игуменския си пост в манастира „Св. Св. Петър и Павел” край Лясковец.

През 1849 година митрополит Атанасий се удавя. На негово място отново се завръща Неофит – Византиеца. Максим Райкович е принуден да напусне Лясковец. Установява се в Свищов. И тук той служи на български език. След произнасянето на силна изобличителна реч срещу гърцизма е принуден да емигрира и се установява в Браила. Не след дълго се установява в Галац, където остава до края на живота си.

В Галац, за да пресече пътя на каквито и да било пречки за бо-

гослужба на български език, от една страна и от друга, за да осигури на българската колония училище, архимандрит Максим Райкович развива подготвителна дейност за набиране на средства, за изграждане на българската църква „Св. Пантелеймон”.

Близо четвърт век архимандрит Максим Райкович е изгнаник. Два са ръководните идеала съпътствали го през жизнения му път:

- да види България свободна от двойното робство;
- да види България осеяна с училища.
- На 13 януари 1873 година пред свидетелите Гаврил Г. Аврамов и Атанас Михайлов той прави завещание:2
- за мъжко и за девическо училище в Дряново – общо 500 австрийски жълтици;
- за училището в Галац – 450;
- за девическото училище в Търново – 300;
- за първата българска гимназия, или семинария – 280;
- за Лясковското училище – 200.

В завещанието не са забравени и сродниците му, както и разходите, които е предвидил за своето погребение. Като се има предвид, че приживе е дал 500 австрийски жълтици за построяване на църквата „Св. Пантелеймон”, се вижда, че спестяванията си ги дава на ползу роду български.

Той е пестил не по принуда, а с ясното съзнание, че са необходими много средства за издигане на висота българското просветно дело.

На 25 февруари по стар стил, на 10 март по нов стил 1874 година в Галац умира архимандрит Максим Райкович. До 1913 година тленните му останки са били в общите гробища. Същата година протойерей Петър Сомлев, свещеник на храма „Св. Пантелеймон”, със съдействието на българската колония пренася костите в двора на храма. Поставя голям черен мраморен паметник с надписи на четирите страни. За голямата почит към архимандрит Максим Райокович от българската колония в Галац говори и фактът, че през 1930 година не позволява на Дряновската общественост да пренесе костите му в родния му град.

За него Васил Стоянов – един от основоположниците на БАН, пише: „Максим Райкович след Неофит Бозвели е бил един от първите поборници за въздигането на потъналата българска народност чрез просвещението и придобиването на черковни наши правдини.”[3]

БЕЛЕЖКИ:

1. В. Лясковска дума, бр. 8, 1902.
2. Александров Н., История на девическия манастир „Свети апостоли Петър и Павел”, 1982.
3. Сп. Периодично списание, кн. 3, 1882.

НЕДЮ ЖЕКОВ - ЖИВОТ И ДЕЛО

КРЕМЕНА АНГЕЛОВА ТОДОРОВА

Недю Жеков – създател на Лясковското шестокласно главно училище през 1871 година, първи ректор на Първото висше учебно заведение по богословие в българските земи, създадено през 1874 година, виден училищен високообразован деец, журналист и публицист – така накратко може да се охарактеризира един съдържателен и пълноценен живот.

Недю Николов Жеков е роден в Лясковец през 1840 година. Учи в килийно училище при учителя Никола Келев – ученик на Максим Райкович. Притежавал мелодичен глас, в резултат на което станал помощник на свещениците в черковната служба. След това продължава да учи в метоха на Рилския манастир, който според краеведа Димо Минев се намира в Горна Оряховица, а според дъщерята на Недю Жеков – Леса Табакова, във Велико Търново. Метоха притежавал богата библиотека, която подпомага укрепването родолюбивия му дух. От 1855 до 1863 година последователно учителства в Долна Оряховица, Лясковец и Разград. Преследван от чорбаджиите и Шуменския гръцки владика Вениамин, срещу когото пише сатири и алегории, е принуден да напусне България и се установява в Белград. Тук в продължение на седем години той учи и успешно завършва богословие и философия при Великата школа.

През същото това време той се изявява и като публицист и журналист.[1] Сътрудничи на Александър Андрич при редактирането на вестниците „Въсток” и „Световид”, в които и печата с подпис Недялко Н. Жеков. В периодичното списание на Р. Ил. Блъсков „Духовни книжици” публикува свои притчи, алегории и сатири, в които бичува и разобличава висшите представители на Фенер. Сътрудничи със статии и студии по просветни, езикови, философски общообразователни въпроси на вестниците „Македония”, „Дунавска зора”, „Право”, „Турция”, „Левант таймс”, „Читалище”, „Лясковска дума” и други.[2] Недю Жеков превежда и издава „Философия на историята” от Герие през 1880 година, „Очерки на юридическата енциклопедия” през 1886 година на В. Н. Рененкамюф, „Значение на философията за началото на XX век” през 1901 година на А. Н. Гиляров. Автор е на „Космогонията на Мойсей в сравнение с естествените науки”

през 1866 година, „Кратки черти от живописанието на Теодосия Търновски” през 1867 година и „Богомилската ерес в България”, „Исторически преглед на Югославските народи в политическо -федеративно отношение” през 1868 година, „Сборник на няколко български светии” през 1874 година, „За първите славянски просветители” и други. Докато е в Белград той е в постоянна кореспонденция е Марин Дринов, както и е видни книжовни дейци от Браила, Виена, Москва, Одеса, Пловдив и Цариград. Признат от своите професори като „даровит българин”, той бил поканен да остане като преподавател във Великата школа в катедрата по български език. Но той категорично отказва и се завръща в родния си Лясковец. Тук през 1871 година тържествено е открита Лясковската шестокласна гимназия. Той не само основно преработва програмите на взаимните училища, но и пръв създава училищно настоятелство, като по този начин осигурява материалната издръжка на училището и персонала. Като главен учител Недю Жеков създава учебната програма, която включва овладяването на следните предмети:

- граматика – българска, френска, турска и славянска;
- география, история, теория на словесността;
- естествена история – зоология, минералогия, геология;
- физика, математика, педагогика, пеене;
- черковна история, догматика, литургика, българска черковна история.

Първи помощници му били учителите Коста Коев, Христо Зъбев и Димитър Узунов от Лясковец, Христо Даскалов от Трявна, Филип Симидов и Иван Джамджиев от Търново. Училището процъфтявало от прогресивния дух, който лъхал от него, не били доволни консервативните чорбаджии. Първият конфликт избухнал заради предмета „гимнастика”. Той смущавал и плашел чорбаджиите, които настоявали да бъде изхвърлен от програмата. Леса Табакова пише; „В смут и тревога ги хвърляли стройните редици на учениците, които с бодри стъпки и дух прекосявали Лясковец в час по гимнастика, или правели своите гимнастически упражнения на открито”.[3] През 1872 година Недю Жеков пръв приветства новоназначения Търновски митрополит Иларион Макариополски. Речта му, направела силно впечатление, в резултат на което двамата често си беседвали по училищни и църковни проблеми. Оттук някои изследователи си правят извода, че избирането на манастира „Св. Св. Петър и Павел” за Духовна семинария е в резултат на огромното влияние, което има Недю Жеков в Търновския епархийски център. През 1873 година Търновската митрополия възлага на Недю Жеков да подготви светата Петропавловска обител за нуждите на висше духовно училище. На 7. Ш. 1874 година е подписан договор от страна на Търновската епархия и от страна на Недю Жеков относно назначаването му за първи ректор на Първото висше учебно заведение по богословие в българските земи. На 11 май 1874 година то е тържествено открито с пет годишен цикъл на обучение.[4]

Водени от локалния си егоцентризъм, търновските чорбаджии започват да правят постъпки пред различни инстанции за преместването му в Търново. В резултат на всички пречки и неприятности, които създават, в края на учебната 1876 година Недю Жеков напуска ректорския пост заедно с един от първите си помощници – Христо Брусев. Манастирът е запазен от разрушаване същата година поради застъпничество на лясковските чорбаджии пред Фазъл паша. На 23 юни 1877 година, когато в Търново идват руските освободителни отряди, богословското училище прекратява своята дейност, като всички ученици се записват, като доброволци и подновява своята дейност с новия ректор – епископ Климент Браницки /Васил Друмев/ на следващата година.

В периода 1877 – 1878 година Недю Жеков последователно става Дряновски и Тревненски управител. След Освобождението заедно с Петко Рачев Славейков и Стефан Стамболов участва в изграждането на административния апарат на Търновската област. През 1882 година е избран за съдебен заседател при Търновския окръжен съд. Не след дълго е назначен за Видински окръжен училищен инспектор. През 1881 година е избран за депутат във Великото народно събрание, като представител на Горнооряховска околия.

Бичува недъзите на правителството и едноличното управление на Стефан Стамболов, в резултат на което му е отнето правото да практикува като адвокат. Преследван, интерниран, той е принуден да напусне България за известно време. Завръща се в България след смъкване от власт на Стефан Стамболов и е назначен за софийски окръжен инспектор на Министерството на просвещението. Богословското училище е преместено от Търново в Самоков през 1895 година.

Умира на 27 октомври 1907 година и е погребан в двора на манастирския комплекс.

БЕЛЕЖКИ:

1. Минев Д., Град Лясковец. Минало, сегашно състояние и дейци, В. 1944
2. ДА – ВТ, Архив на Недю Жеков
3. Табакова Л., Спомени за Недю Жеков., Г. 1987
4. Александров Н., История на манастира „Св. Св. Петър и Павел”, Л. 1974

ЛЯСКОВЧАНИН - СЪЗДАТЕЛ НА БЪЛГАРСКОТО ОПЪЛЧЕНИЕ

ДИАН ТОДОРОВ КИРИЛОВ

Малко известен е факта, че лясковчанин е създател на българското опълчение. Това е Иван Цанев Каляндjиев. Внук на Вачо Цанев – участник въз Фелеки етерията през 1821 година. Той е убит в сражение като капитан на отряд рибарски кораби, чието гръцко название е „КАЛЯНДЖИ"[1]. От тук произлиза и фамилията Каляндjиеви. Бащата на Иван – Цани Вачев Каляндjиев е участник в две Руско-турски войни /1828 -1829 год. и 1853 - 1856 год./ За този си заслуги е включен в българската делегация участвала при коронацията на руския император Александър II през 1856 година и с императорски указ е утвърден за почетен руски гражданин.

Иван Цанев Каляндjиев е роден през 1831 година в Лясковец, където завършва килийното училище на архимандрит Максим Райкович[2]. След това последователно учи при Христаки Павлович в Свищов и Иван Момчилов в Елена.

През 1847 година баща му го завежда в Русия, където завършва Киевската духовна семинария, а през 1854 година – висше историко-филологическо образоваме в Киевския университет „Свети Владимир".

Не успява да участва в хода на Кримската война /1853 - 1856 год./, поради напускане на град Силистра от руските войски, за кратко време е учител в Болград. През 1856 година се установява в Кишинев и тук почва да се наименува Иван Степанович Иванов. Заема отговорни постове свързани с развитието на образованието и социалното положение на българите в Бесарабия. Истински патриот – той не само подържа оживена кореспонденция с Георги Раковски, но и събира пари и подпомага формирането и изпращането на четите на Филип Тотю и Христо Ботев.

Въз основа на постановление на руското правителство от 16. 02. 1876 година Иван Цанев Каляндjиев е натоварен да създаде опълченски дружини на територията на Русия, а по-късно /в края на месец април 1877 год./ - в Румъния.[3] По негово искане българи – доброволци масово започват да се съсредоточават първоначално в Кишинев, а по-късно в Плоещ. Иван Степанович Каляндjиев събира пари за обучението, изхранва-

нето и оборудването на българското опълчение. На 30.05.1877 година 7 опълченски дружини (7777 души) потеглят от Плоещ за родната земя. Преминават река Дунав заедно с руската армия и участват в извоюването на българското освобождение. Заедно с тях Иван Цанев (Степанович) Каляндживв преминава българските територии и след освобождението на Пловдив е назначен за негов вицегубернатор. Като член на Временното руско управление той последователно е градоначалник на градовете Сливен и Русе. Като такъв първи посреща българският владетел княз Александър I Батенберг. Като руски поданик след прекратяване на ВРУ, той се завръща в Русия и се установява в Кишинев, където умира през 1902 година.

БЕЛЕЖКИ:

1. Минев Д., Град Лясковец. Минало, сегашно състояние и дейци, В., 1944, с. 49
2. виж № 1, с. 334
3. Цонева, Р., Лясковец в миналото, ВТ, 1994, с. 153

ПРИНОСЪТ НА ЛЯСКОВЧАНИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ МЕЧТАТА НА БЪЛГАРИНА ДА ПОЛЕТИ

СТОЯН АЛЕКСАНДРОВ ДАВИДКОВ
НИКОЛАЙ МИТКОВ ВЪРБАНОВ
ТОДОР ХРИСТОФОРОВ ХРУЛЕВ

От най-дълбока древност, човекът се стремял да подражава на волните птици. стремежът му да полети, го кара да наблюдава, да твори и практически да проверява констатираните резултати.

Ние младите краеведи от клуб „Родолюбие" решихме да проучим развитието на българското авиационно дело и приносът на нашите предци за неговото развитие. Най-сърдечна благодарност изказваме на н. с. Невяна Бъчварова от Исторически музей град Велико Търново, на г-н Пейо Колев и летеца-инж. Ивайло Атанасов за предоставените ни материали.

В хода на разработката сме проследили развитието на самолетостроенето от древни времена до наши дни. В България то започва през 1902 година с дейността на авиоконструктора Хараламби Самдисиев. по-късно Иван Гевренов създава оригинална конструкция на „Чучулигата". различни подобрения правят Сотир Черкезов и Георги Божинов.

През 1915 година Асен Йорданов създава самолети ДАР и ЛАЗ с които се поставя началото на серийното българско самолетостроене[1].

Първите летци, получили удостоверение са: Симеон Петров, Христо Топракчиев и Христофор Богданов. Първият самостоятелен полет над България се извършва от Симеон Петров на 13. 08. 1912 година[2].

През този ранен период на българското самолетостроене съществен принос има и нашия град Лясковец. Той дава летеца и новатора, изпитателя и човека Стефан Ганчев Калинов. Роден на 3 февруари 1869 година в град Лясковец[3]. Завършва военно училище и служи в VI-ти пехотен Търновски полк. На 15 ноември 1910 година присъства на демонстрационните полети на руския пилот Борис Маслеников в София. Това събитие е преломно за него. Любовта му към летенето и самолета го карат да подаде молба за обучение във Франция за авиатор. Молбата му е удовлетворена на 30 април 1912 година. Обучава се в авиационна къща

„Воазен” в Париж.

По време на Балканската война лети на 10 октомври 1912 година за първи път, а 10 дена по-късно заедно с Райна Касабова превръщат пътническия самолет в боен като разпръскват над турските позиции позиви. До края на войната лети с помощници, които вместо позиви хвърлят над турските позиции при Одрин, ръчни гранати (Пр. 1).

Като човек с будна техническа мисъл, конструира така наречената безопасна игла, с която с долната част на самолета се прикрепят 3 – 4 бомби, като по този начин самолета вече се превръща в бомбардировач. За проявен героизъм е награден с Орден за храброст. Участва и в боевете на Междусъюзническата война.

Създава самолета „Доган”, с който прави 7 успешни полета. На 15 юли 1915 година при неуспешен изпитателен опит той загива. Стефан Калинов се счита за създател на самолета, като бойно средство.

В хода на Втората световна война участват летците-лясковчани: Димо Стателов, Стамо Бумбалов, Ганчо Мълчиниколов, Кольо Стателов, Николай Койнаков и Ганчо Ковачев.

Автор на учебника по Аеродинамика е лясковчанина – полковник Дончо Дамянов Димитров.

През мирновременния период летец на реактивен самолет е Енчо Голаков.

От най-новото поколение летци от нашия град е Ивайло Атанасов (Пр. 2).

Горди сме, че нашите предци със своето дръзновение и стремеж към новото са дали ценен принос за възникването на бойните самолети, като гарант за чисто мирно небе над род и родина.

БЕЛЕЖКИ:

1. Парад на превозните средства, С. 1980, с. 73
2. Детска енциклопедия Колела и крила, С. 1995, с. 60 – 63
3. Енциклопедия на България, т. VI

ПРИЛОЖЕНИЯ

№ 1

№ 2

ДИМО МИНЕВ - КОМПЕТЕНТЕН И ДОБРОСЪВЕСТЕН ИЗСЛЕДОВАТЕЛ НА ИСТОРИЯТА НА ЛЯСКОВЕЦ

ХРИСТО СТЕФАНОВ ГЛУШКОВ

Историческата наука изучава миналото не самоцелно, а за да осмисли настоящето на хората и да ги насърчи в усилията им за създаване на по-разумна обществена уредба. Миналото на всеки народ е низ от политически и социални превратности, драматични обществени сблъсъци и различни човешки съдби. Историята на всяко селище се гради от поколенията негови жители, от техните амбиции, обществени структури и постижения. Град Лясковец излъчи през годините плеяда книжовници, просветители, творци, стопански дейци и родолюбци. Но лясковчани могат да се гордеят не само с богатата си история, но и с блестящия и обективен изследовател на това славно минало – университетския преподавател по френски език Димо Минев, автор на фундаментално изследване за заселването, поминъка, традициите и развитието на Лясковец през вековете.

Димо Минев е роден в град Лясковец на 19 октомври 1905 г. Проявява траен интерес към българската литература и следи творчеството на Димчо Дебелянов, Христо Смирненски и Пейо Яворов. През 1924 г. започва обучението си в Софийския университет – романска филология и слуша лекции при известните учени проф. Михаил Арнаудов, проф. Стефан Младенов и Константин Гълъбов. По-късно специализира в Университета на гр. Дижон (Франция). Няколко години Димо Минев е гимназиален учител, а от 1934 г. е преподавател по френски език във Висшето търговско училище във Варна. Там той упорито и последователно събира документи и данни за историята на родния си град – разпитва съгражданите, проучва архиви, вестници и записва спомени. Интересува се от творчеството на Никола Козлев и Цани Гинчев и има определена заслуга за популяризирането им като творци с национална значимост.

През 1944 г. Димо Минев отпечатва във Варна своята книга „Град Лясковец – минало, сегашно състояние и дейци”. Той издава солиден научен труд от 357 страници, поднесен на достъпен и четивен език. В 20 глави авторът разглежда географското разположение на града, заселването, борбите за национално освобождение през Възраждането, ролята на манастира „Св. Св. Петър и Павел”, както и развитието на града след

Освобождението. Димо Минев дава интересни данни за броя на населението на Лясковец през годините, представя старинни обичаи и семейства, представя местния говор и неговите особености. Авторът е точен и прецизен, отнася се с нужната критичност към всяко сведение и факт, което не е достатъчно добре документирано.

Втората част на този уникален по своята изчерпателност труд ни представя биографиите на просветители, писатели, учители и патриоти от Лясковец. В 30 кратки очерка Димо Минев пише за национално значими личности – Максим Райкович, Никола Козлев, Цани Гинчев, Добри Ганчев, Моско Москов, дейци на Възраждането и свободна България. Книгата на Димо Минев за историята на Лясковец се превърна в ценен справочник за всеки краевед, етнограф и изследовател на политическите ни движения. Впоследствие родолюбиви лясковчани организираха издаването на два сборника със статии за миналото на Лясковец, но тяхното подготвяне стана възможно след като бе използван фактологическия материал в труда на Димо Минев.

Той умира през 1980 г. и оставя ценно творчество - книги и статии, публикации на документи. В най-хубавите години от своя живот, с младежка устременост и огромна работоспособност / от 1939 – 1944 г. / той посвещава на миналото на Лясковец. Димо Минев предпочете да подготви история на родния град пред примамката да напише дисертация, да се окичи с научни титли и звания. Неговият труд не е загубил своите научни качества и днес продължава да бъде ценен справочник. Горд съм, че нашите съграждани Стефан Поптонев и Димитър Дервишев – кмет на Община Лясковец подготвиха и издадоха фототипно издание на тази книга, което е един жест на благодарност към един добросъвестен и обективен изследовател на миналото на нашия град. Уверен съм, че Димо Минев ще има своите читатели и в бъдеще.

ЕНЧО ДОЧЕВ - НА ПОЛЗУ РОДУ БОЛГАРСКОМУ

МАРИЯ ШАЛАВЕРОВА

Знае се, че през тринадесетвековното си съществуване българският народ е създал многостранна духовна и материална култура – за себе си и за другите.

Но се и знае, че част от сътворено-то е унищожено – от нашественици, от злосторници, от невежи, от времето. Ценности се унищожават и в наше време.

Днес има ред институти, които се грижат за издирването и съхраняването на всичко значимо, свързано с нашето минало, с живота, борбите и културата ни. Хиляди научни работници и специалисти се трудят за осъществяването на тази цел.

Има и мнозина люде, които не по професионален дълг, а подтиквани главно от родолюбиви чувства издирват и дават на музеи и архивохранилища документи, снимки, предмети, изследвания за родове и пр. Понякога хващат перото и записват предания, народни песни и обичаи, поговорки, разкази на очевидци за важни исторически събития

Тези радетели обикновено нямат амбицията да пишат трудове (защото не са учени, но с тяхна помощ и това могат да сторят) или да търсят материални облаги (макар да се срещат и такива „иманяри"). Те просто вършат полезна за родинознанието ни събирателска дейност – те са скромни СЛЕДОВНИЦИ-РОДОЛЮБЦИ!

Сред плеядата такива се нарежда и създателят на Лясковския исторически музей, краеведа и родолюбец Енчо Дочев.

Домът му се намира на улица „Никола Козлев" в град Лясковец, която е залазила цялата романтика и красота, завещани от нашето Възраждане. Стопанинът обикновено въвежда гостите си в най-голямата стая, където има много книги и картини – рисувани от него. Повече от три десетилетия Енчо Дочев неуморно събира и съхранява всичко ценно, свързано с миналото и настоящето на град Лясковец. На събирателната дейност, която върши безкористно, биха могли да завидят мнозина музейни и архивни работници. Нему щастието често се е усмихвало – десетилетните усилия са възнаградени със сполуки.

В биографията на учителя по рисуване няма нищо необикновено, ако не се смята, че е връстник с двадесети век. Роден в Лясковец. Той

завършва гимназия в град Горна Оряховица, откъдето отива да учи в художествената академия в Дрезден. След завършването й става учител по рисуване. Съдбата го води в различни български селища, на най-дълго е учител в Горнооряховската гимназия.

Включва се в обществения и културния живот. През 1919 г. участва в ученическа стачка в град Горна Оряховица. Като член на стачния комитет с делегацията е ходил при министъра на просветата за преговори. Той е един от основателите на туристическото дружество в Лясковец, което организира в началото на 1917 г. първия ученически туристически събор.

Като учител в Килифарево (1925 – 1929) организира в района седем червенокръстки дружества.

Дългогодишен деец на местното читалище „Напредък 1870", като за 1956 – 1964 г. Енчо Дочев е негов председател. За тези си дейности той има високи отличия.

Енчо Дочев е пресъздал на своите художествени платна родовите колени на лясковчани – лозарството и гурбетчийското градинарство. Особено се открояват картините: „Пазар", „Гроздобер", „Посрещане на таткото". Сред платната, разкриващи историческите събития в родния му град се отличават: „Хайдут Сидер и Черен Арап" (по поемата на Никола Козлев). „Капитан дядо Николовото въстание 1856 г." и картини, разкриващи новата и най-новата ни история на града ни. Част от четиристотинте рисунки на учителя са откупени, много други – подарени на приятели и обществени организации, а най-голямата част се съхраняват в собствената му къща.

Лясковец, град с десетина хиляди жители, има два музея – Музей на революционното движение и музей на гурбетчийското градинарство, който е единственият специализиран в света. Всички лясковчани знаят добре, че те са дело най-вече на учителя по рисуване Енчо Дочев.
Именно той след 1952 г. обикаля всяка къща в града и събира старинни дрехи, битови предмети, снимки, документи; които подрежда в къщата на Стойчо Куркев. Негова е заслуга да се открият и предадат на музея знамената на бившите градинарски дружества.

Заслуга на учителя Дочев е да подарят на музея личните си архиви и ценни вещи:

- Никола Досев – сребърни предмети за лична украса от XIX век: обеци, пафти, колани;
- Васил Качамаков – снимки от антифашистката борба;
- Георги Папов – лични архиви и кореспонденции, като политзатворник;
- д-р Йорданка Димитрова – турски документи от XVIII век за поземлена собственост;
- семейството на Марин Рашков – облеклото на баба Елена Цонзарова – съпруга на Марин Цонзаров (председател на местния

революционен комитет след обесване на Апостола на свободата).

И така, ден след ден – 840 предмета, документи, снимки. Те бележат усърдната многогодишна дейност на учителя-краевед. Негов личен късмет е откриването на:

- един оригинален екземпляр на „Неделник” от Софроний Врачански (1806 г. са отпечатани само хиляда броя);
- „Православное учение” (съкратено богословие) в превод на Иларион Макариополски;
- руски богослужебни книги от началото на XIX век;
- учебници от 1852 г., ползвани в лясковските училища;
- печатът на едно от училищата.

Енчо Дочев владее немски и руски език. Изучава самостоятелно старотурски. Всичко това му помага да разчита документи, свързани с живота на предците му в годините на турското робство и отношението на великите сили спрямо българите.

Учителят събрал и записал и някои особености в говора на лясковчани и техни любими поговорки.

Когато започва реставрацията на Петропавловският манастир според становището на арх. Георги Рогев, часовниковата кула е възстановена не само на останките от основите й, но и на базата на рисунката, направена от Енчо Дочев, тъй като е липсвала всякаква документация.
Събраното за миналото на Лясковец Енчо Дочев е подредил в своя труд от 220 печатни страници (лична пишеща машина) под заглавието „Град Лясковец през вековете”. В този личен краеведски труд има факсимилета на документи, снимки и схеми – някои от които са единствени.

Ако е необходимо най-кратко да се обобщи събирателната дейност на краеведа Енчо Дочев, следва да се каже, че нейната стойност не може да се търси само в количеството. По-скоро това е всеотдайност, пример на вещо отношение към старините, неуморимост при издирването на факти, събития, личности. Всичко това е на база на многократни посещения в домовете на своите съграждани, разговори с тях и убеждавания. Съпътствани са и от писмени кореспонденции с много селища, както в страната така и извън нея, в които има лясковчани – наследници на гурбетчиите-градинари. Радостен е от плодовитото следовничество и от идването на неговата по-млада смяна - учителката по история Марийка Давидова, археолога Петър Славчев, архитекта Георги Рогев.

ПАМЕТНИЦИ НА РУСКИТЕ ВОЙНИЦИ В ЛЯСКОВЕЦ

ВЕСЕЛИН ПАУНОВ ПАУНОВ

Лясковец е едно от малкото селища в България имащи пет църкви и един манастир. Като селище принадлежащо на Кера Тамара /сестра на цар Иван Шипман/ и чийто жители разнасят славата на гурбетчийството, със специален султански ферман, от XV век то се ползва със статут на войнуганско селище.[1] За това лясковчани са начело в борбите за българска светска просвета, независима българска църква и национално освобождение. Лясковец в периода на Българското възраждане дава над 43 видни просветни дейци. Ученикът на архимандрит Максим Райкович - Никола Козлев, първи изгаря гръцките църковни книги, в резултат на което в лясковските църкви и манастира се чете и пее на църковнославянски език. В хода на Руско-турската освободителна война, Лясковец дава 39 опълченци и над 25 преводачи, разводачи и разузнавачи.

В Лясковец свободата е донесена от XXIII Донски казашки полк /от отряда на генерал Гурко/ на 24. 06. 1877 год. Лясковчани посрещат с цветя, хляб и сол, музика и песни руските освободители, с които присти-

га и Иван Цанев (Степанович) Каляндjиев. Същият организира лясковчани за направата на мост над река Янтра при с. Долна Оряховица, за да се улесни преминаването на руската артилерия. Като важен стратегически пункт на руските войски по посока Елена, Балкана и Османпазарското направление
в Лясковец в изпълнение на Заповед № 3017 от 24. 12. 1877 год. са разположени последователно 94 пехотен полк, 24 артилерийска бригада, 93 Иркутски полк и 94 Енисейски полк.[2]

Главният руски лазарет се е намирал в Лясковец в църквата „Св. Атанас". Тежко ранените войници от сраженията при Елена и Марян са намирани подслон и лечение в Лясковец.

До 1913 год. /голямото земетресение/ във всеки, лясковски църковен двор признателните лясковчани са поддържали единичните паметници на десетки руски войници, починали в хода на освободителната война в нашия район.

Паметникът, издигнат в знак на почит и уважение към руските освободители поручик Иванович от 41 пехотен Селенгински полк и свещеник Смирнов от 47 Якутски полк в църквата „Св. Димитър" е обявен за паметник на културата с решение от 1970 г. на Комитета за изкуство и култура.[3]

С решение на Общински съвет Лясковец е предприето реставрирането му. Доцент Панайот Димитров извършва проекта, РПК – гр. Лясковец дава средствата, а БКС – ООД извършва реставрационната дейност през 1998 год. Същият е обявен и за паметник с историческо местно значение.

БЕЛЕЖКИ:

1. Минев Д., Град Лясковец. Минало, сегашно състояние и дейци, В., 1944, с. 18
2. Цонева, Р., Лясковец в миналото. ВТ, 1994, с. 165
3. В. Държавен вестник., бр. 40, 1970

ПЕТРОПАВЛОВСКИЯТ МАНАСТИР - ЦЕНТЪР НА РЕВОЛЮЦИОННА БОРБА

ИВАН НИКОЛОВ КЪЦЪРКОВ

Политическото освобождение и възстановяване на независимата българска държава е главната задача, която е стояла пред народа ни във вековете на турско робство. Противодействието срещу чуждата власт е постоянен елемент в живота на всяка българска генерация.

В периода XV – XIX век широко разпространение има хайдушкото движение. Доброто разположение на манастира „Св. Св. Петър и Павел" над Лясковец и здравото национално чувство на обитаващите го монаси, става възможно той да се превърне в скривалище и склад на оръжие в годините на османски гнет. Предания и легенди разказват за чутовните подвизи на смели войвода, като Кара Добри, които често са намирали подслон в Петропавловската обител.

В годините на турската власт населението на Лясковец се е ползвало със статут на войнуци, в резултат на което то си останало чисто българско. Това обяснява защо Петропавловският манастир се явява център на три въстания.

Първото е известно в историята като Марино въстание. Избухнало през 1700 година, като отзвук на жестоко потушеното Второ Търновско въстание от 1686 година и на Търновското младежко съзаклятие от 1695 година с предводител Стоян войвода. Главни организатори били вдовицата Мара, синът й Стоян и гайтанджията Мирчо. Георги Димитров пише: „Денят за вдигане на въстанието бил определен за 25 април 1700 година"[1]. В деня на въстанието манастирът се изпълва с поклонили, т.е. въстаници. Тук се развява знамето и предвождани от игумена на манастира – архимандрит Софроний и монаха Йероним се отправят към планината. Близо до Арбанаси, Търновският аянин ги посрещнал с потеря, която въстаниците разбиват за кратко време. Успехът на въстанието не

траял дълго. От Одрин с редовна войска пристигнал Омер паша, който успява да разбие въстаническите отряди, след като те свършили патроните и барута. За последиците от това въстание четем в изследването на Звезделин Цонев: „Игуменът Софроний и монахът Йероним мъченически загинали, запалени живи в една килия на манастира. Другите монаси също пострадали. Светата обител била разграбена, метохът запален и стопанството оплячкосано”.[2]

През XVIII век духът на българите в този край е подържан от Хайдут Сидер /родом от Лясковец/ и Узун Петко.

След жестокото потушаване на въстанието от 1700 година до 1835 година българин за игумен на манастира „Св. Св. Петър и Павел” не бил назначаван. Първият такъв е архимандрит Максим Райкович.

Второто е известно в историята като „Капитан дядо Николовото въстание” през 1856 година. Според историческите изследвания две са причините за вдигането на въстанието, а именно:

- отгласът на Кримската война;
- разочарованието от неприлагането на Хатихумаюна.

Дейна помощ в подготовката на Никола Филиповски оказали от Лясковец – Никола Козлев, Енчо Узунов, Христо Касабов и синът му Гани, поп Христо Капнилов и други. Определен бил денят на въстанието – 15 август. За него узнава Търновският управител Галиб паша, който извиква Никола Козлев, предупреждава го и го пуска да се върне. Същият предупреждава Никола Филиповски и го посъветвал да отложи въстанието, тъй като от Шумен е пристигнало подкрепление. Въпреки това дядо Никола нарежда да се сбере четата в манастира. Относно датата на събиране на въстаниците има три становища:

- Георги Димитров сочи дата 28 юли;
- Хр. и П. Рьбенски сочат 29 юли;[3]
- Моско Москов сочи 31 юли.

Приемам за начален ден на въстанието 29 юли, тъй като на 31 юли, според Недю Александров[4], четата е била в Соколския манастир, където е направен молебен. В Петропавловския манастир пристигат от Лясковец девет души – поп Стоян Брусев, Илия Пеев, Иван Слабаков, Йорго Николов, Никола Шутилов, Йорго Бояджийчето, Христо Топалов, Петър Манолов и Стоян Мръцмустаков; от Елена – Стоян Камбуров; от Ямбол – Ради Колесов и от Търново – Сенко Сурвичков и Иван Търновски. Тринадесетте доброволци предвождани от Никола Филиповски през Капиновския манастир се отправили за Габровския балкан. По пътя към тях се присъединили стотина колибари, но поради липса на оръжие скоро ги изоставили. В завързалата се битка с турска потеря на моста пред Габрово, четата била разбита, а капитан дядо Никола по-късно бил предаден и убит в махала Дончевци. Проф. Александър Бурмов пише: „... въстанието спомага за избистряне и активизиране на политическото съзнание на българския народ през втората половина на петдесетте и началото на

шестдесетте години на миналия век”[5]. За отзвука от Капитан дядо Николовото въстание Леса Табакова пише: „Като последица от потушената дядо Николова завера била предизвиканата анкета за положението на раята в Турция. Австрийският и руският консули в Търново ходили в Габрово за да проучат какви са били целите на бунтовниците. Разбрали и докладвали на своите правителства, че поробеното население се вълнува почти навсякъде поради порочната турска управия, насилия, грабежи и издевателства по селата”[6]. Няма сведения за пострадали монаси и претърпени поражения на манастира „Св. Св. Петър и Павел” над Лясковец.

Шест години по-късно Петропавловският. манастир става изходен пункт за „Хаджи Ставревата буна”. Това въстание е подготвено по указание на Георги Раковски. Дейна помощ на хаджи Ставри и неговия помощник – Никола Паскалев, указва игумена на манастира хаджи Йоасаф. На 15 юли 1862 година от Петропавловската обител тръгва 70 членна въстаническа чета водена от игумена хаджи Йоасаф, който я оставя в Капиновския манастир и се връща, за да бъдат отстранени всякакви подозрения спрямо него. Но други чети не се явяват в Къпиновския манастир и хаджи Ставри разпуска четата. Едни от въстаниците са избити от турски потери, други – съдени, а трети като хаджи Йоасаф и брат му хаджи Теодосий – заточени в Диар Бекир. Там игумена на Петропавловския манастир умира, а брат му дочаква Освобождението, завръща се и става монах в Преображенския манастир.

Манастирът „Св. Св. Петър и Павел” над Лясковец става сигурно убежище и за Апостола на свободата – Васил Левски, който през 1872 година е пренощувал в него.

При подготовката на Априлското въстание през 1876 година в Петропавловския манастир намират подслон Георги Измирлиев, Иван Семерджиев, Стефан Стамболов и други.

На турската власт е било добре известно що за бунтовно гнездо е светата Петропавловска обител. За това говори и фактът, че на 16 май 1876 година Фазлъ паша, завръщайки се от потушаването на въстанието в Дряновския манастир, заповядва да заложат оръдията срещу манастира. Поради намесата на местните първенци, той е спасен от разрушение, за да продължи да бъде разсадник на духовна и светска просвета.

БЕЛЕЖКИ:

1. Димитров Г., Княжество България, ч. II, 1896
2. Сп. Родина, г. II, кн. 2, Предпоставки на заверата.
3. Гъбенски Хр. и П., История на града Габрово и габровските въстания, 1903.
4. Александров Н., История на девическият манастир „Светите апостоли Петър и Павел”, 1982.
5. Сп. Исторически преглед, кн. 6, 1956, с. 106.
6. Сп. Духовна култура, кн. 3, 1963

ПЕТРОПАВЛОВСКИЯТ МАНАСТИР - ДУХОВЕН ЦЕНТЪР

ЕЛИЦА ПЕТРОВА ГЕОРГИЕВА

В годините на турско робство православната църква чрез двете си нива на своята организация - енориите и манастирите, е покривала цялото етническо пространство на българите. Тя е единствената институция изграждаща трайни връзки между населението от отделните региони и подържаща религиозната и национална принадлежност на българите.

В запазилите се манастири бавно се разгарял духовният живот чрез богослужби и проповеди на български език. Скътаната българска книжнина послужила за превръщане на някои манастири в прикрити училища за подготовка на свещенослужители и учители.

През XVIII век се утвърждават килийните училища при манастирите и енорийските храмове. Те са зародишната клетка на богословските и светски училища през последните години на двойно робство.

През втората половина на XIX век наред с икономическия подем настъпва и духовният. Станало ясно, че успешна борба срещу засилилия се политически и духовен гнет може да се води само с просветени хора. В статии и дописки по страниците на излизащите вестници в Цариград и Букурещ, оживено се разглеждал въпросът за откриване на богословски училища, като отговор на гръцкото духовенство, което все повече засилвало борбата срещу използването на църковно-славянски език в храмовете. Забележителни по този въпрос са статиите и съобщенията във вестник „Цариградски вестник” от края на 1859 и началото на 1860 година. В същия вестник от 1863 година дебело е подчертано „… свободата ще дойде чрез църквата и манастирите, но с образовани хора”[1]. Вестник „Право” през 1869 година обширно коментира подхвърлената идея за откриване на богословско училище в Стара Загора, или превръщането на Пловдивското общообразователно в такова.

Предпоставките за откриване на Първото висше учебно заведение по богословско в манастира „Св. Св. Петър и Павел” над Лясковец на 11 май 1874 година са:

- I – та е всеобщата убеденост, че вяра без просвета не води към прогрес, а към фанатизъм, както и просвета без вяра води към пълна анархия;
- II – та е публикувания през 1870 година специален султански ферман провъзгласяващ създаването на самостоятелна българска църква под името „Българска екзархия”;
- III – та е назначаването през 1872 година за първи Търновски митрополит на Иларион Макариополски – духовникът, който пръв 12 години преди това формално обяви неподчинението на българите спрямо Цариградската патриаршия;
- IV - та е осъществяване на приемствеността с Евтимиевата книжовна школа, тъй като манастирът „Св. Св. Петър и Павел” е близо до епархийския център;
- V – та е местоположението на Петропавловския манастир.

Разположен върху гранитни скали сред разкошна гора, външният му вид, гледан отдалеч, внушава респект и духовно преклонение. Като се прибави обгръщащата го тишина и богати хигиенни условия, така необходими за едно духовно учебно заведение, става ясно защо светата обител над Лясковец е предпочетена за създаването на Първото висше учебно заведение по богословие в българските земи четири години преди Освобождението.

През септември 1873 година епархийският съвет в Търново единодушно възприема предложението на Иларион Макариополски за създаване на богословско училище в манастира „Св. Св. Петър и Павел”. Решено било негов пръв ректор да бъде Недю Жеков от Лясковец, завършил с отличие богословие и философия в Белград. Утвърдено било финансовото обезпечаване на духовната семинария да се осъществи от приходите на самия манастир, от таксата на учениците и от Търновската епархия.

На 11 май 1874 година с водосвет и молебен тържествено е открита Първата духовна семинария у нас. За широкия отзвук, който има това събитие съдим по материалите във вестник „Източно време” и списание „Век”.

В университетското издание на сборника „Петропавловският манастир – средище на духовен живот”, Николай Горанов дава сведения, че курсът на обучение е четиригодишен[4], а Недю Александров – автор на „История на девическия манастир „свети апостоли Петър и Павел”, посочва обстойно петгодишния цикъл на обучение[5].

Приемаме за вярно второто твърдение, не само защото Недю Александров е бил секретар на Великотърновската и Старозагорската митрополии, но и защото то се потвърждава и от публикуваните, макар и

късно, спомени в списание „Духовна култура” на един от първите 40 възпитаници на Петропавловската духовна семинария – Иван П. Церов.

В Петропавловската семинария са учителствали Никифор поп Константинов, Христо Брусев, Йосиф Стоянов, Нестор Марков, Иван Гюзелев, Петър Генчев /брат на Цани Гинчев/ и архимандрит Теофил Добринов. От 1875 година до Освобождението в училището има дружество на семинаристите „Познай себе си”, което разполага с библиотека, където кипи оживен духовен живот. По-късно библиотеката му се влива в библиотеката на сегашния Софийски университет „Климент Охридски”. На 23 юни 1877 година, когато руските войски идват в Търново, богословското училище прекратява своята дейност. Новата власт, временно ръководена от висшите руски служители, проявява не само зачитане на училището, но и го подпомага материално. За това има данни в главното изложение на д-р Константин Иречек относно състоянието на учебното дело в Княжество България, където пише: „С рапорт до Негово Сиятелство княз Дондуков-Корсаков от управляващия отдела по народното просвещение Марин Дринов е отпусната сумата 25 000 франка за изграждане на новото Петропавловско духовно училище”[6]. През септември 1878 година семинарията продължава да действа с нов ректор – епископ Климент Браницки /по-късно Търновски митрополит/. Обучението прераства в шестгодишен курс. Петропавловската семинария преминала под ведомството на Министерството на народната просвета. На 5 септември 1886 година Петропавловската семинария е закрита с решение на Народното събрание. Тя е пренесена като специално духовно училище към Търновската мъжка гимназия. Тук тя съществува като „Трикласно специално духовно училище”, до 1892 година. По-късно е наречена „Великотърновско духовно училище”, което е отделено от Търновската мъжка гимназия. С министерска заповед от 25 август 1895 година то окончателно е закрито и пренесено в Самоков. През 1903 е преместено в София като Софийска духовна семинария.

Първото богословско училище в Петропавловския манастир просъществувало 12 години и подготвило видни български духовници, като Неврокопския митрополит Иларкон Пенчев, Битолския митрополит Григорий Захариев, както и видни учители, учени и държавници, като Моско Гайдов, Димитър Цухлев, Моско Москов, Никола Станев, проф. Васил Златарски, Стоян Костурков и много други.

От 1 октомври 1925 година в Петропавловския манастир с решение на Негово Високопреосвещенство Търновския митрополит Филип се създава Църковно-певческо училище „Иларион Макариополски”.[7] За управител на училището е назначен йеромонах Сергей Чернов. От приетия Устав се вижда, че ежегодно, в продължение на шест месеца, има курс за певци и четци за православните църкви в цялото царство. Приет е и Правилник за вътрешния ред, от който става ясно, че строгият ред в манастирския комплекс спомага за овладяването на трите учебни разде-

ла:
- I-ви раздел – Източно пеене;
- II-ри раздел – Славянско четение;
- III-ти раздел – Църковен ред.

Първата учебна година са завършили 55 курсисти, след успешно полагане на изпити в края на учебния курс. Църковно-певческото училище продължило да действа до 1927 година, поради липса на грижи, както от страна на Светия Синод, така и на светската власт.

От изнесеното до тук се вижда, че в продължение на век Петропавловската обител е била център на оживен духовен и просветен живот. А днес манастирът, макар че е отворен ежедневно за поклонници. Наймного приема такива, на храмовия си празник – Петровден, на Великден и Коледа.

БЕЛЕЖКИ:

1. В. Цариградски вестник, бр. 22, 1863.
2. В. Източно време, бр. 21 – 27, 1874.
3. Сп. Век, бр. 20, 1874.
4. Сб. Петропавловският манастир – средище на духовния живот, 1992, с. 35.
5. Александров Н., История на девическия манастир „свети апостоли Петър и Павел”, 1982, с. 101 – 102.
6. виж № 5
7. ДА – В. Търново, ф.74, а. е. 97.

ЧАСОВНИКОВИТЕ КУЛИ В ГРАД ЛЯСКОВЕЦ

ГАЛИНА СТОЯНОВА,
ПЕТЯ ЧЕРТОЯНОВА

Вечният стремеж на човека да определя времето го кара да измине дългия път от наблюденията на небесните тела, до различните видове часовници – слънчев, воден, пясъчен, механичен, автоматичен и други.

От кога се появява часовника в живота на човека? От кога навлиза в бита на българина? Какво знаем за едно от направленията на културно-историческото богатство на родния ни град Лясковец – часовниковите кули? Въпроси, чиито отговори даваме в нашата разработка.

В хода на проучвателно-събирателната си дейност много ценна помощ със своите спомени ни оказаха нашите съграждани: арх. Георги Рогев, археолога Петър Славчев, ставрофорен иконом Николай Горанов. Благодарим за предоставените ни кратки исторически справки на свещеник Николай Чочев и семейството на починалия ставрофорен иконом Николай Геранлиев. Използвали сме трудовете на Димо Минев, Недю Александров, Иван Загорски, Христо Темелски и публикации във вестник

„Земеделско знаме” и вестник „Зов”. Благодарим на служителите от отдел „Архитектура и благоустройство” от града ни, за предоставените ни документи относно „Паметниците на културата в Община Лясковец”.

Първата часовникова кула в град Лясковец била построена през 1866г., до тогавашната съборена църква „Свети Николай”. Каменните плочи на кулата, вградени в нейните зидове посочват точната дата на строежа – 5 май, както и имената на жителите, които със средства и труд са участвали в него. Тази часовникова кула просъществувала до началото на XX в. През ноември 1901 г. по време на изборите, които се провеждали в града, се запалила сградата на читалището и огнената стихия опожарила и часовниковата кула, а земетресението през 1913 г. напълно разрушило каменните й зидове.

Втората часовникова кула в град Лясковец се намира в църквата „Свети Васил”. Земетръсът през 1913 г. съборил и тази църква, но още през 1914 г. тя е наново съградена и украсена от Йорго хаджи Янков. През 1934 г. Добри Ганчев (1854 – 1936) подарява пари и бива издигната камбанария с градски часовник с циферблат.

Третата часовникова кула в нашия град се намира в двора на манастира „Св. Св. Петър и Павел”. Часовникът е уникална придобивка, подарена на манастира от религиозното и родолюбиво семейство на нашите съграждани, Мария и Жорж Къцаркови (двамата зъболекари в Женева, Швейцария).

Часовникът има циферблат с размери 116/130 см, с позлатени стрелки, електронен, снабден с уредба, когато спре тока да продължи да работи, а когато се възстанови тока автоматично да се включи. С камбанен звън се отбелязва всеки половин час и също така поредните часове. Той е изработен по специална поръчка в часовникарска работилница в град Берн (Швейцария). Стойността му е около 200 000 щатски долара. Един от хората спомогнал за реставрирането на камбанарията и поставянето на часовника е архитект Георги Рогев.

Часовниковите кули в нашия град са се запазили до днес. Те обогатяват градския дизайн и създават среда, в която хармонично се експонират ценните сгради от миналото на града ни, позитивния дух на една отминала епоха – изпълнена с борби, надежди, безпределна вяра в доброто бъдеще и не на последно място здравия морал, обич и твърд дух на нашите предци, устоял през превратностите на времето. Необходимо е да се научим да обичаме и милеем за нашия роден край, да умеем да ценим, познаваме и се гордеем с нашето минало, защото то определя самобитността ни, то ни възпитава в родолюбие, коректност и красота.

ПОЯВАТА НА ГРАМОФОНА И РАДИОТО В БЪЛГАРИЯ И В ЧАСТНОСТ В ЛЯСКОВЕЦ

МАРИЕТА МАНЕВА
РЕНЕТА МИЛУШЕВА

Грамофонът и радиото разкриват стремежа на човека за усъвършенстване на своя бит и утвърждаване на техническата комуникативност.

През 1878 год. е изработен грамофонът. Вестник „Марица" от октомври същата година ни уведомява: „... Господин Лонг ни показа друг интересен инструмент още по-чудесен... една машина, съставена от дебело кросно, през което минуваше една вита клечка. Той започна да върти витлото, кросното започна и то да се движи и по това кросно се тътреше една кутийка, не по-голяма от сребърна рубла. Но, о, чудо! От тази кутийка започнаха да излизат думи: Аз съм фонограф, казваше тази кутийка по български, дошъл съм право от Америка, говоря добре български, гръцки знам малко. След тези думи в кутийката захвана да пее една английска песен." На Пловдивското изложение през 1892 год. огромен интерес предизвиква фонографът, който е създаден през 1877 год. От публикации в периодичния печат стигаме до извода че до Първата световна война грамофонът намира приложение предимно в по-големите кафенета. В бита на българина навлиза масово между двете световни войни. Първият грамофон в града ни се появява през 1922 год. в дома на Димитър Буров.

На 07. 05. 1895 год. руският конструктор Александър Сергеевич Попов създава радиото. За първи път българите слушат радио през септември 1921 год., когато са пригодени апарати в телеграфната станция зад гарата в София. Вестник „Зора" от 1928 год. ни дава сведения, че 95 селища в България са радиофицирани с общ регистриран брой 992 радиоапарата, от които 5 са в гр. Лясковец.

През 1929 год. се създава първият радиолюбителски съюз „Родно радио". Организираното радиолюбителство в града ни започва в края на 1948 год., за да намери широко разпространение през 70-те години на XX век сред учащите, чрез кръжоците по ТНТМ /техническо научно творчество на младежта/.

До началото на Втората световна война в България има 2000 радиоапарата, а в Лясковец 57. От края на 60-те години на XX век в България се развиват шест радиоспорта:

- радиотелеграфия; радиомногобой;
- радиозасичане; радиокъсовълнов спорт;
- радиоултразвуков спорт; радиоконструкторство;

Радиотелеграфията е въведена в България през 1912 год. за нуждите на армията. През 1983 год. на европейското първенство в Москва българския отбор стана вице-шампион. С появата на радиото се поставя

началото и на радиожурналистиката. За целта към СУ „Климент Охридски” е открит факултет по журналистика, който да подготвя високо квалифицирани кадри. През 1945 год. Радио София въвежда втора програма.

Днес, почти всяка къща в Лясковец е радиофицирана. Две трети от гражданите могат ежедневно да слушат програмата на Кабелно-Радио Лясковец. Желаещите да видят един от първите грамофони, донесени в родния ни град могат да посетят музея на градинарството, където се съхранява.

От дотук изнесеното се вижда, че градът ни е крачил в крак със световните нововъведения.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

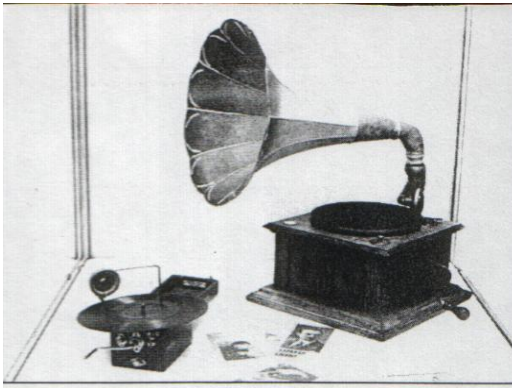

Грамофон, 20-те години и джобен грамофон

Грамофон “His Master’s Voice”

ФОТОГРАФИЯТА, КИНОТО И РЕКЛАМАТА

ТЕОДОРА ДИМИТРОВА
ТОНЯ ГЕОРГИЕВА

Фотографията, киното и рекламата не са много често разглеждани в развитието си както в света, така и в България. Затова като дългогодишни членове на клуб „Родолюбие” в СОУ „Максим Райкович”, град Лясковец решихме да проследим развитието на фотографията, киното и рекламата в България и респективно в родния ни град. Научната ни ръководителка Марийка Давидова ни насочи към дългогодишния киноработник в града ни Иван Минчев и Живка Джежева – специалист от Кинобаза гр. Горна Оряховица. На тях и на Милко Кулов благодарим за оказаната ни научна и методическа помощ при разработване на темата.

И трите дяла – фотография, кино и реклама са богати на съдържание и разнообразни по вид.

Фотографията се появява в началото на XIX век, а в българските земи през 1830 г., като се използва за моментни снимки. Откопирването е ставало в дома на фотографа. В началото на XX век е открито първото фотоателие на „Моста” в града ни. До 50-те години на XX век броят им нараства на три – „На Пазаракя” и „На Бързаката”. От началото на 60-те години на XX век до този момент фотоателието в града ни е само едно.

Киното се е появило във Франция през втората половина на XIX век чийто създател е Луи Люмиер. В България първата кинопрожекция е през 1897 г. в гр. Русе. Началото на българската филмова хроника се поставя през 1909 год. През 1908 година в гр. София е открит първият киносалон „Модерен театър”, а през 1910 година – „Одеон”. Същата година е създаден първият научнопопулярен български филм „Българският селски живот”. През 1915 г. се появява първият игрален филм „Българан е галант” на Васил Гендов. До началото на 30-те години на XX век филмите са били неми, с надписи. Едва през 1933 г. Васил Гендов успява да създаде първият звуков български филм „Бунтът на робите”. Днес българското кино се развива в четири направления – научно-популярно, документално, анимационно и игрално.

За рождена дата на кинорекламата се приема 27. 02. 1897 год., когато в България за първи път се осъществява прожекция с кинематограф. Софийският вестник известява читателите си за събитието. В последствие във вестниците се поместват съобщения за предстоящи кинопрожекции и кратки анотации на предлаганите филми. Така в края на XIX век кинорекламата се обособява самостоятелно от печатната.

В нашият град киноразпространението се свързва с управителя Атанас Махленски поставил началото в читалище „Напредък” през 1928 год. и кинооператора Николай Матров. През 1949 год. след успешно издържани изпити в София като киномеханик започва да работи Иван

Минчев. В края на 50-те, началото на 60-те години на XX век колектива се разраства – билетен касиер и хигиенист е Верка Караиванова, касиер Сийка Проданова и художник е Антон Борисов. В периода 1969 – 1979 година управител на киното в града ни е Йордан Георгиев. След това този пост се заема от Иван Минчев, а през последното десетилетие на XX век от неговия син Сашо.

Техниката, с която е било оборудвано киното, първоначално е с марка „Ернемаи", а в последствие с „Балкан". След това, киното работи с марка „Меоптон 4" – 2 бр. и усилвателна уредба „Тесла".

От казаното до тук става ясно, че фотографията, киното и рекламата колкото и самостоятелни направления да са, те са неразривно свързани помежду си. Будните и жадни за новости наши предци и местоположението на града ни, спомагат да се обогати бита и духовността ни.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

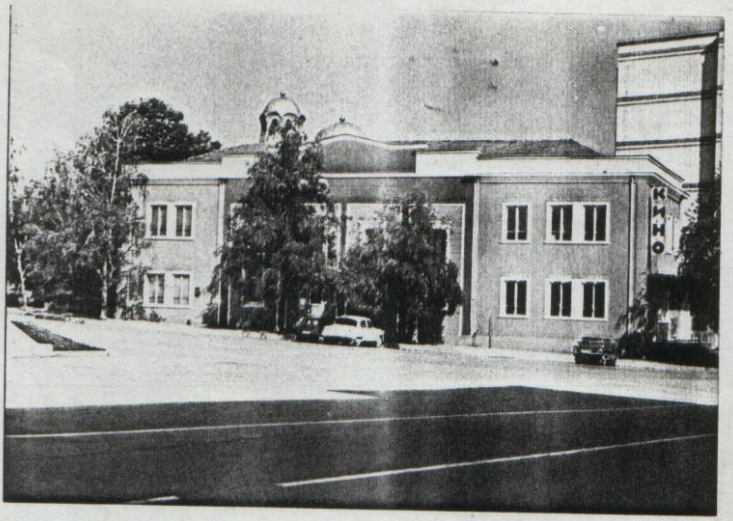

Лясковецъ.—читалище „Напрѣдъкъ".

ПЕЧАТНОТО ДЕЛО В ГРАД ЛЯСКОВЕЦ

АЛЕКСАНДРИНА ДИМИТРОВА
ДАНИЕЛА НЕДЕЛЧЕВА
ЛИЛИЯ НИКОЛОВА

Информацията е онзи феномен на модерната цивилизация, без който развитието на духовния живот, на политическата демокрация и на модерната икономика биха били немислими.

Свободата на словото и печата създава условия за реализиране на едно от основните човешки права, а именно правото на информацията.

Печатните издания в България след Освобождението до наши дни се роят неограничено. Лясковец в годините след Освобождението през различни периоди от време е имал свой печатен орган. Това ни заинтригува и решихме да проучим периодичния печат във Великотърновския регион и респективно в град Лясковец. Научния ни ръководител Марийка Давидова ни насочи към бившите главни редактори на „Лясковския вестник" – Снежана Петрова, Тодор Лицов и Миролюб Влахов, чиито спомени записахме. Много ценна помощ ни оказаха Бисерка Йорданова-Пенчикова, Климентина Дойчинова, Цветанка Георгиева, както и инж. Савка Бабулкова – заместник директор на печатница „Абагар" – гр. Велико Търново.

Началото на българския периодичен печат е сложен през 1844 г. Във Велико Търново през 1891 г. е открита печатарска работилница. Тук са работили Димитър Благоев и Любен Каравелов. На 1 октомври 1951 г. във Велико Търново е открита държавната печатница „Димитър Найденов" с първи директор Борис Димитров.

През 1897 г. Симеон Минчев печатар в град Горна Оряховица, открива печатарски клон в нашия град Лясковец.

Първият вестник издаден в града ни е „Утро" с главен редактор Петър Георгиев и отговорен редактор Марин Павлов. Единственият брой е излязъл на 15. 06. 1901 г. Съдържал е политически и дневни новини. На 29. 07. 1901 г. излиза и вестник „Лясковска поща" под редакцията на Иван Павлев. Излезли са 4 броя по 4 страници.

На следващата 1902 г. се появява вестник „Лясковска дума" – редактор – Иван Гонголов. Брой първи от 11 май и е в 4 страници. Излизат общо 18 броя.

Първата година на XX век започва да излиза списание за наука, литература и журналистика „Заря". Неговият издател е Петър Крънзов от Лясковец. Той успява да публикува само една книжка от 64 страници, а в продължение на две години излизат 15 броя.

През месеците юли и август 1921 г. излиза по един брой от ученическия литературен вестник „Младежки глас". Отново започва да излиза „Лясковска дума".

През 1945 година Пълна реална смесена гимназия в град Лясковец издава вестник „Училищен вестник”, който излиза ежемесечно до закриване на училището.

През 1958 г. в град Лясковец населението нараства почти двойно. Задачите стават все по-отговорни – да се стабилизира икономиката, да се създаде нов обществен климат в града и др. Тогава се ражда и вестник „Народен глас” – орган на ГК на БКП, като агитатор, организатор и пропагандатор на идеите на социализма. Идеята за издаването на вестник „Народен глас” е на тогавашния Първи секретар на ГК на БКП – Йордан Георгиев. Започва да излиза от 01. 05. 1959 г., два пъти месечно. Грижата за издаването му поема Моско Дицов. От Градския комитет пълна подкрепа оказва Рачо Иванов – секретар на ГК на БКП. За сътрудници в този първи брой, а и по-нататък се присъединяват Димитър Качамаков, Иван Кондев, Йордан Савов. С изключително много труд се събират материалите за първия брой. Печатането се осъществява на циклостил. Заглавката изработва Енчо Дочев. Първоначално се отпечатват 150 броя. Вестник „Народен глас” бързо си пробива път, хората го търсят все повече. След успешното издаване на първите пет броя Градския комитет урежда вестникът да се издава от печатницата в град Търново. Назначава се и платен редактор – Христо Бонев. Вестникът се отпечатва в 1000 екземпляра, първо на две, после на четири страници. Клишетата са поръчвани в София.

Освен Христо Бонев като редактор е работил в периода 1962 – 1972 г. Тодор Лицов. Сред най-активните сътрудници се отличават имената на Енчо Дочев, Димо Минев, Леса Табакова. След това като главен редактор работи Снежана Петрова. Редовни сътрудници са Йордан Байчев, Румяна Байчева, Марийка Давидова, Васил Пенчев и др.

От началото на 1988 г. вестникът е отново самостоятелен – на всеки две седмици продължава да отразява цялостния обществено-политически, икономически и културен живот в общината и града. След настъпилите промени и обособяването на Ловешка област, за да не се дублира името на вестника, негов продължител става вестник „Народен зов”. През 1989 година вестник „Народен зов” е вече седмичник. Лясковският вестник е първия издаден в региона с компютърно набиране.

За съжаление местния вестник вече не се абонира централно и се печата два или три пъти в годината, в зависимост от събитийността. На път е да се унищожи една вековна традиция, носеща съхранена памет, удовлетвореност от точна местна информираност и духовна извисеност.

При втория мандат на инж. Димитър Дервишев Община Лясковец започна да издава ежемесечен Информационен бюлетин, в който на втора страница има определено място под рубрика „Клуб „Родолюбие”, в която младите краеведи поднасят малко известни факти от богатото историческо наследство на града и района ни.

Знаем, че животът е труден, но както е казал Имануел Кант, „Свободата на словото е единствения закрилник на народните права”.

И днес ежемесечно продължава да излиза информационния бюлетин, от който получаваме информация за отминалите месечни събития.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

С ПРОТОКОЛ №5 ОТ 2 АПРИЛ 1959 ГОДИНА БЮРО ТО НА ГРАДСКИЯ КОМИТЕТ НА БКП В ЛЯСКОВЕЦ УТ ВЪРЖДАВА ПРЕДЛОЖЕНИЕТО ЗА ИЗДАВАНЕ НА ВЕСТНИК „НАРОДЕН ГЛАС“ ОТ РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ.

НАРОДЕН ГЛАС

Факсимиле от първия циклостилен брой на вестник „Народен глас“, излизъл на 29 април 1959 година.

Факсимиле на първия печатан във Велико Търново брой на вестника, излизъл на първи август 1959 година.

ОРГАНИЗАЦИЯ НА СЪОБЩЕНИЯТА В ОБЩИНА ЛЯСКОВЕЦ

ДАРИНА ИЛИЕВА
ДЕСИСЛАВА КОЙКОВА

Съобщенията спомагат за съединяване на хората разделени от времето и разстоянието. Времето показва, че чрез съобщителните средства се повишава културата на обслужването в обществото. Дълъг и труден път, изминават съобщенията от тяхното създаване до наши дни. Заинтригувани от развитието и организацията на съобщенията в нашата община Лясковец, решихме да проучим този въпрос тъй като до този момент такова изследване не е правено. За целта се запознахме с документи и материали, записахме спомени на бивши и настоящи служители на пощата в града ни и региона, за да проследим съществените промени, настъпили в организацията и структурата на съобщенията. В хода на разработката сме използвали материали на А. Сотиров, Г. Краев, Д. Дончев. Благодарим за оказаното ни съдействие на Диана Касабова, Марийка Диамандиева, Снежана Рачева, инж. Йорданка Санкелова и Мариана Андонова.

Съобщенията още от тяхното създаване се явяват като стопански отрасъл. Те непрекъснато се разширяват и модернизират, за което допринася и международната система за спътникова информация. Най-добре са развити телефонните съобщения – градски, междуградски, международни, както и пощенската кореспонденция. Широко приложение в живота на страната имат телетекстът, радиото и телевизията.

Пощенските станции възникват в древността и се развиват до наши дни. началото на редовните пощенски служби в Европа се поставя през 1464 г. На 09. 10. 1874 г. се учредява международна организация на съобщенията „Световен пощенски съюз”, който обхваща всички държави в единна пощенска система.

Начало на пощенските съобщения в България намираме по времето на хан Крум, който организира поща за държавни нужди по римски образец. През турското робство по-големите градове са били в постоянна връзка с централната власт в Цариград посредством бързоходци. По време на освобождението на България княз Владимир Черказки поставя основите на гражданската поща.

Пощенските съобщения по времето на III-то българско царство се развиват бавно. През 1964 г. броят на ПТТ станции в България е 2111.

Историческата съдба и географското развитие на Велко Търново са му отредили място на важен съобщителен възел. В годините под турско робство Търново е бил главен административен, стопански и културен център. Още тогава в града е имало поща и отделна телефонна станция. Най-старото клеймо е от 1843 г. Станцията се намирала в квартал „Халваджи баир”.Сравнително добре уредени пощенски служби в града има

от 1869 г., когато за началник бил назначен Симеон Янчев.

Като втори по важност непосредствено свързан с нашия град е Горна Оряховица. В него станцията е открита на 01. 10. 1879 г., в къщата на Иван Еленски на улица „П. Евтимий" с началник Дойнов. През 1938 г. е построена собствена двуетажна сграда, в която се настаняват всички служби. От 1959 г. в град Горна Оряховица се формира като РСС, към която влизат Лясковец и Стражица, обособили се по-късно като Районни станции. През периода 1966 – 1969 г. завършва строителството на шестетажната пощенска палата в центъра на града, в която създават отлични условия за развитието на техническите служби.

Районна станция Лясковец е значително по-малка от горепосочените. Открита е през 1879 г. По данни на Енчо Дочев – учител-краевед, през 1887 г. началник е бил Коста Люцканов, а телефонистка Йорданка Райкова и двамата родом от Лясковец. През 1892 г. станцията е настанена в дюкяна на Георги Барзаков на градската чаршия до общинското управление. През 1921 г. станцията се премества в горното крило на солидната за онова време къща на Стефан Куков. Началник на пощата бил Кръстьо Йовчев. В началото на 1922 г. пощата изгаря. За два месеца е настанена в две стаи на първия етаж на общинското управление. През същата година станцията е настанена в четири стаи от къщата на заможния градинар Стоян Капнилов. През 1938 г. д-р Илия Бънанов – лекар в Кюстендил, родом от Лясковец, дава двора и бащината си къща в центъра на града за построяване на поща, която е завършена през 1946 г. През 1966 г. арх. Цани Пимпирев изготвя проект за постройка и надстройка на сградата на станцията на стойност 200 млн. лева. Строителството завършва през 1973 г. с участието на целия колектив без да се наложи прекъсване на работата в службата.

Съобщенията в България датират от 1879 г., когато се поставя началото на пощенски телеграфни съобщения. През 1997 г. в страната има 3 081 ПТТ станции, 6 508 телексни поста, 3 113 600 телефонни поста, 140 радио абоната и 39 телевизионни предавания. Предвижда се в съобщенията да се използват последните постижения на автоматизацията на съобщителната система на страната и да се подобри качеството на съобщителните услуги. В телефонните и телеграфните съобщения с предимство се прилага съвременна електроника и цифрова комуникационна и уплътнителна преносна техника, включително оптични системи. Разработена и внедрена на практиката е терминална съобщителна система.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

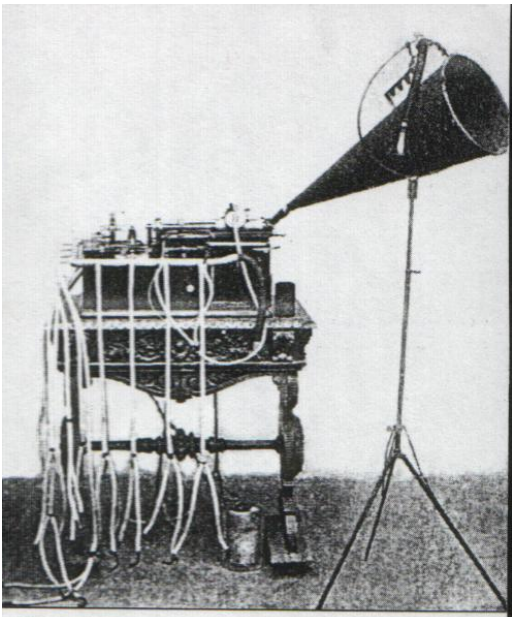

Фонограф

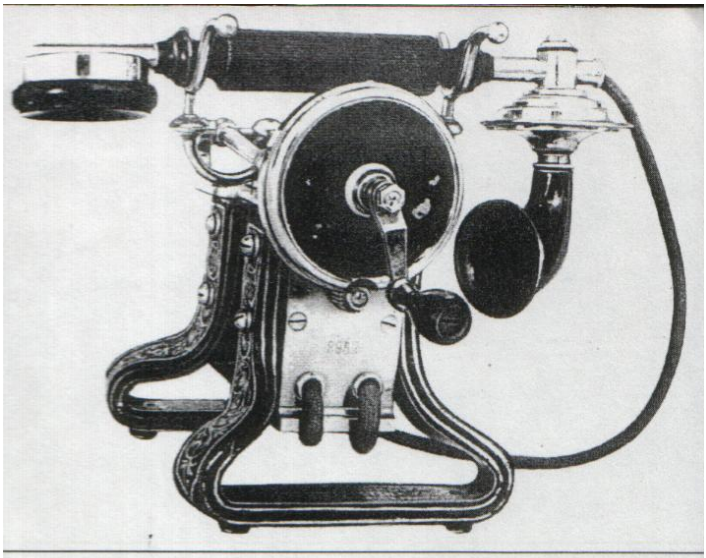

Настолен телефонен апарат.

ЕВРОПЕЙСКАТА МОДА В НАШИЯ КРАЙ

ГЕРГАНА АНТОНОВА
МИГЛЕНА ЧИЛЛЕВА
МИХАЕЛА ЙОРДАНОВА

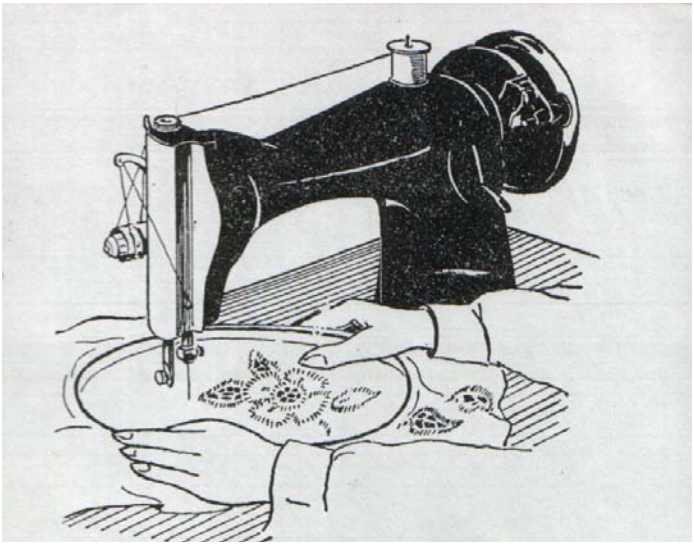

Модата е тема, която вълнува хората от най-дълбока древност до наши дни. Тя е мощната индустрия, носеща слава и капитал. На нея малко или много робува човекът, защото тя го въвежда в света на прекрасното, възвишеното и невероятното. Защото тя може да бъде лукс и практично удобство, или символ на красота и елегантност.

Създаването на облеклото е проблем, който ни интересува Това, което ни обединява не е само, че сме членове на клуб „Родолюбие", но и трите рисуваме много добре и желаем да се реализираме в живота като дизайнери, художници и много добри творци в областта на модата.
Затова в нашата разработка направихме анализ на историческото развитие на облеклото от най-древни времена да наши дни у нас и акцентувахме на облеклото в нашия град. За целта използвахме трудовете на Цани Гинчев и първата писана история на град Лясковец от лясковския краевед Димо Минев, издадена през 1944 г, етнографски материали и научни публикации. Със свои спомени ни помогнаха Кинка Келева, Елена Драева и Цонка Гамизова. Материали и знания получихме Донка Нинова – учител-специалист по Шевно производство в СОУ „Максим Райкович" - гр. Лясковец.

Българската народна носия се оформя главно от съчетаването на славянското и прабългарското облекло. Ленът, вълната, кожените църву-

ли, белият и сив цвят на облеклото – това е славянското наследство. Кожата, туниката, коланът, шапката и закопчаната дреха – това е прабългарското наследство. Прекрасните шевици и витите гайтани говорят не само за богатата българска душевност, но и за изисканост и майсторлък. Облеклото винаги е показвало социалният състав на населението. Естествените багрила, тъкачния стан, вретеното и вътлежката са основните средства, с които българката постигала изящество на своето умение да създава дрехи за себе си и близките си. От трудовете на Цани Гинчев научаваме, че от 1825 г. в Лясковец постепенно се изоставят копринените конци за бродиране на ризи, поли, престилки. Научаваме също, че от средата на XIX в. в Лясковец процъфтява бубарството и коприната трайно се установява в облеклото на лясковчани. Европейската мода прониква в Лясковец от градинарите-гурбетчии. На пътешествениците прави впечатление не само европейският стил на облеклото, но и подредбата на дома и най-вече добросърдечното отношение на лясковчани.

Революция в модата прави изнамирането на шевната машина през 1856 г. Според начина на задвижване тя бива ръчна, крачна и електрическа. Първата ръчна машина в Лясковец се появява след Освобождението на България. Първоначално тя се използва за домашни нужди. В началото на XX век се създават шивашки работилници за мъжка, женска и комбинирана мода. В началото на 20-те години на XX век лясковчанина Добри Тодоров открива модна шивашка работилница, първоначално в родната си къща, а по-късно наема дюкян на „Бързаката”. През 1930 г. той отваря шивашка работилница с 15 души (предимно момичета) – шивачки, гладачки и обща работа в гр. Горна Оряховица. Същата година Кинка Пъргова отваря модна шивашка работилница в дома си на Ланджов двор, първоначално с три момичета, завършили стопанското училище в гр. Горна Оряховица, за да достигне до 10 работнички в края на 30-те години на XX век. По това време като моден шивач се явява и Янка Буташкова. Изработването на дрехи изисква много знания, умения, сръчност и най-важното – търпение.

След 09. 09. 1944 г. в Лясковец се създава Шивашка кооперация, която задоволява и най-прецизните изисквания на клиентите.

След 10. 11. 1989 г. се създават и еднолични фирми за изработване на облеклата - „Аполон” – за мъжки ризи и костюми, „Стил 49” – за спортни облекла и много други.

Облеклото формира не само външният облик на човека, но то разкрива и неговата същност. С течение на времето облеклото преминава през различни видове стилове. То е единственото, което не е строго специфично за даден народ. Взаимното влияние разкрива контактите между отделните националности през различните периоди на историческото развитие на човечеството.

ВЕЛОСИПЕДЪТ, КАБРИОЛЕТЪТ И АВТОМОБИЛЪТ В НАШИЯ ГРАД

ДЕЯН ЙОРДАНОВ СИМЕОНОВ

Въпросът за велосипеда, кабриолета и автомобила не е изследван достатъчно. Затова реших да проуча в глобален и местен план тяхното приложение. Краеведска информация чрез спомени, документи и материали ми бе представената от нашите съграждани Панайот Ничев, Петър Хрулев и Марин Пурцов.

Велосипедът и кабриолетът са немоторизирани превозни средства. И двете са с по две колела. Но кабриолетът е теглен от животинска тяга и не се изразходва човешка енергия. Кабриолетът служи за селскостопански нужди и обхождане на по-големи разстояния, а велосипедът не. Автомобилът със своя двигател дава възможност на човека да се придвижи по-бързо, да обслужи едновременно повече хора.

Проследявайки историческото развитие на трите вида превозни средства стигам до извода, че кабриолетът е с най-стара традиция. Негови предшественици са тракийската колесница и славянската двуколка. Той трайно се използва от българина от втората половина на XIX век до началото на 50-те година на XX век. В Лясковец кабриолет са притежавали Тодор Байчев, хаджи Моско Гешев и Никола Досев. Файтон освен общината са имали и Сава Дончев, Павел Мълчиниколов, Марин Пурцов.

Велосипедът навлиза в нашия град в началото на века. През 1920 г. е сформиран младежки отбор – велосипедисти , между които личат имената на Марин Пъргов, Христо Йорданов, Марин Бобев.

Автомобилът се използва за превоз на хора и товари. Използва се и за спортни цели. Сред първите шофьори, притежаващи лични автомобили и камиони, извършващи различни по вид услуги от 20-те години на XX век са: братята Марин и Давид Колеви, Николай Драгостинов, Марин Грудков и др. През 1948 годна когато се създава Държавно автомобилно предприятие в гр. Горна Оряховица, чиито основатели са горепосочените.

В периода на социалистическо развитие (1944 – 1989 г.) по линия на СИВ в града ни населението притежава автомобили, като Волга, ВАЗ, Москвич, Трабант, Фиат, ЗАЗ и др.

След 10 ноември 1989 година в града ни навлизат все повече западни марки автомобили, като: Мерцедес, БМВ, Опел, Фиат, Фолксваген, Форд, Рено, Пежо и др.

ИЗГРАЖДАНЕ НА ГРАДСКИ И МЕЖДУСЕЛИЩЕН ТРАНСПОРТ

АЛЕКСАНДРИНА МИНЧЕВА
МАРИНЕЛА НАНОВА
МИРОСЛАВ КАЧАМАКОВ

Проблемът за междуселищния транспорт е бил на дневен ред през отминаващия XX век пред жителите на нашия град Лясковец. От предходното изложение се разбра за предназначението на някои видове превозни средства и тяхното приложение в града ни.

Ние, краеведите от клуб „Родолюбие" при СОУ „Максим Райкович" решихме да разгледаме този проблем, тъй като стратегическото разположение на родния ни град Лясковец ни дава основание да проследим появата и развитието на междуселищния транспорт в района. При разработването на темата сме използвали книгата „Високи скорости" на Владимир Стакев, издадена през 1952 г. и спомени на бивши ръководители, шофьори и монтьори от град Лясковец и района в ДАП – Горна Оряховица и Велико Търново.

Град Лясковец е разположен по североизточния склон на Великотърновската предпланина, на надморска височина 192 – 250 м. Градът се намира на 8 км североизточно от Велико Търново, на 1 км югоизточно от Горна Оряховица и на 5 км южно от река Янтра. През него минава пътя Горна Оряховица – Елена, Сливен, който на 1 км югоизточно от Лясковец се пресича с пътя София – Варна. Железопътна линия свързва град Лясковец с град Горна Оряховица и град Елена. Землището на родния ни град заема около 43 хил дка площ.

До края на XVIII и началото на XIX в българското общество из-

ползва животинската тяга като превозно средство. През 1885 – 1886 г. Карл Бенц и Готлиб Даймлер създават своите първи бензинови двигатели, след което се появява съвременният автомобил. Първият автомобил в България пристигнал след 10 години на софийската гара. През 1904 – 1905 г. в България са внесени първите държавни автомобили за военния министър и за пощата, а през 1909 г. генерал Георги Вазов пуска два автобуса по маршрут София – Самоков – София. Пътническият автомобилен транспорт се разраства, укрепва и навлиза трайно в бита на хората.

Началото на автобусният транспорт в нашия район се поставя през 1934 г. от Рачо Стоянов. Може да се смята, че първата автобусна линия в окръга е Горна Оряховица – Елена. С автобуса на Рачо Стоянов пътува и първият кондуктор Кирчо Василев. От нашия град като шофьори-основатели на ДАП – Горна Оряховица са братята Марин и Давид Келеви и Марин Грудков. Първото професионално дружество на шофьорите от Велико Търново е основано през 1935 г., в чийто ръководство влизат Ангел Бонев, Никола Петков и Иван Анев. През 1945 г. автомобилният съюз СТОП се преименува в СОАТ. През 1947 г. автомобилният транспорт в страната има три сектора – общински, държавен и кооперативен. През 1948 г. ГНС – Горна Оряховица закупува два автобуса и открива предприятие „Комунален транспорт” с управител Никола Костуров. Той осигурява превозване на пътници до гара Горна Оряховица, Лясковец, Долна Оряховица, Първомайци, Арбанаси. Първите автобусни линии на СОАТ са: Велико Търново – Самоводене – Ресен – Градина – Обединение и обратно; Велико Търново – Присово – Пчелище - Церова кория – Капиново и обратно.

Лясковец е малък град, но въпреки това той е снабден с транспорт, благодарение на ДАП – Горна Оряховица. Днес през нашия град преминават доста автобусни линии, свързващи ни със селата и по-отдалечени краища на страната. В настоящият момент има и много частни автобусни фирми. Лясковец има изключителен принос за развитието на автобусния транспорт, макар да е малък по площ и население. Той спомага за повдигането на стопанското ни и културно развитие.

ЖЕЛЕЗОПЪТЕН ТРАНСПОРТ В ГРАД ЛЯСКОВЕЦ

ИВАЙЛО КЪЦАРКОВ
НИКОЛАЙ ГЕРАНЛИЕВ
ТОДОР ГЮЗЕЛЕВ

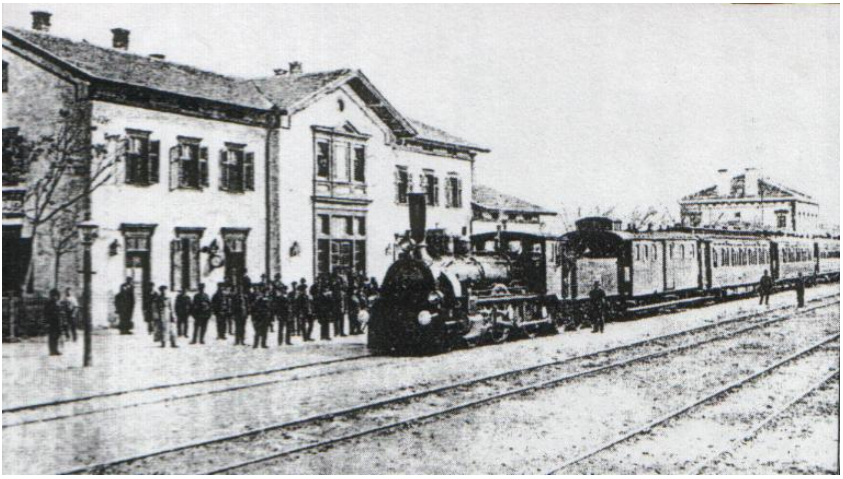

В СОУ „Максим Райкович", град Лясковец Георги Антонов Георгиев – учител по география и икономика създаде клуб „Приятели на ЖП транспорта". Ние като негови членове-основоположници си поставихме за задача проучване на проблема за железопътния транспорт и значението му за град Лясковец, както и неговото благоприятно въздействие върху изменението на домашния и обществен бит и на социалния състав на населението в нашата община.

През 1768 г. Джеймс Уат създава универсалната парна машина, а по-късно сътрудника му Мърдок създава парен двигател, който е пуснат в движение от неговия талантлив ученик – Ричард Тревитик на 21. 02. 1804 г., но като „баща на локомотива" бил запомнен Джордж Стивънсън – помощник на Тревитик, който построил първият качествен парен локомотив „Локомоушън". На 27. 09. 1925 г., построеният от Стивънсън локомотив, потеглил по първата железопътна линия в света Дарлинг – Стоктън. Това се смята за началото на съвременния железопътен транспорт.

Началото на железопътното строителство на територията на България се слага на 21. 05. 1864 г., когато започва строежа на железопътната линия Русе – Варна. Линията била открита на 07. 11. 1866 г. Общо преди освобождението са построени 533 километра железници.

През територията на община Лясковец първата железопътна линия е София – Горна Оряховица – Варна. Общата дължина на линията е

544 километра и е открита е тържествено на гара Горна Оряховица в присъствието на княз Фердинанд Сакс Кобург Готски.

Първата гара в района на общината е гара Джулюница. Тя е открита още с откриването на линията – 08. 11. 1899 г. Втората гара в общината, която също е на линията София – Варна е гара Козаревец. Тя е открита най-напред като спирка на 25. 10. 1901 г. По-късно е построена двуетажна постройка, в която се помещавала гарата, открита на 30. 01. 1910 г.

В Държавен архив – град Велико Търново, намираме множество документи, разкриващи дейността на Комитета за културно и стопанско повдигане на Лясковец. Първата задача, която си поставя Комитета е построяването на железопътна линия Горна Оряховица – Лясковец – Златарица – Елена. За десет години от неговото съществуване е построена само отсечката Горна Оряховица – Елена. Проектирането на железопътната линия Горна Оряховица – Елена започва през 1909 г. Войните и стопанската криза спират проучванията по трасето. Въпросът за строежа на линията се поставя отново на общоградско събрание, проведено на 23. 05. 1920 г. То имало за цел да се направят постъпки пред правителството за построяване на железопътната линия Горна Оряховица – Златарица – Елена. Строителството започва на 05. 11. 1924 г. То върви бавно, само в рамките на гласуваните от държавата средства.

На 23. 09. 1928 г. в 10 часа преди обяд при изключително голяма тържественост се извършва водосвет от лясковски свещеници, полага се основният камък на приемното здание и се вгражда в него специално изготвен акт. Речи по този повод са изнесли инженер Л. Божков – директор на железниците, протойерей Иван Кондев, кметът Петър Бързаков и членът на строителния комитет Иван Стратев. Актът, положен в основният камък, прочел председателя на Комитета за културно и стопанско повдигане на Лясковец – Ангел Беров. На 19. 08. 1930 г. в 10 часа сутринта пристигнал първият работен влак, идещ от Горна Оряховица. Архитект-инженер Иван Шойлев подарил 20 000 лева за двулицев гаров часовник. На 27. 09. 1930 г. Комитета уведомява кмета на града, че железопътната линия Горна Оряховица – Елена е завършена, с което той смята своята работа за изпълнена. Денят на официалното откриване е обявен – 26. 10. 1930 г. Целият град е украсен, празнично облечени ученици, граждани и свещеници са пред гарата. За тържеството са поканени видни гости от София, Велико Търново, Горна Оряховица, народните представители от Горнооряховската околия, кметовете на Елена, Златарица и други селища от околността. В 9,30 часа пристига първият влак, окичен със знамена, цветя и зеленина. След освещаването на гарата, речи държат министъра, инж. Данчев, Иван Стратев, кмета Абаджиев от Варненската камара. Така на 26. 10. 1930 г. железопътната линия Горна Оряховица – Лясковец и приемното здание на гарата са тържествено открити.

По-късно през 1949 г. е открит участъка Лясковец – Златарица с

дължина 22 километра. По-голяма част от изкопните и насипните работи на този участък се извършва от младежи-бригадири. Сред тях е имало около 120 лясковски младежи. Строежът на последния най-труден участък Златарица – Елена бил завършен през 1974 г. Преди да започне строителството на този планински участък се извършват проучвания за ново трасе, при което се избягват предвидените в първоначалния проект тунели. Участъкът е дълъг 16 километра с минимален радиус на кривите 250 метра и максимален наклон 25 %.

Чрез проучванията си установихме, че жители на град Лясковец са били началници на гара Горна Оряховица, а именно Марин Мълчиниколов и Петко Порязов, Тодор Фурнаджиев е бил началник на железопътно управление Горна Оряховица, а Иван Стателов на железопътно отделение Мездра.

Нашето изследване потвърждава факта, че железопътния транспорт повлиява благоприятно върху цялостното развитие на нашия град Лясковец и района.

ЛЯСКОВЕЦ – ОСНОВЕН ЦЕНТЪР НА ГУРБЕТЧИЙСКОТО ГРАДИНАРСТВО

ДЕСИСЛАВА БЕЙКОВА
КИНКА ПЕНЕВА

Роднят ни град Лясковец е разположен по североизточния склон на Великотърновската предпланина. На север е открит към долината на река Янтра, на изток – към възвишенията на Еленския балкан. На югозапад от града на 2 км върху висока отвесна стена е построен манастирът „Св. Св. Петър и Павел”, в който на 11. 05. 1874 г. е открито Първото висше учебно заведение в българските земи – по богословие.

В града ни на 23. 09. 1976 г. е открит единственият в света специализиран Музей на градинарството.

Защо именно град Лясковец е удостоен с тази чест и какви са заслугите на неговите жители за развитието на гурбетчийското градинарство, на организираното градинарско движение и като автори на учебници и помагала по земеделие разглеждаме в настоящата разработка.

В хода на разработката разкриваме ролята, мястото и значението на нашите предци за превръщането на Лясковец в център на гурбетчийското градинарство.

Лясковец е типично земеделско селище. Поминъкът на населението е земеделие и лозарство, а по-късно и градинарство. Постепенно градинарството става основен поминък на по-голяма част от жителите на Лясковец. През първата половина на 19 век нашите предци са вече опитни гурбетчии и разнасят славата не само в Централна и Източна Европа, но и в Америка и Австралия.

Кои са причините довели зараждането на градинарското движение преди три века? Корените намираме в условията на живот в Османската империя, а именно:

- стремеж към по-добър живот;
- силно нарастване на населението;
- недостиг на земя;
- източник на постоянен доход;
- специален статут на лясковчани като войнуци, чиито задължения на мъжкото население е от ранна пролет до късна есен да работи в тила на турската армия, като коняри, пекари, хлебари и гради-

нари.

Изучили майсторството на организирането на зеленчуковите градини, както и отглеждането на нови зеленчукови култури, лясковчани започват постепенно да насочват своя поглед към други градове на Османската империя, в това число и отвъд река Дунав.

Изследователите Тодор Манев и Димо Минев на база спомени и трудове на Цани Гинчев предполагат, че градинарските задруги, наречени още тайфи са поставени от лясковчани. Водачът на градинарските компании се нарича „газда", което в превод от сръбски означава собственик, господар на земя.

Ранна пролет газдата събира гурбетчиите-градинари, като взема 10 – 12 момчета за долапа. В спомените си Цани Гинчев съобщава за собствено семепроизводство, започнато с цел по-икономично отглеждане на разсада и умението за създаване на по-добро качество зеленчуци. Работният сезон трае от месец март до месец октомври всяка година. Гурбетчиите живеят заедно в едно помещение, наречено „бордей". Лясковчани въвеждат ястъците като съоръжение за производство на разсад.

В Лясковец са създадени много сортове семена на зеленчуци – лук, бамя, праз, зеле и други.

Прилаганата технология се запазила до началото на уедреното зеленчукопроизводство – фитарии, кавали, лехи и гнезда.

Според Цани Гинчев по употребявани у нас сечива са: плуг, рало, грапа, валяк за оране и сеене, а за копане лизгар, мотика, търнокоп и други.

През първата половина на XIX век в България се създава промишлено градинарство за зеленчуци. Вместо старите фитарии и кавали отглеждането на зеленчуци се извършва на дълги бразди, лехи и ленти, които позволяват механизираното засаждане, окопаване, борба с болестите и неприятелите и прибирането на зеленчуците.

Измежду семепроизводителите-лясковчани до Първата световна война с най-голяма известност и доверие се ползва Петър х. Пенков /Наполеона/. Зеленчуковите му градини в Австро-Унгария, произвеждат големи количества зеленчукови семена, които са продавани предимно от български градинари.

Значителна семепроизводителна дейност развива Семепроизводната къща „Стоян Капнилов и син" в Лясковец, занимаваща се с разсадопроизводство най-вече лук, праз, зеле, пипер и по-малко домати, бамя, салата и други.

Около 1932 година, когато България започва да ориентира своя износ към Германия, а българските семепроизводители към немския семепроизводен консорциум, заедно с банка „Буров", Стоян Капнилов и други лясковчани образуват Дружество за зеленчукопроизводство „Д. А. Буров и Сие". През 1935 година, след разпадането на дружеството, членовете на банката образуват Събирателното дружество „Д. А. Буров и

Сие – семепроизводителна станция”.

Все по това време като производители на зеленчукови семена са регистрирани следните лица и фирми от Лясковец: Никола Досев, Петър Пимпирев, Христо Цуцуманов и др.

На 3 януари 1928 година е учреден Българския професионален градинарски съюз. За негов председател е избран дългогодишния лясковски градинар Никола Джуров.

Начало на земеделската журналистика поставя лясковчанина Димо Хранов, издаващ вестник „Ступан” от 1 януари 1874 година, с който се поставя началото на стопанския периодичен печат.

Лясковец дава и основоположника на обществената агрономия в България – Гани Иванов Дачев, който създава подвижните земеделски катедри, които на място в различни райони на страната обслужват професионално българското земеделие.

През първата четвърт на XX век Лясковец дава високообразован семепроизводител на България – Никола Христов Досев. Дава и фамилия Бурови – братята Атанас, Димитър, Илия и Никола – създали търговско-лихварска къща за подпомагане на гурбетчийското градинарство, по-късно прераснала в банка „Буров”.

Първият учебник по земеделие е издаден от лясковчанина Цани Гинчев Шкипърнев.

Като прибавим и имената на Иван Славчев – организатор на градинарското професионално дружество в Лясковец, на Райко Войводов – организатор на производството на зеленчукови семена в най-голямото семепроизводително предприятие на Стефан Бояджиев в град Горна Оряховица и Атанас Глушков, имаме основание да твърдим, че по право на Лясковец се пада да притежава единствения специализиран музей в света по градинарство.

От изнесеното до тук се вижда, че условията, трудолюбието, сръчността и познанието са основните фактори вторият родов корен на лясковчани след лозарството да бъде гурбетчийското градинарство. И не случайно е разпространен анекдотът, че Христофор Колумб след откриването на Америка установява, че там живеят туземно население и лясковски гурбетчии-градинари. Именно те са носители на доброто българско име по света и на световната новост в прекрасния си роден град. Това е причината от края на 40-те до края на 70-те години на XX век в родния ни град да съществува Селскостопански техникум „Мичурин”, който дава на страната ни и извън нея висококвалифицирани специалисти в областта на зеленчукопроизводството, овощарството, лозарството, селскостопанската техника, съхраняване и възпроизводство.

Днес, ние потомците на лясковските градинари-гурбетчии пазим чист и приветлив родния ни изпълнен с много цветя и зеленина град. Свято пазим своето минало, творчески съзиждаме настоящето си, с надежда за по-добро бъдеще.

РАЗВИТИЕ НА ЛОЗАРСТВОТО И ВИНАРСТВОТО В ГРАД ЛЯСКОВЕЦ

ЕЛИСАВЕТА КОВАЧЕВА

В един древен афоризъм се казва: „Боговете, лозата и виното нямат рождена дата”. Но ние намираме данни в античните писатели, че лозата и винопроизводството са добре познати и на древните траки, които отдават особена почит с продължителни празненства на бога на виното и веселието – Дионис.

Доброто местоположение и благоприятният климат, способстват от дълбока древност в Лясковец, като основен земеделски отрасъл да се развива лозарството. Освен за износ за прясна консумация, гроздето се използва и като основна суровина във винопроизводството.

При разработката на материала ценна помощ ни оказа Николай Николаев от „Винарна – Лясковец” АД, като зам. ръководител на отдел „Селско стопанство”.Проследявайки развитието на лозарството в България установяваме един непрекъснат растеж на лозовата площ от Освобождението до 80-те години на XX век. Ето някои данни:

1. Непосредствено след Освобождението на България площта е 500 000 дка.
2. В периода 1878 – 1897 год. тя е 1 148 000 дка лозова площ.
3. В началото на XX-ти век филоксерата намалява лозовата площ на 417 000 дка.
4. В периода 1914 – 1930 год. отново нараства лозовата площ на 1 362 000 дка.
5. Статистическите данни показват, че през 1968 год. лозовата площ в България е 2 027 000 дка, а износът на грозде 184 000 т.

За състоянието на лозарството в Лясковец, виждаме от документи и изследвания по този проблем. В редица турски документи, намираме данни, че лясковчани, притежаващи лозя са облагани до XVIII-ти век с натурален данък, а след това с паричен. През 1863 год. в Лясковец се създава лозаро-градинарско сдружение „Пчела”, което способства за защита интересите на неговите членове. През 1895 год. лясковчани започват да засаждат „американски лозя” и създават институцията „земе-

делски надзирател”. Между двете световни войни Лясковец има лозова площ от 18 000 дка, при обща обработваема площ 38 605 дка. През 20-те години на XX век Лясковец става център на производството на десертно грозде „форуз-али”.

Нашият град се слави с разнообразни по вид и с много високо качество винопроизводство. Първият износ на вино е през 1926 год., от Винарна – Лясковец, за да достигне през 1935 год. 4 128 тона. Непрекъснатото подобряване на технологиите, както на обработка на лозовите масиви, така и на винопроизводството дават своите благотворни резултати. С Постановление № 1058 от 1951 год. Министерския съвет поставя основите на промишленото лозарство и винарство у нас. Създават се нови сортови вина и шампанизирани вина. На V-ят международен конкурс в Букорещ през 1966 год. шампанизираните вина на Лясковец получават златен медал. До този момент продукцията на Вино ром Лясковец е получила 130 златни и сребърни медали. Износ на продукцията има в бившите страни на Съветския съюз, в Германия, Чехия, Словакия, Полша, САЩ, Япония и др. В настоящият момент експортът е насочен към страните, асоциирани в Европейския съюз.

Сега Винарна Лясковец произвежда богато разнообразие вина и ракии, чиито приоритет имат с декларирани географски район, а именно: „Каберне Совиньон”, „Мерло”, „Алиготе” от Лясковец, „Лясковски букет”, „Любовна магия”, „Фаворит”, „Северна корона” и др.

Въпреки трудностите, ние сме уверени, че лясковчани ще утвърждават жизнеността на своя първи родов корен – лозарството и на неговия промишлен продукт – винарството.

ПРОМИШЛЕНОСТТА НА ГРАД ЛЯСКОВЕЦ

ГАЛЯ РАЙЧЕВА
ХРИСТИНКА СИМЕОНОВА

Знаем, че основен поминък на лясковчани от най-дълбока древност до 30-години на XX век е земеделието със своите различни отрасли. В-града ни съществуват освен „Винарна Лясковец" АД още и „Победа" АД, „ФМА" АД, „Баланс" АД и „Аркус" АД, т. е. родния ни град се явява и като промишлен център.

Обект на нашето изследване са „Винарна Лясковец" АД и „Аркус" АД. При разработване на темата сме се базирали на документи, научни публикации и „История на Аркус" АД.

Винзавод гр. Лясковец възниква на базата на кооперация „Пчела", която през 1932 г. взема решение за построяването на кооперативна изба. Строителството се извършва през 1935 г. Новопостроената изба прераства в районна лозаро-винарска кооперация. За запазване прясното състояние на гроздето в периода 1941 – 1942 г. е построен в близост до избата хладилник. Основната цел е доставяне на десертно грозде в прясно състояние, както за страните от Средна Европа, така и за Англия и Скандинавските страни.

Втората половина на 50-те години на XX век е период на усилено развитие и строителство на предприятието, което през 1963 г. се преименува Държавен винарски завод Лясковец и е първият винарски завод в страната. Увеличава се съдовия капацитет, внедряват се нови модерни винарски машини и съоръжения, въвеждат се нови технологии на винопроизводството. През 1955 г. за първи път в страната се въвежда производството на шампанско вино. Разширява се не само вътрешния пазар, но и износа на вино. На проведения IX международен конкурс в Любляна „Винзавод Лясковец" участва само с 2 мостри шампанско и взема 2 златни медала. То става конкурентноспособно на френските и италиански вина. През 1961 г. за първи път в страната започва да се произвежда ес-

тествен газиран гроздов сок „Роса”.

В предходното изложение се дадоха цифри и факти от дейността на Винзавода в града ни. Ние искаме само да подчертаем, че в периода от кооперативна изба „Пчела” до края на 80-те години на XX век основните фондове са се увеличили над 50 пъти.

Вторият завод, на който наблегнахме в своята разработка е „Аркус” АД, тъй като и той е свързан с отбранителната промишленост на нашата родина. Разлиствайки документите, установяваме, че проектът за изграждането на завода в Лясковец, като съставна част на заводите от отбранителната промишленост в България дължим на двама лясковчани – Енчо Стайков и Христо Даренков. Последният внася на 20. 07. 1964 г. Доклад № 596 в Държавния комитет по отбраната за построяването на завода. След направените проучвания с Протокол № 1 от 14. 09. 1964 г. на основание Заповед № 8699 от 28. 08. 1964 г. се определя сегашния терен за построяването на завода. С Постановление № 3 от 19. 10. 1964 г. на Държавния комитет по отбраната завода се нарича „Механичен завод – 33 – 1” с фирмен знак – капсулна втулка (първото специално изделие на завода). Решено е завода да се построи на два етапа – за мирновременни и военновременни потребности. В началото на 1967 г. първите работници започват своя трудов стаж. На 04. 11. 1969 г. заводът тържествено е открит и получава името „Механичен завод” с първи директор инж. Йордан Райков Войводов. На 05. 01. 1975 г. умира държавникът, патриотът, родолюбецът и човекът – нашият съгражданин Енчо Стайков. Заводският колектив предлага и Държавния съвет удовлетворява искането с Указ №1788 от 24. 09. 1975 г. заводът да носи неговото име. От 1971 г. до края на 1977 г. заводът е единствения производител на дозатори за нафтови печки.

Постепенно се разширява производството и сградния фонд. Въвежда се и гражданско производство. Заводът прераства в комбинат. За цялостната си дейност МК „Енчо Стайков” през 1981 г. получава Свидетелство „Златен орден на труда”. През 1988 г. в състава на комбината има десет завода с 8227 души персонал. С решение № 50 на ДСО „Металхим” – Сопот, комбината е прехвърлен като поделение на фирма „ВАМО” – гр. Варна и се преобразува в ДФ „Енчо Стайков” Лясковец. От 29. 08. 1991 г. става „Аркус” АД. Независимо от смяната на имената, фирменият знак си остава. През 1994 г. на територията на „Аркус” АД е изграден „Център за придобиване на професионална квалификация”. През 1996 г. заводът получава пълен лиценз за търговия със специално имущество. Нанизът от трудни мигове за „Аркус” АД е голям, но много високо е нивото на неговия авторитет сред партньорите му, дължащ се на висококачествената продукция, която дава висококвалифицирания му трудов колектив.

И двете предприятия, с останалите акционерни дружества на територията на родния ни град Лясковец спомагат за утвърждаването на неговия промишлен образ.

СЪДЪРЖАНИЕ

Идентичност и визия на град Лясковец - Валерия Трайкова 3

Бележити лясковчани - Георги Лечев, Анелия Недялкова 20

Архаизми и игри, съхранени от нашите съграждани - Петя Коеджикова 22

Мястото на диалектите и фразеологизмите в езика на съвременния лясковчанин - Мариела Диманова, Мария Хайдутова 24

Клуб „млади таланти", Група за рисуване, моделиране и приложно изкуство - Анита Костадинова, Марияна Георгиева 28

Детски танцов състав „Буровче" при НУ „Цани Гинчев" - гр. Лясковец - Диана Петкова-Велчева 40

НУ „Никола Козлев" - Стефка Язаджиева 42

Ние знаем, можем и творим - Мария Първанова 55

Фамилни имена - типични за град Лясковец - Марийка Келева 68

Мястото на Лясковец в националната ни история - Христо Глушков 78

Документи за историята на Лясковец, съхранени в Държавен архив - Велико Търново - Борислава Глушкова 82

Моят лясковски род - моя гордост - Вера Русева 89

Един заслужил деец на ВМРО от Лясковец - Добрин Мичев 93

Народни песни - създадени и изпълнявани в Лясковец - Марийка Келева 96

Етнографски материали в творчеството на Цани Гинчев - Николай Колев 103

Никола Козлев - живот и дейност - Димо Тонков 107

Максим Райкович - виден възрожденец поборник - Колю Колев 110

Недю Жеков - живот и дело - Кремена Тодорова 113

Лясковчанин - създател на българското опълчение - Диан Кирилов 116

Приносът на лясковчани за осъществяване мечтата на българина да полети - Стоян Давидков, Николай Върбанов, Тодор Хрулев 118

Димо Минев - компетентен и добросъвестен изследовател на историята на Лясковец - Христо Глушков 121

Енчо Дочев - на ползу роду болгарскому - Мария Шалаверова 123

Паметници на руските войници в Лясковец - Веселин Паунов 126

Петропавловският манастир - център на революционна борба - Иван Къцърков ..128

Петропавловският манастир - духовен център - Елица Георгиева 131

Часовниковите кули в град Лясковец - Галина Стоянова, Петя Чертоянова 135

Появата на грамофона и радиото в България и в частност в Лясковец - Мариета Манева, Ренета Милушева …….. 137

Фотографията, киното и рекламата - Теодора Димитрова, Тоня Георгиева …… 139

Печатното дело в град Лясковец - Александрина Димитрова, Даниела Неделчева, Лилия Николова …… 142

Организация на съобщенията в община Лясковец - Дарина Илиева, Десислава Койкова …….. 145

Европейската мода в нашия край - Гергана Антонова, Миглена Чиллева, Михаела Йорданова …… 148

Велосипедът, кабриолетът и автомобилът в нашия град - Деян Симеонов ……... 150

Изграждане на градски и междуселищен транспорт - Александрина Минчева, Маринела Нанова, Мирослав Качамаков …….. 151

Железопътен транспорт в град Лясковец - Ивайло Къцарков, Николай Геранлиев, Тодор Гюзелев ……... 153

Лясковец – основен център на гурбетчийското градинарство - Десислава Бейкова, Кинка Пенева ……... 156

Развитие на лозарството и винарството в град Лясковец - Елисавета Ковачева ...159

Промишлеността на град Лясковец - Галя Райчева, Христинка Симеонова ……161

Материалите в този сборник бяха събрани и подготвени от групите по проекта, със съдействието на преподавателите и експертите Марияна Георгиева, Мариана Жилиева, Недка Павлова, Татяна Кирова, Стефанка Язаджиева, Мария Хайдутова, Петя Иванова, Мариела Диманова, Анита Костадинова, Анелия Недялкова, Георги Лечев, Марийка Келева, Дияна Петкова-Велчева, Николай Събев, Величко Величков.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативната програма "Развитие на човешките ресурси", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Община Лясковец и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и Договарящия орган.

В този град от вековете,
съграден от нашите деди -
събуждат се отново боговете,
дарили нова песен във зори...

В този град - с манастирската обител,
тайни крила толкова лета -
закрила търсили - намерили опора,
чеда родени в тези времена.

И Левски тука е отсядал.
Събирал чети и борци...
За народа си е страдал,
достойно пътя му ще продължим...

Духовна святост, вяра и надежда,
събирана за нас сега...
Трудният им път да продължим -
на дедите родни, да се поклоним!